EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
5. Madde Rehberi

Özgürlük ve Güvenlik Hakkı

Güncelleme Tarihi: 28 Şubat 2026

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

Bu raporun tamamını ya da bir kısmını basılı veya çevrim içi (web) yayın şeklinde tercüme etmek ve/veya çoğaltmak isteyen yayıncıların veya kuruluşların, izin koşullarını bilmek amacıyla *bir tercümeyi çoğaltma veya yeniden yayımlama talebine* yönelik iletişim formunu doldurmaları gerekmektedir.

İçtihat Rehberlerinin hangi tercümelerinin hâlihazırda devam ettiğini öğrenmek istiyorsanız lütfen *devam eden tercümeler* listesine bakınız.

Bu rehberin orijinal metni, İngilizce dilinde hazırlanmıştır. Rehber, düzenli olarak güncellenmektedir ve en son 28 Şubat 2026 tarihinde güncellenmiştir. Bu rehber, bazı şekli değişikliklere tabi tutulabilir.
Bu tercüme, Avrupa Konseyi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin onayı ile yayımlanmıştır ve sadece **Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığının** sorumluluğu altındadır.

İçtihat rehberleri, https://ks.echr.coe.int adresinden indirilebilir. Yayınlarla ilgili güncellemeler için, Mahkemenin X hesabına başvurunuz: *https://x.com/ECHR_CEDH*.

© Avrupa Konseyi / Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2026.

İçindekiler

ÖNSÖZ 6

I. UYGULAMA KAPSAMI 8

A. Özgürlükten yoksun bırakma 8

B. Uygulanacak kriterler 9

C. Bir cezaevinde benimsenen tedbirler 10

D. Havalimanlarında yapılan güvenlik kontrolleri 10

E. Usule uygun yakalama ve tutma dışında özgürlükten yoksun bırakma 10

F. Özgürlükten yoksun bırakılma konusundaki pozitif yükümlülükler 11

II. SÖZLEŞME'NIN 5 § 1 MADDESI KAPSAMINDA TUTUKLULUĞUN HUKUKA UYGUNLUĞU 11

A. 5. maddenin amacı 11

B. Ulusal hukuka uygunluk 12

C. Ulusal hukuka uygunluğun değerlendirilmesi 13

D. Genel ilkeler 13

E. Hukuki kesinlik ilkesi 13

F. Keyfilik yasağı 14

G. Mahkeme kararı 15

H. Kararların gerekçelendirilmesi ve keyfilik yasağı gerekliliği 15

İ. Kabul edilebilir bazı usul hataları 16

J. Tahliye kararının infazındaki gecikme 16

III. SÖZLEŞME'NIN 5 § 1 MADDESI KAPSAMINDA IZIN VERILEN ÖZGÜRLÜKTEN MAHRUMIYET 16

A. Mahkûmiyetten sonra tutulma 16
1. Mahkûmiyetin varlığı 17
2. Yetkili mahkeme 17
3. Tutuklama, mahkûmiyetten "sonra" olmalıdır 18
4. Temyiz yargılamalarının etkisi 18

B. Mahkeme emrine ya da yasal yükümlülüğe uymama nedeniyle tutuklanma 19
1. Mahkeme emrine uymama 19
2. Yasayla öngörülen bir yükümlülüğün yerine getirilmesi 20

C. Tutuklama Tedbiri 20
1. Yakalama ya da tutmanın amacı 21
2. "Makul şüphenin" anlamı 22
3. "Suç" ifadesi 24

D. Reşit olmayanların tutulması 24
1. Genel 24
2. Gözetim altında eğitim 24
3. Yetkili adli merci 25

E. Tıbbi veya toplumsal nedenlerle tutulma 25
1. Genel 25
2. Bulaşıcı hastalıkların yayılmasını engelleme 26
3. Akli melekeleri yerinde olmayan kişilerin tutulması 26
4. Alkoliklerin ve uyuşturucu bağımlılarının tutulması 28
5. Serseriler 29

F. Yabancıların tutulması 30
1. Ülkeye izinsiz girişi engellemek üzere tutma 30
2. Sınır dışı etme ya da iade etmeye yönelik olarak tutma 31

IV. ÖZGÜRLÜĞÜNDEN YOKSUN BIRAKILAN KIŞILERE YÖNELIK GÜVENCELER 34

A. Yakalama nedenlerine ilişkin bilgi (Sözleşme'nin 5 § 2 maddesi) 34
1. Uygulanabilirlik 34
2. Amaç 34
3. Gerekçe sunulması gereken kişi 34
4. Gerekçe "en kısa sürede" sunulmalıdır 35
5. Gerekçenin sunulma şekli 35
6. Gerekli gerekçelerin kapsamı 35
7. Kişinin anladığı dilde 36

B. Derhâl bir hâkim önüne çıkarılma hakkı (Sözleşme'nin 5. Maddesinin 3. Fıkrası) 36
1. Hükmün amacı 36
2. Hızlı ve otomatik yargı denetimi 36
3. Uygun adli görevlinin niteliği 37
4. Bağımsızlık 38
5. Usuli gereklilik 38
6. Esasa ilişkin gereklilik 38
   a. Tutuklama esaslarının incelenmesi 38
   b. Salıverme yetkisi 39

C. Makul süre içinde yargılanma ya da tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılma hakkı (Sözleşme'nin 5. Maddesinin 3. Fıkrası) 39
1. Dikkate alınması gereken süre 39
2. Genel ilkeler 39
3. Herhangi bir tutukluluk süresinin gerekçelendirilmesi 40
4. Devam eden tutukluluk hâlinin gerekçeleri 41
   a. Kaçma riski 41
   b. Yargılamaların engellenmesi 41
   c. Suçların tekerrürü 42
   d. Kamu düzeninin korunması 42
5. Özel dikkat 42
6. Alternatif tedbirler 42
7. Kefalet 43
8. Reşit olmayan kişilerin tutukluluğu 43

D. Tutukluluğun hukuka uygunluğunun bir Mahkeme tarafından kısa bir sure içinde incelenmesi hakkı (Sözleşme'nin 5. Maddesinin 4. Fıkrası) 44

1. Hükmün amacı 44
2. Hükmün uygulanabilirliği 44
3. Gerekli incelemenin niteliği 46
4. Usuli güvenceler 47
5. "İvedilik" şartı 49
a. Dikkate alınacak süre 50
b. İvediliğin değerlendirmesinde dikkate alınacak ilgili faktörler 50

E. Hukuka aykırı tutuklama için tazminat hakkı (Sözleşme'nin 5. Maddesinin 5. Fıkrası) 51
1. Uygulanabilirlik 51
2. Yargı Yolu 52
3. Tazminat sağlanabilirliği 52
4. Tazminatın niteliği 52
5. Zararın varlığı 52
6. Tazminatın miktarı 53

ATIFTA BULUNULAN DAVALAR DIZINI 54

Önsöz

İşbu rehber, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (bundan sonra metinde "Mahkeme", "Avrupa Mahkemesi" veya "Strazburg Mahkemesi" olarak anılacaktır) tarafından verilen kararlar ve hükümler hakkında hukukçuları bilgilendirmek amacıyla Strazburg Mahkemesince yayımlanan İçtihat Rehberleri serisinin bir parçasıdır. Elinizdeki rehber, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (bundan sonra metinde "Sözleşme" veya "Avrupa Sözleşmesi" olarak anılacaktır) 5. maddesine ilişkin olarak oluşan içtihadı inceleyerek özetlemektedir. Okuyucu bu rehberde, konu hakkında geliştirilen kilit ilkeleri ve bunlarla ilgili emsalleri bulacaktır.

Atıfta bulunulan içtihat; öncü, önemli ve/veya yakın tarihli hükümler ve kararlar arasından seçilmiştir.*

Mahkeme, vermiş olduğu kararlarda ve hükümlerde yalnızca önüne getirilen davaları incelememekte, aynı zamanda Sözleşme ile ortaya konmuş olan normlarını açıklamaya, korumaya ve geliştirmeye çalışmakta; böylece, Devletler tarafından Sözleşmeci Taraf sıfatıyla verilen taahhütlere riayet edilmesine de katkıda bulunmaktadır (*İrlanda/Birleşik Krallık*, § 154, 18 Ocak 1978, A Serisi No. 25 ve daha yakın tarihli *Jeronovičs /Letonya* [BD], No. 44898/10, § 109, 5 Temmuz 2016).

Bu itibarla, Sözleşme tarafından oluşturulan sistem, kamu politikasına ilişkin hususları genel menfaat yararına inceleme ve böylelikle insan haklarının korunmasına yönelik standartları yükseltme ve bu alandaki içtihadı Sözleşme'ye Taraf Devletler topluluğunun tamamına yayma amacını taşır (*Konstantin Markine/Rusya* [BD], No. 30078/06, § 89, AİHM 2012). Nitekim Mahkeme, Sözleşme'nin insan hakları alanında "Avrupa kamu düzeninin anayasal aracı" olma rolünün altını çizmiştir (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi/İrlanda* [BD], No. 45036/98, § 156, AİHM 2005-VI ve daha yakın bir tarihte verilen *N.D. ve N.T./İspanya* [BD], no. 8675/15 et 8697/15, § 110, 13 Şubat 2020).

Sözleşme'ye Ek 15 No.lu Protokol vesilesiyle, yakın zamanda Sözleşme'nin önsözünde ikincillik ilkesine yer verilmiştir. Bu ilke uyarınca, "İnsan haklarının korunması sorumluluğu Taraf Devletler ve Mahkeme arasında paylaşılır" ve ulusal makamlar ve mahkemeler iç hukuku, Sözleşme ve Protokollerinde tanımlanan hak ve özgürlükleri tam olarak tanıyacak şekilde yorumlamalı ve uygulamalıdır (*Grzęda/Polonya* [BD], § 324)

Bu Rehber, Sözleşme veya Ek Protokolleri'nin, atıfta bulunulan her maddesi için anahtar kelime referansları içermektedir. Her davada incelenen hukuki konular, (çoğunluğu) doğrudan Sözleşme ve Protokolleri'nin metinlerinden alınan terimleri içeren bir kavramlar dizininden seçilmiş *Anahtar Kelimeler Listesi* ile özetlenmektedir.

Mahkeme içtihadını barındıran *HUDOC veri tabanı*, anahtar kelimelerle arama yapılmasına olanak sağlamaktadır. Anahtar kelimelerle arama yapılması, benzer hukuki içeriğe sahip belgelerin bulunmasına imkân verecektir (Mahkemenin her davada sunduğu gerekçe ve varmış olduğu sonuçlar, anahtar kelimelerle özetlenmiştir). Her bir davanın ilgili anahtar kelimeleri, HUDOC üzerinde Dava Detayları (*Case Details*) etiketine tıklanarak görülebilir. HUDOC veri tabanı ve anahtar kelimeler ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için *HUDOC Kullanıcı Kılavuzu*'na başvurunuz.

* Atıfta bulunulan içtihat, Mahkemenin veya Avrupa İnsan Hakları Komisyonunun iki resmi dilinden (İngilizce ve Fransızca) birinde veya her ikisinde de yayımlanmış olabilir. Aksi belirtilmedikçe, tüm atıflar Mahkemenin bir Dairesi tarafından verilen esasa ilişkin bir karara aittir. Dava adının sonuna eklenen "(k.k.)" ifadesi Mahkemenin kabul edilebilirlik hakkında verilen bir kararına işaret ederken, "[BD]" ifadesi ise davanın Büyük Daire tarafından incelendiği anlamına gelmektedir. Mevcut güncelleme tarihinde "kesinleşmemiş" olan Daire kararları, yıldız işaretiyle (*) belirtilmektedir.

Sözleşme'nin 5. Maddesi – Özgürlük ve güvenlik hakkı

"1. Herkes özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir. Aşağıda belirtilen haller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:

(a) Kişinin, yetkili bir mahkeme tarafından verilmiş mahkûmiyet kararı sonrasında yasaya uygun olarak tutulması;

(b) Kişinin, bir mahkeme tarafından yasaya uygun olarak verilen bir karara uymaması sebebiyle veya yasanın öngördüğü bir yükümlülüğün uygulanmasını sağlamak amacıyla yasaya uygun olarak yakalanması veya tutulması;

(c) Kişinin bir suç işlediğinden şüphelenmek için inandırıcı sebeplerin bulunduğu veya suç işlemesine ya da suçu işledikten sonra kaçmasına engel olma zorunluluğu kanaatini doğuran makul gerekçelerin varlığı halinde, yetkili adli merci önüne çıkarılmak üzere yakalanması ve tutulması;

(d) Bir küçüğün gözetim altında eğitimi için usulüne uygun olarak verilmiş bir karar gereği tutulması veya yetkili merci önüne çıkarılmak üzere yasaya uygun olarak tutulması;

(e) Bulaşıcı hastalıkların yayılmasını engellemek amacıyla, hastalığı yayabilecek kişlerin, akıl hastalarının, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılarının veya serserilerin yasaya uygun olarak tutulması;

(f) Kişinin, usulüne aykırı surette ülke topraklarına girmekten alıkonması veya hakkında derdest bir sınır dışı ya da iade işleminin olması nedeniyle yasaya uygun olarak yakalanması veya tutulması;

2. Yakalanan her kişiye, yakalanma nedenlerinin ve kendisine yöneltilen her türlü suçlamanın en kısa sürede ve anladığı bir dilde bildirilmesi zorunludur.

3. İşbu maddenin 1 (c) fıkrasında öngörülen koşullar uyarınca yakalanan veya tutulan herkesin derhal bir yargıç veya yasayla adli görev yapmaya yetkili kılınmış sair bir kamu görevlisinin önüne çıkarılması zorunlu olup, bu kişi makul bir süre içinde yargılanma ya da yargılama süresince serbest bırakılma hakkına sahiptir. Salıverilme, ilgilinin duruşmada hazır bulunmasını sağlayacak bir teminat şartına bağlanabilir.

4. Yakalama veya tutulma yoluyla özgürlüğünden yoksun kılınan herkes, tutulma işleminin yasaya uygunluğu hakkında kısa bir süre içinde karar verilmesi ve, eğer tutulma yasaya aykırı ise, serbest bırakılması için bir mahkemeye başvurma hakkına sahiptir.

5. Bu madde hükümlerine aykırı bir yakalama veya tutma işleminin mağduru olan herkes tazminat hakkına sahiptir."

HUDOC anahtar kelimeleri

1. Kişi özgürlüğü (5-1) – Kişi güvenliği (5-1) – Özgürlükten yoksun bırakma (5-1) – Yasanın öngördüğü usul (5-1) – Yasaya uygun olarak yakalama ve tutma (5-1)

(a) Mahkûmiyet (5-1-a) – Mahkûmiyet kararından sonra (5-1-a) – Yetkili mahkeme (5-1-a)

(b) Yasaya uygun olarak verilen bir mahkeme kararı (5-1-b) – Mahkeme kararına uymama (5-1-b) – Yasanın öngördüğü yükümlülüğün yerine getirilmesi (5-1-b)

(c) Yetkili adli merci önüne çıkarılmak (5-1-c) – Suç (5-1-c) – Makul şüphe (5-1-c) – Suç işlenmesini engellemek için tutmayı gerektiren makul nedenler (5-1-c) – Kaçmayı önlemek için tutmayı gerektiren makul nedenler (5-1-c).

(d) Küçükler (5-1-d) – Gözetim altında eğitim (5-1-d) – Yetkili merci önüne çıkarılmak (5-1-d)

(e) Bulaşıcı hastalıkların yayılmasını engellemek (5-1-e) – Akıl hastaları (5-1-e) – Alkol bağımlıları (5-1-e) – Uyuşturucu madde bağımlıları (5-1-e) – Serseriler (5-1-e)

(f) Hukuka aykırı biçimde ülkeye girişin önlenmesi (5-1-f) – Sınır dışı etme (5-1-f) – Suçlunun geri verilmesi (5-1-f)

2. Derhal bilgilendirme (5-2) – Anladığı dilde bilgilendirme (5-2) – Yakalama sebebi hakkında bilgilendirme (5-2) – Suçlama hakkında bilgilendirme (5-2)

3.Hâkim veya adli görev yapmaya yetkili kamu görevlisi (5-3) – Derhal bir hâkim veya yetkili görevli önüne çıkarma (5-3) – Makul bir sürede yargılama (5-3) – Yargılama devam ederken salıverme (5-3) – Tutukluluk süresinin uzunluğu (5-3) – Tutukluluk süresinin makullüğü (5-3) – Koşullu salıverme (5-3) – Duruşmada hazır bulunmayı sağlamak için güvenceler (5-3)

4. Tutmanın yasaya uygunluğunun denetimi (5-4) – Mahkemeye başvurma (5-4) – Tutmanın yasaya uygunluğunun denetimi (5-4) – Denetimin süratli yapılması (5-4) –Denetimin usuli güvenceleri (5-4) – Salıverme kararı (5-4)

5. Tazminat (5-5)

I. Uygulama kapsamı

Sözleşme 5 § 1 Maddesi

"1. Herkes özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir. Aşağıda belirtilen haller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz: ..."

HUDOC anahtar kelimeleri

Kişi özgürlüğü (5-1) – Kişi güvenliği (5-1) – Özgürlükten yoksun bırakma (5-1) – Yasanın öngördüğü usul (5-1) – Yasaya uygun olarak yakalama ve tutma (5-1)

A. Özgürlükten yoksun bırakma

1. Sözleşme'nin 5. maddesinde, "özgürlük hakkının" ilan edilmesiyle, kişinin fiziksel özgürlüğü üzerinde durulur; amacı, hiç kimsenin, özgürlüğünden, keyfi şekilde yoksun bırakılmamasını sağlamaktır. Hareket özgürlüğü üzerindeki salt sınırlamalar buna dahil edilmez; bunlar, 4 No.lu Protokol'ün 2. Maddesine göre düzenlenir (*De Tommaso/İtalya* [BD], 2017, § 80; *Creangă/Romanya* [BD], 2012, § 92; *Engel ve diğerleri/Hollanda*, 1967, § 58)

2. Hareket üzerinde, 5 § 1 maddesi çerçevesinde özgürlükten yoksun bırakma kapsamına girecek ölçüde ciddi olan sınırlamalar ile yalnızca 4 No.lu Protokol'ün 2. Maddesi'ne tabi olan, özgürlük üzerindeki kısıtlamalar arasındaki fark, nitelik ya da içerik değil, sadece derece ya da yoğunluk

açısından olan bir farktır (*De Tommaso/İtalya* [BD], 2017, § 80; *Guzzardi/İtalya*, 1980, § 93; *Rantsev/Kıbrıs ve Rusya*, 2010, § 314; *Stanev/Bulgaristan* [BD], 2012, § 115).

3. Özgürlükten yoksun bırakma, yakalama veya mahkûmiyet sonrasında tutukluluktan oluşan klasik olgu ile sınırlı değildir, farklı biçimlerde olabilir (*Guzzardi/İtalya*, 1980, § 95).

B. Uygulanacak kriterler

4. AİHM, özgürlükten yoksun bırakmanın olup olmadığı konusunda, kendini ulusal yetkili mercilerin hukuki kararlarıyla bağlı addetmez ve durumun değerlendirmesini özerk bir biçimde gerçekleştirir (*Khlaifia ve diğerleri/İtalya* [BD], 2016, § 71; *H.L./Birleşik Krallık*, 2004, § 90; *H.M./İsviçre*, 2002, §§ 30 ve 48; *Creangă/Romanya* [BD], 2012, § 92).

5. Bir kişinin, 5. madde hükümlerinini anlamı dahilinde" özgürlüğünden yoksun bırakılıp bırakılmadığını" belirlemek için başlangıç noktası ilgili kişinin somut eylemi olmalıdır ve ilgili tedbirin türü, süresi, etkileri, uygulanma biçimi gibi bir dizi kriterin tamamını hesaba katılmalıdır (*De Tommaso/İtalya* [BD], 2017, § 80; *Guzzardi/İtalya*, 1980, § 92; *Medvedyev ve diğerleri/Fransa* [BD], 2010, § 73; *Creangă/Romanya* [BD], 2012, § 91).

6. İlgili tedbirin "türünün" ve "uygulama biçiminin" dikkate alınması gerekliliği, Mahkeme'nin bir hücreye kapatılma paradigması dışındaki kısıtlamaları çevreleyen bağlam ve koşulları dikkate almasına olanak tanımaktadır. Nitekim tedbirin alındığı bağlam önemli bir faktördür, zira halkın kamu yararı için özgürlük veya hareket özgürlüğüne ilişkin kısıtlamalara katlanmaya davet edildiği durumlar modern toplumda sıkça yaşanmaktadır (*De Tommaso/İtalya* [BD], 2017, § 81; *Nada/İsviçre* [BD], 2012, § 226; *Austin ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], 2012, § 59).

7. Göçmenlerin kimliklerinin tespit edilmesi ve kayıtlarının yapılması için havaalanı transit bölgelerinde ve kabul merkezlerinde yabancıların tutulması kapsamında hareket özgürlüğüne ilişkin bir kısıtlama ve özgürlükten yoksun bırakma arasındaki farkı tespit ederken Mahkeme tarafından dikkate alınan faktörler şu şekilde özetlenebilir: i) başvuranların kişisel durumları ve tercihleri, ii) ilgili ülkenin yürürlükte olan hukuki rejimi ve bunun amacı, iii) söz konusu olan süre, özellikle amaç ve olayları bekleyen başvuranların yararlandığı usuli koruma ışığında, ve iv) başvuranlara gerçekten uygulanan veya başvuranların gerçekten maruz kaldığı kısıtlamaların mahiyeti ve derecesi (*Z.A. ve diğerleri/Rusya* [BD], 2019, § 138; *Ilias ve Ahmed/Macaristan* [BD], 2019, § 217; *R.R. ve diğerleri/Macaristan*, 2021, § 74).

8. İlgili kişilerin korunmasını amaçlayan veya onların yararına olan tedbirler dahi özgürlükten yoksun bırakma olarak kabul edilebilir (*Khlaifia ve diğerleri/İtalya* [BD], 2016, § 71).

9. Yetkililerin aldığı bireyleri özgürlüklerinden yoksun bırakan tedbirlerin amacı, gerçekten bir özgürlükten yoksun bırakma olup olmadığının değerlendirilmesinde belirleyici değildir. Mahkeme bu hususu değerlendirmesinin ancak sonraki bir aşamasında, tedbirlerin 5 § 1 maddesine uygunluğunu incelerken dikkate almaktadır (*Rozhkov/Rusya (no. 2)*, 2017, § 74).

10. 5 § 1 maddesi hükümlerine göre özgürlükten yoksun bırakma kavramı, hem kişinin belirli bir kısıtlı alanda, önemli bir süre boyunca kapalı tutulmasına dair *nesnel unsuru* hem de kişinin ilgili kapatılmaya geçerli biçimde onay vermemiş olmasına dair *öznel unsuru* içermektedir (*Storck/Almanya*, 2005, § 74; *Stanev/Bulgaristan* [BD], 2012, § 117).

11. Göz önüne alınacak ilgili nesnel etmenler, sınırlanan alandan ayrılma imkânı, kişinin hareketleri üzerindeki gözetimin ve denetimin derecesini ve tecritin kapsamı ile sosyal temas imkânını içermektedir (*Guzzardi/İtalya*, 1980, § 95; *H.M./İsviçre*, 2002, § 45; *H.L./Birleşik Krallık*, 2004, § 91; *Storck/Almanya*, 2005, § 73). Ancak, sekiz yaşındaki bir çocuk karakolda yirmi dört saatten uzun süre yalnız bırakıldığında, kapalı ve korunan bir yerde tutulup tutulmadığını incelemek gerekmemiştir, zira kendisinin tek başına karakolu terk etmesi beklenebilir değildir (*Tarak ve Depe/Türkiye*, 2019, § 61).

12. Bulguların 5 § 1 maddesi hükümleri kapsamında özgürlükten yoksun bırakmayı işaret ettiği hallerde mahrumiyet süresinin görece kısa olması bu sonuca varılmasını etkilemez (*Rantsev/Kıbrıs ve Rusya*, 2010, § 317; *Iskandarov/Rusya*, 2010, § 140, *Zelčs/Letonya*, 2010, § 40).

13. Polisin arama ve durdurma yetkilerinin uygulanmasında bir zorlama unsurunun olması, tedbirin süresinin kısa olup olmamasına bakılmaksızın, özgürlükten yoksun bırakma göstergesidir (*Krupko ve diğerleri/Rusya*, 2014, § 36; *Foka/Türkiye*, 2008, § 78; *Gillan ve Quinton/Birleşik Krallık*, 2010, § 57; *Shimovolos/Rusya*, 2011, § 50; *Brega ve diğerleri/Moldova Cumhuriyeti*, 2012, § 43).

14. Bir kişinin kelepçelenmemiş, hücreye konulmamış ya da fiziksel olarak kısıtlanmamış olması özgürlükten mahrumiyetin tespitinde belirleyici bir etken değildir (*M.A./ Kıbrıs*, 2013, § 193).

15. Demokratik bir toplumda özgürlük hakkı, yalnızca bir kişinin tutuklanmak üzere teslim olmuş olması sebebiyle, bilhassa bu kişinin öngörülen işleme yasal olarak rıza gösterebilecek ya da karşı çıkabilecek bir durumda olmaması halinde, bu kişinin Sözleşme korumasından yararlanmasını kaybedemeyeceği kadar önemlidir. Özgürlük hakkı, demokratik bir toplumda, bir kimsenin Sözleşme korumasından istifade hakkını, özellikle de ilgili kişi, önerilen işleme yasal olarak onay veremeyecek durumda ise ya da onay vermiyor ise, yalnızca tutuklanmak üzere teslim olmuş olabileceğinden ötürü kaybedemeyeceği kadar önemlidir (*H.L./Birleşik Krallık*, 2004, § 90; *Stanev/Bulgaristan* [BD], 2012, § 119; bk. ayrıca *N./Romanya*, 2017, §§ 165-167 – başvuranın sosyal hizmetlerin kendi durumuna uygun bir çözüm bulana kadar tutuklu kalmayı kabul etmesine rağmen, başvuran hakkındaki tahliye kararından sonra tutukluluğunun devam ettirilmesi keyfi bulunmuştur.)

16. Kişinin hukuki ehliyete sahip olmaması, mutlaka kendi durumunu anlayamayacağı ve buna onay veremeyeceği anlamına gelmez (*Stanev/Bulgaristan* [BD], 2012, § 130; *Shtukaturov/Rusya*, 2008, §§ 107-09; *D.D./Litvanya*, 2012, § 150).

C. Bir cezaevinde benimsenen tedbirler

17. Bir cezaevinde uygulanan, tutukluluk koşullarını etkileyen disipline edici tedbirler özgürlükten yoksun bırakma eylemi olarak değerlendirilemez. Böylesi tedbirler normal şartlar altında, hukuki tutukluluk koşullarındaki değişiklikler olarak görülmelidir ve Sözleşme'nin 5 § 1'in maddesinin kapsamı dışında kalır (*Stoyan Krastev/Bulgaristan*, 2020, § 38; *Bollan/Birleşik Krallık* (k.k.), 2000; ayrıca bk. *Munjaz/Birleşik Krallık*, 2012 – başvuranın yüksek güvenlikli bir hastanede tecridi ek bir özgürlükten yoksun bırakma anlamına gelmemiştir).

D. Havalimanlarında yapılan güvenlik kontrolleri

18. Bir yolcunun durumunun netliğe kavuşturulması için havaalanındaki sınır kontrolü sırasında sınır yetkilileri tarafından durdurulduğu ve bu alıkoyma durumunun ilgili formalitelerin izlenmesi için kati suretle gerek duyulan süreyi geçmediği hallerde bu tür durumlar Sözleşme'nin 5. maddesinin kapsamı dışında kalır (*Gahramanov/Azerbaycan* (k.k.), 2013, § 41; sahte kimlik belgeleriyle seyahat eden kişilerle ilgili olarak yaklaşık on bir saat süren kontrol ve gözetim tedbirlerinin özgürlükten mahrum bırakma anlamına gelmediği *O.M. ve D.S./Ukrayna*, 2022, §§ 113-120, bk. ve kıyaslayınız, *Kasparov/Rusya*, 2016 – başvuranın beş saatlik alıkonulması, havaalanı yolculuğu ile olağan olarak ilişkilendirilen formalitelerin doğrulanması için kati suretle gerek duyulan süreyi fazlasıyla aşmıştır).

E. Usule uygun yakalama ve tutma dışında özgürlükten yoksun bırakma

19. Sözleşme'nin 5. maddesinin uygulanabilirliği konusu, çeşitli durumlarda gündeme gelmiştir, buna şunlar dahildir:

- bireylerin psikiyatrik ya da sosyal bakım kurumlarına yerleştirilmesi (*De Wilde, Ooms ve Versyp/Belçika*, 1971; *Nielsen/Danimarka*, 1988; *H.M./İsviçre*, 2002; *H.L./Birleşik Krallık*, 2004; *Storck/Almanya*, 2005; *A. ve diğerleri/Bulgaristan*, 2011; *Stanev/Bulgaristan* [BD], 2012);
- bir bireyin sağlık görevlileri ve polis memurları tarafından hastaneye götürülmesi (*Aftanache /Romanya*, 2020)

- havayolu geçiş bölgelerinde kapalı tutulma (*Z.A. ve diğerleri/Rusya* [BD], 2019; *Amuur/Fransa*, 1996; *Shamsa/Polonya*, 2003; *Mogoş ve diğerleri/Romanya* (k.k.), 2004; *Mahdid ve Haddar/Avusturya* (k.k.), 2005; *Riad ve Idiab/Belçika*, 2008);
- kara sınırı geçiş bölgelerinde kapalı tutulma (*Ilias and Ahmed/Macaristan* [BD], 2019; *R.R. ve diğerleri/Macaristan*, 2021);
- polis merkezinde sorgulama (*Cazan/Romanya*, 2016; *I.I./Bulgaristan*, 2005; *Osypenko/Ukrayna*, 2010; *Salayev/Azerbaycan*, 2010; *Farhad Aliyev/Azerbaycan*, 2010; *Creangă/Romanya* [BD], 2012; *Bogay ve diğerleri/Ukrayna, 2025*);
- idari suç tutanağı tanzim etmek için polis aracına konulma (*Zelčs/Letonya*, 2020*)*;
- bir gösteri sırasında avluda alıkonulma (*Siedlecka/Polonya*, 2025);
- polis tarafından yapılan durdurma ve aramalar (*Foka/Türkiye*, 2008; *Gillan ve Quinton/Birleşik Krallık*, 2010; *Shimovolos/Rusya*, 2011);
- ev araması (*Stănculeanu/Romanya*, 2018);
- polisin eşlik etmesi (*Rozhkov/Rusya (no. 2)*, 2017; *Tsvetkova ve diğerleri/Rusya*, 2018);
- polis tarafından kamu düzeni gerekçesiyle benimsenen kalabalık kontrolü tedbirleri (*Austin ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], 2012; *Auray ve diğerleri/Fransa*, 2024);
- evde yakalama (*Buzadji/Moldova Cumhuriyeti* [BD], 2016; *Mancini/İtalya*, 2001; *Lavents/Letonya*, 2002*; Nikolova/Bulgaristan (no. 2)*, 2004; *Dacosta Silva/İspanya*, 2006);
- deniz yoluyla göçenlerin kabul tesislerinde ve gemilerde tutulması (*Khlaifia ve diğerleri/İtalya* [BD], 2016);
- düzensiz göçmenlerin sığınma erişim tesislerinde tutulması (*J.R. ve diğerleri/Yunanistan*, 2018);
- Covid-19 pandemisi nedeniyle ulusal sokağa çıkma yasağı (*Terheş/Romanya* (k.k.), 2021);
- olağanüstü hal mevzuatı kapsamında verilen önleyici ev hapsi kararları (*Domenjoud/Fransa*, 2024).

F. Özgürlükten yoksun bırakılma konusundaki pozitif yükümlülükler

20. 5 § 1 maddesinin ilk cümlesinde, Devlete yalnızca söz konusu hakları aktif olarak ihlal etmekten kaçınma değil, ayrıca bu haklara haksız bir müdahaleye karşı kendi yetki sınırları içindeki herkese koruma sağlamak için gerekli adımları atma yükümlülüğü getirilmektedir. (*El-Masri/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti* [BD], 2012, § 239).

21. Devlet dolayısıyla yetkili mercilerin bildiği veya bilmeleri gereken özgürlükten yoksun bırakma durumlarını önlemek için makul adımlar atmak da dahil olmak üzere, savunmasız kişilerin korunmasına yönelik tedbir almakla yükümlüdür (*Storck/Almanya*, 2005, § 102).

22. Kişinin özgürlüğünün üçüncü kişiler tarafından kısıtlanmasına karşı çıkmaması veya durumu sonlandıramaması durumunda, Devletin sorumluluğu devreye girer (*Riera Blume ve diğerleri/İspanya*, 1999; *Rantsev/Kıbrıs ve Rusya*, 2010, §§ 319-21; *Medova/Rusya*, 2009, §§ 123-25).

II. Sözleşme'nin 5 § 1 maddesi kapsamında tutukluluğun hukuka uygunluğu

A. 5. maddenin amacı

23. 5. maddenin esas amacı, kişilerin, keyfi ya da gerekçelendirilmemiş biçimde özgürlüklerinden yoksun bırakılmalarını önlemektir (*Selehattin Demirtaş/Türkiye (no. 2)*, [BD], 2020, § 311; *S., V. ve A./Danimarka* [BD], 2018, § 73; *McKay/Birleşik Krallık* [BD], 2006, § 30). Özgürlük ve güvenlik hakkı,

Sözleşme hükümlerine göre "demokratik bir toplumda" en yüksek düzeyde öneme haizdir (*Medvedyev ve diğerleri/Fransa* [BD], 2010, § 76; *Ladent/Polonya*, 2008, § 45).

24. Dolayısıyla, Mahkeme, bir bireyin hiçbir resmi kayıt olmaksızın tutuklanmasını Sözleşme'nin 5. maddesinde yer alan temel nitelikte önem taşıyan teminatların tam anlamıyla yok sayılması olarak değerlendirir ve ilgili hükmün en ağır şekilde ihlal edildiğini ortaya koyar *(El-Masri/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti* [BD], 2012, § 233; *Al Nashiri/Polonya*, 2014, § 529; *Belozorov/Rusya ve Ukrayna*, 2015, § 113). Tutukluluk tarihi, saati ve yeri, tutuklanan kişinin adı, tutuklama nedenleri ve tutuklamayı gerçekleştiren kişinin adı gibi hususlara dair kaydın bulunmaması, diğer unsurlara ek olarak, Sözleşme'nin 5. maddesinin amacı ile bağdaşmaz olarak görülmelidir (*Kurt/Türkiye*, 1998, § 125). Bu aynı zamanda, Sözleşme kapsamındaki hukuka uygunluk koşuluna da aykırıdır (*Anguelova/Bulgaristan*, 2002, § 154).

25. 5 § 1 maddessinin (a)'dan (f)'ye kadarki fıkralarında sınırlı sayıda belirtilen gerekçelerden biri olmadıkça, hiçbir özgürlükten yoksun bırakma hukuka uygun olmayacaktır (*Khlaifia ve Diğerleri/İtalya* [BD], 2016, § 88; bk. ayrıca son zamanlardaki davalar arasından *Aftanache v. Romania*, 2020, §§ 92-100; *I.S./İsviçre*, 2020, §§ 46-60).

26. Mahkeme içtihadı bu hususa ilişkin olarak üç önemli ilkeyi ortaya koymaktadır: istisnaların sınırlı sayıda olması, katı şekilde yorumlanması ve diğer maddelerde (özellikle Sözleşme'nin 8. maddesinden 11. maddesine kadarki maddelerinde) yer alan geniş kapsamlı meşruiyet hallerine izin vermediği; gerek usuli gerek esasa ilişkin tutuklamanın hukuka uygunluğunun, hukuk kurallarına dikkatli uyum gerektirdiğine ilişkin mükerrer vurgu ve zorunlu yargı denetiminin sürat ve hızlılığının önemi (5 §§ 3 ve 4 maddesi kapsamında) (*Selehattin Demirtaş/Türkiye (no. 2)*, [BD], 2020, § 312; *S.*, *V. ve A./Danimarka* [BD], 2018, § 73; *Buzadji/Moldova Cumhuriyeti* [BD], 2016, § 84).

27. Uluslararası bir silahlı çatışma sırasındaki tutukluluğa ilişkin olarak, 5. madde kapsamındaki güvenceler, bağlam ve uluslararası insancıl hukukun hükümleri dikkate alınarak yorumlanmalı ve uygulanmalıdır (*Hassan/Birleşik Krallık* [BD], 2014, §§ 103-106).

28. Eğer bir özgürlükten mahrumiyet hali 5. maddenin fıkralarından birinin kapsamı içine girmiyorsa, Mahkeme tarafından izah edildiği üzere, Devlet'in menfaatine karşı tutuklunun menfaati arasında bir dengeleme yapma gerekliliğine başvurularak bu kapsama sokulamaz *(Merabishvili/Gürcistan* [BD], 2017, § 298).

B. Ulusal hukuka uygunluk

29. Tutuklamanın, hukuka uygun olması için, "yasada gerekli kılınan prosedüre uygun olması gereklidir". Sözleşme, temel olarak ulusal hukuka ve uygun olduğu hallerde kaynağını uluslararası hukuk (*Medvedyev ve diğerleri/Fransa* [BD], 2010, § 79; *Toniolo/San Marino ve İtalya*, 2012, § 46; *Aydın Sefa Akay/Türkiye*, 2024, §§ 115-129) veya Avrupa hukukundan (*Paci/Belçika*, 2018, § 64 ve Avrupa Tutuklama Emri'ne dayanan tutuklamaya ilişkin olan *Pirozzi/Belçika*, 2018, §§ 45-46) alanlar dahil olmak üzere diğer uygulanabilir yasal standartlara atıf yapmaktadır. Mahkeme, her durumda ilgili yasaların maddi ve usuli kurallarına uyma yükümlülüğü getirmektedir (*Paci/Belçika*, 2018).

30. Örneğin, AİHM, yetkili mercilerin, yasada öngörülen zaman dilimi içinde tutuklama emrinin uzatılması için başvuru yapmadığı bir durumda, 5. maddenin ihlal edildiği kararına varmıştır (*G.K./ Polonya*, 2004, § 76). Bunun aksine, belirli suçlarla ilgili olarak yürütülmesi gereken sorgulamaların biçimine ilişkin bir genelgenin ihlal edildiği iddiası, yakalama ve ardından tutuklamaya ilişkin ulusal hukuki temeli geçersiz kılmamıştır (*Talat Tepe/Türkiye*, 2004, § 62). İlk derece mahkemesinin, Anayasa Mahkemesinin tutukluluğunu hukuka aykırı bulduğu karara rağmen başvuranı tahliye etmediği bir olayda, başvuranın tutuklu olarak yargılanmaya devam edilmesi "yasada belirtilen usule uygun" olarak değerlendirilemeyecektir. (*Şahin Alpay/Türkiye*, 2018, § 118; *Mehmet Hasan Altan/Türkiye*, 2018, § 139). Başvuranın, tutuklama kararı verildikten sonra iç hukukta öngörülen sürenin ötesinde bir psikiyatri kurumunda tutulması ve tutukluluğunun hukuka aykırılığının yerel mahkemeler tarafından kabul edilmesi durumunda da 5. maddenin 1. fıkrasının ihlal edildiği tespit edilmiştir (*Cramesteter/İtalya*, 2024, §§ 53-56).

C. Ulusal hukuka uygunluğun değerlendirilmesi

31. Yerel hukukun yorumlanması ve uygulanması, başta mahkemeler olmak üzere, genel olarak ulusal yetkili mercilere ait bir görev olmakla birlikte, söz konusu hukuka uymamanın Sözleşme'nin ihlali anlamına geldiği durumlarda bu konu farklılık gösterir. Sözleşme'nin 5 § 1 maddesinin söz konusu olduğu durumlarda, Mahkeme, ulusal hukuka uyumun gözetilip gözetilmediğini değerlendirme hususunda belirli bir yetki kullanmalıdır (*Creangă/Romanya* [BD], 2012, § 101; *Baranowski/Polonya*, 2007, § 50; *Benham/Birleşik Krallık*, 1996, § 41). Böylelikle, AİHM, hukuki durumu maddi zamandaki niteliğine göre dikkate almalıdır (*Włoch/Polonya*, 2000, § 114).

Yurt dışında bulunan bir şüphelinin 30 gün süreyle tutuklanmasına ilişkin kararın geçerliliğini değerlendirirken Mahkeme, yerel mahkemelerin tutukluluk süresini iade eden Devletteki tutuklanma tarihinden değil, şüphelinin iade edildiği tarihten itibaren başlatma uygulamasını 5. maddeyle uyumlu kabul etmiştir (Gilanov/Moldova Cumhuriyeti, 2022, §§ 51-56).

D. Genel ilkeler

32. Hukukilik koşulu sadece ilgili iç hukuka uygunlukla sağlanmamaktadır; iç hukukun kendisi de Sözleşme'de ifade veya ima edilen genel ilkeler dahil olmak üzere Sözleşme'ye uygun olmalıdır *(Plesó/Macaristan*, 2012, § 59).

Sözleşme'nin 5 § 1 maddesine ilişkin içtihadın atıf yaptığı ve Sözleşme'de işaret edilen genel ilkeler; hukukun üstünlüğü ve buna bağlı olarak hukuki kesinlik, orantılılık ve dahası, 5. maddenin asıl amacı olan, keyfiliğe karşı koruma ilkesidir (*Simons/Belçika* (k.k.), 2012, § 32).

E. Hukuki kesinlik ilkesi

33. Özgürlükten mahrum kılma söz konusu olduğunda, hukuki kesinlik ilkesinin yerine getirilmesi özel olarak önem taşımaktadır. Bu nedenle, ulusal hukuk kapsamında özgürlükten mahrum bırakma koşullarının açık biçimde tanımlanması ve hukukun kendisinin uygulamada öngörülebilir olması, böylece Sözleşme ile belirlenen "hukukilik" standardını karşılaması temel önemdedir. Bu standart, kişinin, tüm hukuki hükümlerin, şartlara göre makul olan bir ölçüde, belirli bir eylemin ne gibi sonuçlara yol açabileceğini öngörmesine olanak tanımasını gerektirmektedir *(Khlaifia ve diğerleri/İtalya* [BD], 2016, § 92; *Del Río Prada/İspanya* [BD], 2013, § 125; *Creangă/Romanya*, 2012, § 120; *Medvedyev ve diğerleri/Fransa* [BD], 2010, § 80).

34. Yerel mahkemeler tarafından içtihat yoluyla uygulanabilir kanun hükümlerinin lafzıyla çelişen istisnaların getirilmesi ya da kanunla öngörülen usuli güvenceleri geçersiz kılacak şekilde geniş yorumlara başvurulması, hukuki kesinlik ilkesini zedeleyebilir (*Aydın Sefa Akay/Türkiye*, 2024, § 115). Açık bir yasal temele dayanmayan yeni veya genişletici adli yorumlar, Sözleşme'nin 5 § 1 maddesi kapsamındaki öngörülebilirlik ve keyfiliğe karşı koruma gereklerini karşılamaz (*Navalnyy/Rusya (no. 4)**, 2026, §§ 142-146; bu davada yerel mahkemeler, başvuranın durumuna uygulanabilir olmayan kanun hükümlerini kıyas yoluyla uygulamışlardır).

35. Dolayısıyla 5 § 1 maddesi yalnızca ulusal hukuka atıf yapmamaktadır; yerel bir kanunun özgürlükten mahrum bırakmaya izin verdiği durumların uygulamada yeterli derecede erişilebilir, belirli ve öngörülebilir olmasına işaret eden "kanun niteliği" ile de bağlantılıdır. "Kanun niteliğinin" değerlendirilmesine ilişkin faktörler – bazı davalarda "keyfiliğe karşı güvenceler" olarak anılmaktadır – tutukluluğu emreden, tutukluluğu uzatan ve tutukluluk için süre sınırı öngören açık yasal hükümlerin; ve başvuranın tutukluluğunun devam etmesinin "hukuka uygunluğuna" ve "süresine" itiraz edebileceği etkili bir başvuru yolunun varlığını içerecektir (*J.N./Birleşik Krallık*, 2016, § 77).

36. Örneğin, bir kişinin ulusal mevzuatta ya da içtihatta belirli bir temeli olmaksızın, iddianameye dayalı biçimde tutuklu kalması yönündeki uygulama 5 § 1 maddesinin ihlali anlamına gelir *(Baranowski/Polonya*, 2007, §§ 50-58). Buna benzer biçimde, kesin bir yasal temeli olmaksızın,

tutuklamanın kendiliğinden uzatılması uygulaması da 5 § 1 maddesine aykırıdır (*Svipsta/Letonya*, 2006, § 86). Bunun aksine, bir kimsenin tutukluluğunun, resmi tutuklama emri çıkarmadan, Soruşturma Makamı'nın ayrıntılı soruşturma gerektiren emrine dayalı olarak devam ettirilmesi ilgili Madde'nin ihlali anlamına gelmemiştir (*Laumont/Fransa*, 2001, § 50).

37. Yerel merciler tarafından tutarsız ve birbiriyle çelişkili olarak yorumlanan hükümler de, Sözleşme kapsamında gerekli kılınan 'hukukun kalitesi' standardını karşılayamaz (*Nasrulloyev/Rusya*, 2007, § 77; *Ječius/Litvanya*, 2000, §§ 53-59. Öte yandan, herhangi bir içtihat olmaması durumunda, Mahkeme'nin görevi ulusal hukuka ilişkin kendi yorumunu sunmaya davet edilmemektedir. Dolayısıyla, ulusal mahkemelerin yasada belirtilen usule uygun biçimde hareket etmedikleri sonucuna varılması konusunda isteksiz olabilir. (*Włoch/Polonya*, 2000, §§ 114-16; *Winterwerp/Hollanda*, 1979, §§ 48-50).

38. Diplomatik notalar uluslararası hukuk kaynağı olsa da, gemi mürettebatının böylesi notalara dayalı olarak tutuklanması, yeterli ölçüde kesin ve öngörülebilir olmadıkları ölçüde, Sözleşmenin 5 § 1 maddesi bağlamında hukuki olmaz. Özel olarak, mürettebat üyelerinin yakalanma ve tutuklanma olasılığına dair belirli bir göndermenin olmaması Sözleşmenin 5 § 1 maddesi kapsamında hukuki kesinlik ve öngörülebilirlik gerekliliklerini karşılamamaktadır (*Medvedyev ve diğerleri/Fransa* [BD], 2010, §§ 96-100).

39. Hukuki kesinliğin gerekleri, bir hâkimin özgürlüğünden yoksun bırakıldığı hallerde daha da büyük önem arz etmektedir (*Baş/Türkiye*, 2010, § 158). Ulusal hukukun yargı erki mensuplarına, görevlerini bağımsız olarak yerine getirebilmelerini güvence altına almak amacıyla hukuki koruma tanıdığı durumda, bu düzenlemelere tam anlamıyla uyulması elzemdir. Yargı organın, demokratik bir toplumda, Devlet organları arasında sahip olduğu mühim pozisyon ve kuvvetler ayrılığına atfedilen artan önemi dikkate alındığında, Mahkeme, tutuklama emrinin nasıl uygulandığını Sözleşme hükümleri yönünden gözden geçirirken, yargı mensuplarının korunması için bilhassa dikkatli olmalıdır (*Alparslan Altan/Türkiye*, 2019, § 102; *Turan ve diğerler/Türkiye*, 2021, § 82). Mahkemenin yerel mahkemelerin bağımsızlığına ilişkin içtihadında ortaya koyduğu ilkeler, *uygulanabildiği ölçüde* (*mutatis mutandis*) uluslararası hâkimler ve mahkemeler bakımından da geçerlidir; zira onların bağımsızlığı da adaletin usulüne uygun şekilde tecellisi için *vazgeçilmez bir koşuldur* (*conditio sine qua non*) (Aydın Sefa Akay/Türkiye, 2024, § 113).

F. Keyfilik yasağı

40. Buna ek olarak, her türlü özgürlükten mahrum bırakma uygulaması, bireyin keyfiliğe karşı korunması amacına uygun olmalıdır (*S., V. and A./Danimarka* [BD], 2018, § 74; *Witold Litwa/Polonya*, 2000, § 78).

41. 5 § 1 maddesindeki "keyfilik" kavramı, ulusal yasaya uymamanın ötesine uzanmaktadır; bu nedenle, özgürlükten mahrum bırakma, ulusal hukuka göre hukuki olabilirken, Sözleşme'ye göre hala keyfi ve dolayısıyla ona aykırı olabilir (*Creangă/Romanya*, 2012, § 84; *A. ve diğerleri/Birleşik Krallık*, [BD], 2009, § 164).

42. Keyfilik kavramı ilgili tutukluluğun türüne bağlı olarak belli ölçüde farklılık göstermektedir. Mahkemeye göre yetkililer açısından kötü niyet veya hile unsuru söz konusu ise; tutuklama kararı ve tutuklamanın infazı 5 § 1 maddesinin ilgili bendinde izin verilen kısıtlamaların amacına uygunluk taşımıyorsa; müsaade edilen özgürlükten mahrumiyetin gerekçesi ile tutukluluk yer ve koşulları arasında bir bağlantı yoksa ve tutukluluk gerekçesi ile söz konusu tutukluluk arasında bir orantılılık ilişkisi bulunmuyorsa keyfilik söz konusu olabilir (temel ilkelerin ayrıntılı bir değerlendirmesi için bk. *James*, *Wells ve Lee/Birleşik Krallık*, 2012, §§ 191-95; *Saadi/Birleşik Krallık* [BD], 2008, §§ 68-74).

43. Yerel mahkemelerin ya süresi dolmuş ya da kusurlu olduğu tespit edilmiş olan bir tutuklama kararını değiştirmedeki ivediliği de bir kişinin tutukluluğunun keyfi addedilmesinin gerekip gerekmediğini değerlendirmede dikkate alınacak ek bir unsudur (*Mooren/Almanya* [BD], 2009, § 80). Dolayısıyla, Mahkeme, (c) bendi bağlamında, davanın temyiz mahkemesinden alt mahkemeye gönderilmesinin ardından ilk tutuklama kararı ile yeni, gerekçeli tutuklama kararının getirilmesi

arasında bir aydan kısa bir süre geçmiş olmasının başvuranın tutukluluğunu keyfi kılmadığını kabul etmektedir. (*Minjat/İsviçre*, 2003, §§ 46 ve 48). Bunun aksine başvuranın tutuklululuğunun alt derece mahkemesi tarafından incelenmesi için zaman sınırının olmadığı ve başvuranın tutuklu yargılanmasının gerekçelerine ilişkin belirsizlik durumunda olduğu bir durumda davanın temyiz mahkemesinden alt derece mahkemesine gönderilmesini takip eden bir yılı aşkın sürenin, başvuranın tutukluluğunu keyfi hale getirdiği tespit edilmiştir (*Khudoyorov/Rusya*, 2005, §§ 136-37).

G. Mahkeme kararı

44. Tutukluluk süresi, mahkeme kararına dayalı ise, ilke olarak, "hukuki" addedilir. Daha sonra bir üst derece mahkemesi tarafından hukuki olmadığı tespit edilen bir karara dayalı tutuklama, ulusal hukuka göre hala geçerli olabilir (*Bozano/Fransa*, 1986, § 55). Yerel mahkemeler tutukluluk işlemlerinde bazı hatalar olduğunu itiraf etmekle birlikte, tutukluluğu yine de hukuki addetmiş olsa bile, tutuklama "yasada belirtilen usule uygun" olarak kalabilir (*Erkalo/Hollanda*, 1998, §§ 55-56). Dolayısıyla, tutuklama kararında bazı hukuka aykırılıklar olsa dahi 5 § 1 maddesinin hükümleri kapsamında esas tutukluluk süresini mutlaka hukuka aykırı kılmaz (*Yefimenko/Rusya*, 2013, §§ 102-08; *Ječius/Litvanya*, 2000, §68; *Benham/Birleşik Krallık*, 1996, §§ 42-47).

45. Mahkeme, ulusal mahkemelerin kendi yargı yetkileri alanına giren işlemleri ile yargı yetkileri alanının dışında kalan işlemleri arasında ayrıma gidebilir *Benham/Birleşik Krallık*, 1996, §§ 43 vd.). İlgili tarafın duruşmadan gerekli şekilde haberdar edilmediği (*Khudoyorov/Rusya*, 2005, § 129), ulusal mahkemelerin ulusal mevzuata göre soruşturmanın gerekli kıldığı yöntemleri uygulamadığı (*Lloyd ve diğerleri/Birleşik Krallık*, 2005, §§ 108 ve 116) ya da alt mahkemelerin tutuklama dışındaki seçenekleri gereken şekilde göz önüne almadığı (*aynı kararda*, § 113) durumlarda, tutuklama emirlerinin görünüşe göre geçersiz olduğuna hükmedilmiştir. Bununla birlikte, ulusal mahkemelerin uygulamalarının "ağır veya sarih bir düzensizlik" teşkil ettiğine dair delilin olmadığı durumlarda, AİHM tutuklamanın hukuki olduğuna karar vermiştir (*aynı kararda*, § 114).

H. Kararların gerekçelendirilmesi ve keyfilik yasağı gerekliliği

46. Tutukluluk kararlarında gerekçenin olmaması veya eksik olması, Mahkeme tarafından, 5 § 1 madde kapsamında tutukluluğun hukuka uygunluğunu değerlendirirken göz önüne alınan unsurlardan biridir *(S.*, *ve A./Danimarka* [BD], 2018, § 92). Dolayısıyla, yargı makamları tarafından alınan, uzun süre boyunca tutukluluğa izin verilen kararlarda *hiçbir* gerekçenin bulunmaması, 5 § 1 maddesi ile koruma altına alınan, keyfiliğe karşı koruma ilkesi ile örtüşmeyebilir *(Stašaitis/Litvanya*, 2002, §§ 66-67). Benzer şekilde, aşırı derecede az ve öz olan, tutukluluğa imkan verecek herhangi bir yasal hükme hiçbir atıfta bulunulmayan bir karar da keyfiliğe karşı yeterli koruma sağlayamayacaktır *(Khudoyorov/Rusya*, 2005, § 157)

47. Öte yandan, Mahkeme, başvuranın tutukluluğunun, ulusal mahkemelerin başvuranın tutukluluk süresinin uzatılması için bazı gerekçeler olduğuna kani olduğu durumlarda, tutuklama kararında gerekçe belirtilmemesine karşın, ulusal hukuka uygun olduğuna kanaat getirebilir (*Minjat/İsviçre*, 2003, § 43). Buna ek olarak, ulusal mahkemelerin tutuklama emrini gerekçe eksikliği nedeniyle bozduğu, ancak başvuranın tutukluluğuna yönelik bazı nedenlerin bulunduğu kanısında olduğu durumlarda, tutuklunun salıverilmesinin reddedilmesi ve davanın, tutukluluğun kanuniliğinin belirlenmesi için alt mahkemelere gönderilmesi 5 § 1 maddesinin ihlali niteliğinde olmamıştır *(aynı kararda*, § 47).

48. Tutuklu yargılamaya karar verilirken hiçbir gerekçe gösterilmemesinin tutukluluk için bir sürenin öngörülmemesi durumu ile bir arada olduğunda, 5 § 1 maddesi ihlal edilmektedir. Ancak, ulusal mahkemelerin, konu ulusal hukukta nasıl düzenlenmiş olursa olsun, kararlarında tutuklu yargılamanın süresini düzeltme gibi bir yükümlülükleri yoktur. *(Merabishvili/Gürcistan* [BD], 2017, § 199; *Oravec/Hırvatistan*, 2017, § 55). Süre sınırının varlığı veya yokluğu, ulusal hukukun uygulama açısından öngörülür olup olmadığı ve keyfi tutuklamaya karşı güvence sağlayıp sağlamadığına ilişkin genel değerlendirmesinde Mahkeme'nin dikkate alabileceği birkaç faktörden birisidir. (*J.N./Birleşik Krallık*,

2016, § 90; *Meloni/İsviçre*, 2008, § 53.)

49. Ayrıca, yetkili makamlar, tutukluluğa göre daha az müdahaleci tedbirleri göz önüne almalıdır (*Ambruszkiewicz/Polonya*, 2006, § 32).

I. Kabul edilebilir bazı usul hataları

50. Aşağıdaki usul hatalarında, başvuranın tutukluluğunun hukuka aykırı olmadığına hükmedilmiştir:

- Tutuklama emrinin zanlıya tebliğ edilmemesi, yetkili makamların gerçekten de, emrin başvurana iletildiği kanısında olduğuna dayalı olarak içtihatta belirtilen şekilde, istisnai anlamda "ağır ya da bariz usulsüzlük" teşkil etmemiştir (*Marturana/İtalya*, 2008, § 79; ancak bk. *Voskuil/Hollanda*, 2007, burada AİHM, tutuklama emrinin yasada belirtilen zaman dilimi içinde bildirilmemesi nedeniyle ihlal olduğuna hükmetmiştir: 24 saat yerine 3 gün);
- Yakalama emri ya da tutuklama emrinde yargı makamı tarafından daha sonra giderilen basit bir yazım vb. hatası (*Nikolov/Bulgaristan*, 2003, § 63; *Douiyeb/Hollanda* [BD], 1999, § 52);
- Başvuranın tutuklanmasının resmi gerekçesinin, mahkemeler tarafından belirtilen, kendi çıkarımlarını destekleyen gerçekler ışığında değiştirilmesi (*Gaidjurgis/Litvanya* (k.k.), 2001). Öte yandan, böylesi bir değiştirme için yeterli sebep sunamama, Mahkeme'nin 5 § 1 maddesinin ihlali olduğu sonucuna varmasına neden olabilir (*Calmanovici/Romanya*, 2008, § 65).

J. Tahliye kararının infazındaki gecikme

51. Hukukun üstünlüğüne tabi olan Devlette, bir kimsenin, salıverilmesine yönelik mahkeme kararı olmasına karşın özgürlüğünden mahrum bırakılması anlaşılır bir durum değildir (*Assanidze/Gürcistan*, [BD], 2004, § 173). Öte yandan AİHM, bir tutuklunun salıverilmesi kararının uygulanmasında bir ölçüde gecikme olmasının anlaşılabilir ve çoğu zaman kaçınılmaz olduğunun bilincindedir. Bununla birlikte, ülke yetkili makamları bunu asgari düzeyde tutmaya çalışmalıdırlar (*Giulia Manzoni/İtalya*, 1997, § 25).

Tahliyeye ilişkin idari formaliteler, birkaç saatten fazla bir gecikmeyi haklı çıkarmaz. (*Ruslan Yakovenko/Ukrayna*, 2015, § 68 – gecikme 2 gün sürmüştür ve *Quinn/Fransa*, 1995, §§ 39-43 – başvuranın "derhal" salıverilmesi kararın uygulanmasında 11 saatlik bir gecikmeye ilişkindir).

Tutuklanmalarına temel teşkil eden durumun artık mevcut olmamasına rağmen, Devlet kurumları arasında belgelerin iletilmesindeki idari aksaklıklar nedeniyle kişilerin hukuka aykırı şekilde yakalanması, süresi kısa olsa dahi 5. maddenin ihlaline yol açar (başvuranın, hakkında bir ay önce geri çekilmiş bir yakalama emri temelinde yaklaşık bir buçuk saat gözaltında tutulduğu *Kerem Çiftçi/Türkiye*, 2021, §§ 32-34).

III. Sözleşme'nin 5 § 1 maddesi kapsamında izin verilen özgürlükten mahrumiyet

A. Mahkûmiyetten sonra tutulma

Sözleşme'nin 5 § 1 (a) maddesi

"1. ... Aşağıda belirtilen haller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:

(a) Kişinin, yetkili bir mahkeme tarafından verilmiş mahkûmiyet kararı sonrasında yasaya uygun olarak tutulması;"

HUDOC anahtar kelimeleri

Özgürlükten yoksun bırakma (5-1) – Yasanın öngördüğü usul (5-1) – Yasaya uygun tutma (5-1)

Mahkûmiyet (5-1-a) – Mahkûmiyet kararından sonra (5-1-a) – Yetkili mahkeme (5-1-a)

1. Mahkûmiyetin varlığı

52. 5 § 1 (a) maddesi Mahkeme tarafından hükmedilen, özgürlükten mahrum bırakılmayı gerektiren her türlü "mahkûmiyet" için geçerlidir ve ilgili Devletin iç hukukunda gerek cezai gerekse disiplin olarak sınıflandırılmasına bakılmaksızın, kişinin suçlu bulunduğu suçun hukuki niteliğine dayalı hiçbir ayrıma gitmez (*Engel ve diğerleri/Hollanda*, 1976, § 68; *Galstyan/Ermenistan*, 2007, § 46).

53. Bu terim bir suç bulgusunu ve özgürlükten mahrumiyet içeren bir ceza ya da başka bir tedbir uygulanmasını simgeler (*Del Río Prada/İspanya* [BD], 2013, § 125; *James*, *Wells ve Lee/Birleşik Krallık*, 2012, § 189; *M./Almanya*, 2009, § 87; *Van Droogenbroeck/Belçika*, 1982, § 35; *B./Avusturya*, 1990, § 38).

54. Cezanın uygunluğuna ilişkin hususlar kural olarak Sözleşme'nin kapsamı dışındadır. Bir suça ilişkin uygun tutukluluk süresinin ne olduğunu belirlemek Mahkeme'nin görevi değildir. Ancak, bir hükmün uygulanmasına ve düzeltilmesine ilişkin tedbirler 5 § 1 maddesi ile korunan özgürlük hakkını etkileyebilir, zira özgürlükten mahrumiyetin asıl süresi bunların uygulanmasına bağlıdır (*Aleksandr Aleksandrov/Rusya*, 2018, § 22; *Khamtokhu ve Aksenchik/Rusya* [BD], 2017, §§ 55-56).

55. Bu hüküm, Sözleşmeci Devletler'in kendi sınırları dışındaki yetkili mahkemelerce karar verilen emirleri yürütmeye koymaktan alıkoymaz (*X./Almanya*, 14 Aralık 1963 tarihli Komisyon kararı). Sözleşmeci Devletler mahkûmiyet sonucunu doğuran hukuki işlemlerin tümünün 6. maddenin gereklerine uygun olup olmadığını doğrulamakla yükümlü olmasalar da (*Drozd ve Janousek/Fransa ve İspanya*, 1992, § 110), bir mahkûmiyet açık bir hukuksuzluğun sonucu olamaz (*Ilaşcu ve diğerleri/Moldova ve Rusya* [BD], 2004, § 461. "6. madde hükümleri veya bu maddede yer alan ilkelere açıkça aykırı" olan hukuki işlemler mahkûmiyet ile sonuçlanırsa, bunun neticesindeki özgürlükten mahrumiyet, 5 § 1 (a) maddesi kapsamında gerekçelendirilmeyecektir (*Willcox ve Hurford/Birleşik Krallık* (k.k.), 2013, § 95 – adaletin açıkça yerine getirilmemesi anlamına gelen hakkaniyet biçimleri örnekleriyle; *Stoichkov/Bulgaristan*, 2005, §§ 56-58 ve *Voronstov ve diğerleri/Ukrayna*, 2021, §§ 42-49 – ilkenin yerel yargılamalara uygulanmasına ilişkin).

56. *Navalnyy v. Russia (no. 4)** davasında başvuranın tutulması, "açık bir adalet inkârı" teşkil eden bir yargılama sonucunda verilen ve Sözleşme'nin 6 ve 7. maddelerine aykırı şekilde ceza hukukunun öngörülemez bir yorumuna dayanan mahkûmiyet kararına dayanıyordu. Bu nedenle başvuranın tutulması "hukuka uygun" değildi ve Sözleşme'nin 5 § 1 maddesinin ihlaline yol açmıştır (§§ 131-137).

2. Yetkili mahkeme

57. "Mahkeme" terimi yalnızca ortak temel nitelikler sergilemekle kalmayan, ki bunların en önemlilerinden biri yürütmeden ve davanın taraflarından bağımsızlıktır, aynı zamanda yargı sürecini de teminat altına alan organları belirtir (*Weeks/Birleşik Krallık*, 1987, § 61; *De Wilde*, *Ooms ve Versyp/Belçika*, 1971, §78). Öte yandan, bir mahkeme müdahalesinin gerekli olduğu davaların her birinde hukuki muamele şekilleri birebir aynı olmak durumunda değildir. Bir yargılamada yeterli teminatların sağlanıp sağlanmadığını belirlemek için söz konusu yargılamanın gerçekleştiği durumların özel niteliğine dikkat edilmesi gereklidir (*aynı kararda*).

58. Buna ek olarak, ilgili organın yalnızca danışma görevine sahip olmaması, tutuklamanın hukuka uygunluğu konusunda karar verme ve tutuklama hukuki değilse salıverilme yetkisine de sahip olması gereklidir (*X./Birleşik Krallık*, 1981, § 61; *Weeks/Birleşik Krallık*, 1987, § 61).

59. , Bir mahkeme "yasa ile kurulmadıkça" o mahkeme "yetkili" değildir (*Yefimenko/Rusya*, 2013, §§ 109-111).

3. Tutuklama, mahkûmiyetten "sonra" olmalıdır

60. "Sonra" terimi sadece tutuklamanın zamansal olarak mahkûmiyetin ardından gelmesi gerektiği anlamına gelmez: buna ek olarak, tutuklama, mahkûmiyetten kaynaklanmalı, onun ardından gelmeli ve onun sonucunda olmalıdır. Kısaca, söz konusu mahkûmiyet ve özgürlükten mahrum bırakma arasında yeterli illiyet bağı olmalıdır *(James*, *Wells and Lee/Birleşik Krallık*, 2012, § 189; *Monnell ve Morris/Birleşik Krallık*, 1987, § 40; *Del Río Prada/İspanya* [BD], 2013, § 124).

61. Öte yandan, zamanın geçmesi ile birlikte illiyet bağı adım adım zayıflar ve nihai olarak, salıvermeme ve yeniden tutuklama (önleyici tutuklamanın uzatılması dahil) kararlarının, yasama organı ya da mahkemenin hedefleri ile bağlantılı olmayan gerekçelere ya da bu hedefler açısından makul olmayan bir değerlendirmeye dayalı olduğu bir duruma gelinmesi halinde kopabilir. Böylesi durumlarda, başlangıçta hukuki olan bir tutuklama keyfi nitelikteki özgürlükten mahrumiyete dönüşebilir ve böylelikle 5. maddeye aykırı hale gelebilir (; *Del Río Prada/İspanya* [BD], 2013, § 124 ve *H.W./Almanya*, 2013, § 102; *M./Almanya*, 2009, § 88 – önleyici tutuklamanın devam etmesine ilişkin; başvuranın yeniden yargılama sürecinde verilen önleyici tutuklama kararının, ilk mahkûmiyetinin amaçlarıyla bağdaşmaması nedeniyle 5. maddeyle uyumlu bulunmadığı W.A./İsviçre, 2021, §§ 39-45).

62. Mahkeme, hapis cezası dışındaki çeşitli önleyici tutukluluk hallerinin, başvuranın "yetkili mahkemenin mahkûmiyet kararından sonraki" tutukluluğunu teşkil ettiğini tespit etmiştir. Böyle durumlarda, söz konusu tutukluluk bir cezanın parçası olmayıp, "özgürlükten mahrumiyet içeren başka bir tedbirden" kaynaklanmaktadır. (bk. *Ruslan Yakovenko/Ukrayna*, 2015, § 51 ve bu kararda anılan diğer referanslar).

63. Söz konusu kişinin, tekrar suç işleme riski sebebiyle tutukluluğunun devam ettirilmesi, ancak bu kişinin aynı zamanda artık tehlike arz etmediğini göstermesi için uygun tedavi gibi gerekli araçlardan mahrum bırakılması halinde, bir tutuklunun salıverilmemesi kararı, cezayı veren mahkemenin tutuklama emrinin amacı ile uyumsuz hale gelebilir *(Klinkenbuß/Almanya*, 2016, § 47).

64. Kamunun korunması amacıyla bir kişinin tutukluluğunun uzatılması kararının makullüğü, ulusal mahkemelerin açıkça söz konusu kişinin hala kamu için tehlikeli olduğu sonucunu haklı çıkaran yeterli unsurlara sahip olmadığı, özellikle mahkemelerin elzem ve yeteri kadar güncel uzman görüşü almadığı olaylarda sorgulanmaktadır. Medikal uzman görüşünün yeterli derecede güncel olup olmadığı Mahkeme tarafından sabit bir şekilde değerlendirilmeyip, olaya özgü koşullara, özellikle de başvuranın bir uzman tarafından son incelenmesini takiben başvuranın durumunda muhtemel büyük değişiklikler olup olmadığına, bağlıdır *(D.J./Almanya*, 2017, §§ 59-61). Ayrıca, bir suçlu aynı kuruluşta azımsanamayacak bir süre kaldığı ve tedavisi çözümsüz hale geldiğinde, gerekli tedaviyi başlatmak için yeni öneriler alınması amacıyla harici bir uzmana danışılması özellikle önemlidir (*Tim Henrik Bruun Hansen/Danimarka*, 2019, §§ 77-78).

65. Bir davalı, hüküm henüz icra edilebilir olmasa ve istinafa başvurmaya uygun olsa da, ilk derece mahkemesinin hükmü açıkladığı anda, 5 § 1 maddesi anlamında "yetkili mahkemenin mahkûmiyet kararından sonra" tutuklanmış kabul edilir (*Ruslan Yakovenko/Ukrayna*, 2015, § 46). "Mahkûmiyetten sonra" terimi, nihai mahkûmiyet durumu ile sınırlanmış olarak yorumlanamaz, zira bu durumda hala özgürken yargı önüne çıkan, hüküm giymiş olan kişilerin yakalanması hariç bırakılmış olur. Temyiz ya da gözden geçirme işlemleri sırasında tutuklanan bir kişinin suçunun 6. maddenin gerekliliklerineuygun olarak yürütülmüş bir yargılama sürecinde kesinleştirildiği dikkate alınmalıdır (*Wemhoff/Almanya*, 1968, § 9).

66. 5 § 1 (a) maddesi, akli melekeleri yerinde olmayan kimselerin mahkûmiyetten sonra psikiyatri kurumunda tutuklandığı durumlarda geçerlidir *(Klinkenbuß/Almanya*, 2016, § 49; *Radu/Almanya*, 2013, § 97; *X./Birleşik Krallık*, 1981, § 39). Öte yandan, 5 § 1 (a) maddesi böylesi davalarda beraat sonrasında geçerli olmaz *(Luberti/İtalya*, 1984, § 25).

4. Temyiz yargılamalarının etkisi

67. Bir tutukluluk, kural olarak, bir mahkeme kararına dayanıyor ise yasaya uygun olacaktır.

Mahkemenin kararı alırken ulusal yasaya göre hataya düştüğüne dair sonraki bir bulgu, arada geçen tutukluluk süresinin geçerliliğini her durumda geriye dönük olarak etkilemez. Strazburg organları, mahkûmiyetlerinin veya cezalarının ulusal temyiz mahkemelerince olgusal ya da hukuksal hatalara dayalı olduğuna karar verilmiş olduğunu belirten şikâyetçilerin başvurularını reddetmiştir. *(Benham/Birleşik Krallık*, 1996, § 42). Öte yandan, mahkûmiyet sonrasında tutuklanma, ulusal hukukta temeli yoksa ya da keyfi ise hukuki değildir *(Tsirlis ve Kouloumpas/Yunanistan*, 1997, § 62).

B. Mahkeme emrine ya da yasal yükümlülüğe uymama nedeniyle tutuklanma

Sözleşme'nin 5 § 1 (b) maddesi

"1. ... Aşağıda belirtilen haller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:

...

(b) Kişinin, bir mahkeme tarafından yasaya uygun olarak verilen bir karara uymaması sebebiyle veya yasanın öngördüğü bir yükümlülüğün uygulanmasını sağlamak amacıyla yasaya uygun olarak yakalanması veya tutulması;"

HUDOC anahtar kelimeleri

Özgürlükten yoksun bırakma (5-1) – Yasanın öngördüğü usul (5-1) – Yasaya uygun olarak tutma (5-1)

Yasaya uygun bir mahkeme emri (5-1-b) – Mahkeme emrine uymama (5-1-b) – Yasanın öngördüğü yükümlülüğün yerine getirilmesi (5-1-b)

1. Mahkeme emrine uymama

68. 5 § 1 (b) maddesinin birinci kısmında seçilen ifadelerde, yakalanan ya da tutuklanan kişinin mahkeme emrine uyma imkanının olmuş olması gerektiği ve bunu yerine getirmediği varsayılmaktadır (*Beiere/Letonya*, 2011, § 49).

69. Bireyler, hakkında hiç bilgilendirilmedikleri mahkeme emirlerine uymadıkları için sorumlu tutulamazlar (*Beiere/Letonya*, 2011, § 50).

70. Yetkili bir mahkeme tarafından emredilmeden önce kişinin belirli tedbirlere veya belirli bir usule uymayı reddetmesinin anılan türden mahkeme emrine riayete ilişkin kararlarda karine niteliğinde herhangi bir değeri bulunmamaktadır *(Petukhova/Rusya*, 2013, § 59).

71. Yerel makamlar, demokratik bir toplumda, hukuki bir mahkeme emrine uymanın sağlanması ile özgürlük hakkı arasında makul bir dengeyi yakalamalıdırlar. Göz önüne alınacak olan etmenler arasında emrin hedefi, emre uymanın gerçekleştirilebilir olup olmadığı ve tutuklamanın süresi yer almaktadır. Orantılılık hususunda, olguların genel düzenine özel önem atfedilir (*Gatt/Malta*, 2010, § 40).

72. Sözleşme organları, 5 § 1 (b) maddesinin birinci kısmını, örneğin mahkemenin hükmettiği bir cezayı ödememe *(Velinov/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti*, 2013; *Airey/İrlanda*, 7 temmuz 1977 tarihli Komisyon kararı), akıl sağlığı konusunda tıbbi muayeneden geçmeyi reddetme (*X./Almanya*, 10 Aralık 1975 tarihli Komisyon kararı) ya da mahkemenin emrettiği kan testini yaptırmama *(X./Avusturya*, 13 Aralık 1979 tarihli Komisyon kararı), ikamet kısıtlamaların uymama *(Freda/İtalya*, 7 Ekim 1980 tarihli Komisyon kararı), çocukların bir ebeveyne verilmesi kararına uymama (*Paradis/Almanya* (k.k.), 2007), şartlı tahliye kararlarına uymama (*Steel ve diğerleri/Birleşik Krallık*,

1998), kefalet koşullarını ihlal etme (*Gatt/Malta*, 2010) ve psikiyatri hastanesine kapatılma gibi davalara uygulamışlardır *(Trutko/Rusya*, 2016 ve *Beiere/Letonya*, 2011 – yerel yargılamalarda keyfiliğe karşı yeterli güvence sağlanmamıştır).

2. Yasayla öngörülen bir yükümlülüğün yerine getirilmesi

73. 5 § 1 (b) maddesinin ikinci kısmında, yalnızca, yasanın öngördüğü yükümlülüğün "yerine getirilmesini sağlamak" üzere tutmaya izin verilir. Dolayısıyla, ilgili kişinin yerine getirilmesi gereken, yerine getirilmemiş bir yükümlülük olmalıdır ve yakalama ile tutmanın cezalandırıcı nitelikte değil, onun yerine getirilmesini sağlamaya yönelik olması gerekir. Söz konusu yükümlülük yerine getirilir getirilmez, 5 § 1 (b) maddesi kapsamında tutmanın dayanağının varlığı sona erer *(Vasileva/Danimarka*, 2003, § 36; *S.*, *V. ve A./Danimarka* [BD], 2018, §§ 80-81).

74. 5 § 1 (b) maddesinde, yükümlülüklerin içeriği ve bu yükümlülüklerinin yükleniş ve yerine getirilişlerinde uyulması gereken usul ile ilgili olarak ulusal hukuka atıf yapılmaktadır *(Rozhkov/Rusya (no. 2)*, 2017, § 89).

75. Yükümlülük belirli ve somut bir nitelik taşımalıdır (*Ciulla/İtalya*, 1989, § 36). Geniş bir biçimde yorumlanması, hukukun üstünlüğü kavramı ile bağdaşmaz sonuçları beraberinde getirir (*S.*, *V. ve A./Danimarka* [BD], 2018, § 83; *Engel ve diğerleri/Hollanda*, 1976, § 69; *Iliya Stefanov/Bulgaristan*, 2008, § 72).

76. Suç işlememe yükümlülüğü ancak suçun muhtemelen işlenişinin yer ve zamanı ile potansiyel mağdurlarının yeterli düzeyde belirtilmesi durumunda "belirli ve somut" olarak kabul edilebilmektedir. Bir şeyi yapmaktan sakınma sorumluluğu bağlamında, belirli bir eylemde bulunma sorumluluğundan farklı olarak, bir kişinin söz konusu yükümlülüğünü yerine getiremediği sonucuna varmadan önce, o kişinin sakınması gereken eylemden haberdar edilmesi ve kendisinin eylemden sakınmayı istemediğini göstermesi gerekmektedir. (*Kurt/Avusturya* [BD], 2021, § 185; Ostendorf/Almanya, 2013, §§ 93-94).

Yakın gelecekte suç işlememe yükümlülüğü, emredilen spesifik tedbirlere uyulmaması hali söz konusu olmadıkça, yeteri derecede somut ve spesifik olarak kabul edilemez (*S.*, *V. ve A./Danimarka* [BD], 2018, § 83).

77. Bir tutuklamanın Sözleşme şartlarına göre kabul edilebilir olması için, "yasayla öngörülen yükümlülüğün" daha hafif yöntemlerle yerine getirilememesi gereklidir *(Khodorkovskiy/Rusya*, 2011, § 136). Orantılılık ilkesi ayrıca, demokratik bir toplumda, ilgili yükümlülüğün kısa sürede yerine getirilmesi ile özgürlük hakkının önemi arasında gereken dengenin bulunmasını da gerekli kılar *(Saadi/Birleşik Krallık* [BD], 2008, § 70).

78. Mahkeme bu değerlendirmesinde aşağıdaki noktaları ilgili görür: ilgili mevzuatın temelindeki konu ve amaç dahil olmak üzere, ondan ileri gelen yükümlülük; tutulan kişi ve tutulmaya yol açan özel durumlar; tutma süresinin uzunluğu (*S.*, *V. ve A./Danimarka* [BD], 2018, § 75; *Vasileva/Danimarka*, 2003, § 38; *Epple/Almanya*, 2005, § 37).

79. 5 § 1 (b) maddesi kapsamında incelenen durumlar, örneğin, ülkeye girişte güvenlik kontrolünü kabul etme (*McVeigh ve diğerleri/Birleşik Krallık*, 18 Mart 1981 tarihli Komisyon raporu), kişisel kimliği ifşa (*Vasileva/Danimarka*; *Novotka/Slovakya* (k.k.), 2003; *Sarigiannis/İtalya*, 2011), psikiyatri muayenesinden geçme (*Nowicka/Polonya*, 2002), belirli bir alandan çıkma (*Epple/Almanya*, 2005), polis merkezindeki sorgulamaya gelmeyi içerir (*Iliya Stefanov/Bulgaristan*, 2008; *Osypenko/Ukrayna*, 2010 ve *Khodorkovskiy/Rusya*, 2011) ve cezai bir suç işlemeden barışı sürdürme (*Ostendorf/Almanya*, 2013) ve vergi borçlarının ödenmesini sağlamak için ilgili mülkün nerede olduğunu ortaya koymayı içerir (*Göthlin/İsveç*, 2014).

C. Tutuklama Tedbiri

Sözleşme'nin 5 § 1 (c) maddesi

"1. ... Aşağıda belirtilen haller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:

...

(c) Kişinin bir suç işlediğinden şüphelenmek için inandırıcı sebeplerin bulunduğu veya suç işlemesine ya da suçu işledikten sonra kaçmasına engel olma zorunluluğu kanaatini doğuran makul gerekçelerin varlığı halinde, yetkili adli merci önüne çıkarılmak üzere yakalanması ve tutulması;"

HUDOC anahtar kelimeleri

Özgürlükten yoksun bırakma (5-1) – Yasayla öngörülen usul (5-1) – Yasaya uygun olarak yakalanma veya tutulma (5-1)

Yetkili merci önüne çıkarılma (5-1-c) – Suç (5-1-c) – Makul şüphe (5-1-c) – Suç işlenmesini engellemek için tutmayı gerektiren makul nedenler (5-1-c) – Kaçmayı önlemek için tutmayı gerektiren makul nedenler (5-1-c)

1. Yakalama ya da tutmanın amacı

80. "Kişinin yetkili adli merci önüne çıkarılmak üzere yakalanması ve tutulması" ifadesi 5 § 1 maddesi (c) kapsamında yakalama ya da tutuklama için olan üç seçeneğin hepsini niteler *(Lawless/Birleşik Krallık (no. 3)*, 1961, §§ 13-14; *İrlanda/Birleşik Krallık*, 1978, § 196)

81. Bir kişi 5 § 1 (c) maddesinin ilk kısmı kapsamında, yalnızca ceza yargılaması bağlamında, suç işlemiş olduğu şüphesine dayalı olarak yetkili hukuk makamının huzuruna getirilmesi amacıyla tutuklanabilir (*Selehattin Demirtaş/Türkiye (no. 2)*, [BD], 2020, § 314; *Şahin Alpay/Türkiye*, 2018, § 103; *Ječius/Litvanya*, 2000, § 50; *Schwabe ve M.G./Almanya*, 2011, § 72).

82. Tutukluluk, yalnızca hakkında ceza yargılaması devam eden mevcut bir suçla ilgili makul bir şüpheye dayanılarak gerekçelendirildiği ölçüde önleyici bir tedbir işlevi görebilir (*Kurt/Avusturya* [BD], 2021, § 187).

83. Bu hükmün ikinci kısmı ("suç işlenmesine … engel olma zorunluluğu kanaatinin doğuran makul gerekçelerin varlığı halinde"), yetkililer tarafından tehlikeli olarak ya da hukuka aykırı fiillerde bulunmaya meyilli olarak algılanan bir bireye ya da bir grup bireye yönelik genel bir önleme politikasına izin vermemektedir. Söz konusu bu tutuklama gerekçesi, Sözleşmeci Devletlere, özellikle suçun işlenme yer ve zamanı ile mağduru(mağdurları) açısından somut ve belirli olan bir suçu önleme aracı tanımaktan öteye geçmemektedir. Bir tutukluluğun 5 § 1 (c) maddesinin ikinci yönü kapsamında haklı kabul edilmesi için, ilgili makamlar, işlenmesi tutukluluk ile önlenmezse, ilgili kişinin büyük bir ihtimalle somut ve belirli bir suça karışacağını ikna edici bir şekilde göstermelidir (*Kurt/Avusturya* [BD], 2021, § 186; *S.*, *V. ve A./Danimarka* [BD], 2018, § 89 ve 91).

84. 5 § 1 (c) maddesinin ikinci kısmı, tutukluluk için "kişinin bir suç işlediğine ilişkin makul şüphenin" varlığından bağımsız ayrı bir zemin öngörmektedir. Dolayısıyla, ceza yargılaması dışındaki önleyici tutukluluğa uygulanır (*S.*, *V. ve A./Danimarka* [BD], 2018, §§ 114-116 – seyirci şiddetini önlemeye yönelik tutukluluğa ilişkin).

85. Bir şüphelinin mahkemeye çıkarılması amacının varlığı, bu amaca ulaşılmasından bağımsız olarak değerlendirilmelidir. 5 § 1 (c) maddesi ile getirilen standartta polisin yakalama sırasında ya da başvuran gözaltında iken polisin suç isnat etmek üzere yeterli delile sahip olduğu varsayılmaz (*Petkov ve Profirov/Bulgaristan*, 2014, § 52; *Erdagöz/Türkiye*, 1997, § 51). 5 § 1 maddesinin (c) bendi kapsamında, tutuklama sırasında sorgulamanın amacı, suça ilişkin soruşturmayı, yakalamanın gerekçesini oluşturan somut şüpheyi doğrulamak ya da çürütmek yoluyla ileriye taşımaktır. (*Mehmet Hasan Altan/Türkiye*, 2018, § 125; *Brogan ve diğerleri/Birleşik Krallık*, 1988, §§ 52-54; *Labita/İtalya* [BD], 2000, § 155; *O'Hara/Birleşik Krallık*, 2001, § 36).

86. Bir tutuklunun mahkeme önüne çıkarılmasının "amaç" şartı, fuzuli derecede kısa önleyici

tutukluluğun uzatılmaması amacıyla, 5 § 1 (c) maddesinin ikinci kısmı kapsamındaki tutuklamalar için belirli bir derece esneklikle uygulanır. Bir kişi, riskin kaybolması ya da örneğin, öngörülen kısa süre sınırının dolması sebebiyle, kısa bir süre sonra önleyici tutukluluktan salıverildiğinde, amaç şartı, önleyici tutukluluk için bir engel teşkil etmemelidir (*S.*, *V. ve A./Danimarka* [BD], 2018, §§ 118-126).

87. Covid-19 pandemisi sırasında ceza yargılamalarının belirsiz bir süreyle askıya alındığında, başvuranın söz konusu dönemdeki tutukluluğunun dayanağı, yetkili adli makam huzuruna çıkarılması amacını taşımaya devam etmiştir (*Fenech/Malta* (k.k.), 2021, §§ 83-88).

88. 5 § 1 (c) maddesi kapsamında yapılan tutuklama, belirtilen hedefe ulaşmaya uygun, orantılı bir tedbir olmalıdır (*Ladent/Polonya*, 2008, §§ 55-56). Tutukluluğun gerekli olduğunun ikna edici bir şekilde gösterilmesi, ulusal yetkililerin görevidir. Yetkili merciler, çağrıldığında huzurlarına çıkmaması sebebiyle bir bireyin tutuklu yargılamasına karar verdiğinde; söz konusu bireye, riayet etmesi için uygun bildirimin yapıldığı ve gerekli sürenin tanındığından emin olmalı ve kişinin gerçekten kaçmış olduğunu doğrulamak için makul adımları atmalıdır (*Vasiliciuc/Moldova*, 2017, § 40).

89. 5 § 1 (c) maddesinin ikinci kısmı kapsamındaki gereklilik testi, tutuklamadan daha hafif tedbirlerin değerlendirilmiş ve bireyin ya da kamu yararının korunması için yetersiz bulunmuş olmasını gerekli kılar. Söz konusu suç ciddi olmalı, hayati veya büyük maddi zarara yönelik tehlike arz etmelidir. Ayrıca, risk ortadan kalktığı anda tutukluluk sona ermelidir; bu ise, gözetim ve tutukluluğun süresinin de ilgili bir faktör olmasını gerektirmektedir (*S.*, *V. ve A./Danimarka* [BD], 2018, §§ 161).

90. "Yetkili adli merci" ifadesi, 5 § 3 maddesindeki "yargıç veya yasayla adli görev yapmaya yetkili kılınmış sair bir kamu görevlisi" ile aynı anlama gelir (*Schiesser/İsviçre*, 1979, § 29).

2. "Makul şüphenin" anlamı

91. Bir tutuklamanın temelini oluşturan şüphenin "makullüğü", 5 § 1 (c) maddesi ile getirilen güvencenin en önemli kısmını oluşturmaktadır (*Selehattin Demirtaş/Türkiye (no. 2)*, [BD], 2020, § 314; *Mehmet Hasan Altan/Türkiye*, 2018, § 124; *Fernandes Pedroso/Portekiz*, 2018, § 87). Bir şüphenin iyi niyetli olması tek başına yeterli değildir (*Sabuncu ve diğerleri/Türkiye*, 2020, § 145).

92. Bir suçun işlendiğine dair "makul şüphe" tarafsız bir gözlemciyi ilgili kimsenin bir suç işlediği konusunda ikna edecek unsurların ya da bilgilerin mevcut olduğu varsayımına dayalıdır (*Selehattin Demirtaş/Türkiye (no. 2)*, [BD], 2020, § 314; *Ilgar Mammadov/Azerbaycan*, 2014, § 88; *Erdagöz/Türkiye*, 1997, § 51; ve *Fox*, *Campbell and Hartley/Birleşik Krallık*, 1990, § 32). Dolayısıyla, yetkili makamların şikâyetin sağlam gerekçelere dayanıp dayanmadığını doğrulamak üzere, olaya ilişkin temel vakalar hakkında hakiki bir soruşturma yürütmemesi 5 § 1 (c) maddesinin ihlalini meydana getirmektedir (*Stepuleac/Moldova*, 2007, § 73; *Elçi ve diğerleri/Türkiye*, 2003, § 674; *Moldoveanu/Moldova Cumhuriyeti*, 2021, §§ 52-57 - başvuran, üçüncü bir kişiye olan borcunu ödeyememesi üzerine dolandırıcılık suçlamasıyla yakalanmış ve tutuklanmıştır).

93. Şüpheler doğrulanabilir ve nesnel delillerle gerekçelendirilmelidir. Yetkili makamların kararlarında ve belgelerinde bir hukuk kuralına ya da belirsiz "dosya içeriğine" yapılan muğlak ve genel atıflar, somut bir açıklama, bilgi veya şikâyet bulunmadığı sürece, bir şüphenin "makullüğünü" haklı göstermek için yeterli kabul edilemez (*Akgün/Türkiye*, 2021, §§ 156 ve 175).

94. Öte yandan, neyin makul olarak addedileceği, davaların tüm özel durumlarına bağlı olacaktır; ancak şüpheye sebebiyet veren olguların, bir mahkûmiyeti haklı kılmak, ve hatta bir suçlamada bulunmak için gerekli olanlar ile aynı seviyede olmasına gerek yoktur *(Merabishvili/Gürcistan* [BD], 2017, § 184).

95. "Makullük" ifadesi ile suçlamaların gerçek olma ihtimali hususunda objektif bir gözlemciyi ikna edecek düzeyde bir şüphe kastedilmektedir (*Kavala/Türkiye*, 2019, § 128).

96. Kural olarak, "makul şüphe"nin varlığına ilişkin sorunlar olgusal düzeyde ortaya çıkar. Bu durumda asıl mesele, yakalama ve tutuklamanın söz konusu olayların gerçekten yaşandığına ilişkin "makul şüpheyi" haklı gösterecek yeterli objektif unsurlara dayanıp dayanmadığıdır. Olgusal yönünün yanı sıra, 5 § 1 (c) maddesi anlamında "makul bir şüphenin" varlığı için, dayanılan olayların, cezai davranışı

tanımlayan hukuk kurallarından birinin kapsamına girdiğinin makul bir şekilde kabul edilebilmesi gerekir. Yani, eğer tutuklu kişi aleyhinde kullanılan fiiller ya da olaylar, gerçekleştikleri zamanda suç teşkil etmiyor ise, "makul şüphenin" varlığından bahsedilemeyecektir (*Selehattin Demirtaş/Türkiye (no. 2)*, [BD], 2020, § 317; *Sabuncu ve diğerleri/Türkiye*, 2020, §§ 146-147).

97. Ayrıca, isnat edilen suçların, başvuranın Sözleşme kapsamındaki haklarını kullanmasıyla bağlantılı olduğu izlenimini vermemesi gerekir (*Selehattin Demirtaş/Türkiye (no. 2)*, [BD], 2020, § 318; *Sabuncu ve diğerleri/Türkiye*, 2020, § 148; *Ragıp Zarakolu/Türkiye*, 2020, § 41).

Hukuka aykırı bir tutukluluğun, Sözleşme'nin güvence altına aldığı özgürlüklerden birinin ihlaline yol açması durumunda, bu müdahale ilke olarak ulusal hukuk tarafından öngörülmüş bir müdahale olarak değerlendirilemez (*Sabuncu ve diğerleri/Türkiye*, 2020, § 230; ayrıca bkz. *Karaca/Türkiye*, 2023, §§ 154-160 – başvuranın hukuka uygun tutukluluğunun, Sözleşme'nin 10. maddesi kapsamındaki ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin değerlendirilmesi üzerindeki etkisiyle ilgili).

98. Bir bireyin yakalanması için aranan şüphenin makullüğü için gerekli asgari standardın karşılanıp karşılanmadığını değerlendirirken, Mahkeme, somut davadaki başvuranın durumu, olaylar silsilesi, soruşturmaların ne şekilde yürütüldüğü ve yetkililerin tutumu gibi unsurların genel bağlamını dikkate almaktadır (*Ibrahimov and Mammadov/Azerbaycan*, 2020 §§ 113-131; ayrıca bk. kamu düzenin bozulması bağlamında, *Selahattin Demirtaş/Türkiye (no. 4)*, 2025, §§ 207-208).

Asgari standart, başvuranların kitlesel kargaşa suçunu işledikleri şüphesiyle yakalanmaları ve tutuklanmalarının keyfilikle lekelenmiş olması ve bu durumun, barışçıl protestoları engelleme ve sona erdirme amacını taşıyan yetkili makamların stratejisinin bir parçasını oluşturması nedeniyle karşılanmamıştır (*Shmorgunov ve diğerleri/Ukrayna*, 2021, §§ 464-477).

Başvuranın eylemlerinin suç oluşturup oluşturmadığına dair bireyselleştirilmiş herhangi bir değerlendirme yapılmaksızın, topluca gerçekleştirilen yakalanmanın mağduru olmsı halinde, makul bir şüphenin varlığı tespit edilememiştir (*Ishkhanyan/Ermenistan*, 2025, §§ 158-162).

99. Makul şüphenin yakalama ve ilk tutukluluk anında mevcut olmasının yanı sıra, devam eden tutukluluk hallerinde, tutukluluk boyunca şüphenin devam ettiği ve "makul" kaldığı gösterilmelidir (*Selehattin Demirtaş/Türkiye (no. 2)*, [BD], 2020, § 320; *Ilgar Mammadov/Azerbaycan*, 2014, § 90).

100. Terörizm bağlamında, Sözleşmeci Devletlerin gizli bilgi kaynaklarını ifşa ederek şüpheli bir teröristin yakalanmasına temel oluşturan şüphenin makullüğünü ortaya koymaları gerekli kılınmamakla birlikte, Mahkeme bir terör suçu ile mücadele etmenin gerekliliklerinin, "makul olma" kıstasının Sözleşme'nin 5 § 1 (c) maddesinde belirtilen güvencenin özünü zedeleyecek derecede genişletilmesini haklı çıkaramayacağına karar vermiştir (*O'Hara/Birleşik Krallık*, 2001, § 35; *Baş/Türkiye*, 2020, § 184).

101. Belli bir suça ilişkin olarak sonradan delil toplanması, bazen başvuranın terörle bağlantılı suçları işlediği yönündeki şüpheyi güçlendirebilir. Ancak bu durum, tutukluluğu haklı gösterecek bir şüphenin tek dayanağını oluşturamaz. Her hâlükârda, sonradan bu tür delillerin toplanması, ulusal makamları, kişiye yönelik ilk tutuklamayı haklı kılacak yeterli olgusal temeli sunma yükümlülüğünden kurtarmaz (*Selehattin Demirtaş/Türkiye (no. 2)*, [BD], 2020, § 321). Bir davanın bağlamı, 5. maddenin yorumlanması ve uygulanmasında dikkate alınması gereken bir unsur olmakla birlikte, yetkili makamların olağanüstü hal döneminde hiçbir doğrulanabilir bilgi veya delil olmadan ya da 5 § 1 (c) maddesinin asgari gereklerini karşılayacak yeterli olgusal temel bulunmaksızın bir kişiyi tutuklama konusunda sınırsız bir yetkisi yoktur (*Akgün/Türkiye*, 2021, § 184).

102. Kimliği belirsiz bir muhbirden alınan, doğrulanmayan, duyuma dayalı bir delilin, başvuru sahibinin mafya ile ilgili faaliyete karışmış olduğuna dair 'makul şüphe' teşkil etmeye yeterli olmadığı belirlenmiştir (*Labita/İtalya* [BD], 2000, § 156 ve sonraki paragraflar). Bunun aksine, yıllar öncesine dayanan ve daha sonra şüpheliler tarafından geri alınan, suçlayıcı ifadeler, başvurana yönelik makul şüphenin varlığını ortadan kaldırmamıştır. Buna ek olarak, yakalama emrinin hukuka uygunluğu üzerinde etkisi olmamıştır (*Talat Tepe/Türkiye*, 2004, § 61). Mahkeme ayrıca, gizli bir tanığın somut ve ayrıntılı ifadelerinin, örgütlü suç bağlamında makul bir şüphe için yeterli bir olgusal temel oluşturabileceğini kabul etmiştir (*Yaygın/Türkiye* (k.k.), 2021, §§ 37-46).

3. "Suç" ifadesi

103. 95. Sözleşme'nin 6. maddesinde, "suç" teriminin, "ceza hukuku anlamında suç" ile tamamen aynı olan, özerk bir anlamı bulunmaktadır. İlgili suçun ulusal hukuktaki nitelendirmesi göz önüne alınması gereken etmenlerden biridir. Ancak, söz konusu yargılamaların niteliği ve cezanın şiddeti de dikkate alınmalıdır (*Benham/Birleşik Krallık*, 1996, § 56; *S., V. ve A./Danimarka*, 2018, [BD], § 90).

D. Reşit olmayanların tutulması

Sözleşme'nin 5 § 1 (d) maddesi

"1. ... Aşağıda belirtilen haller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:

...

(d) Bir küçüğün gözetim altında eğitimi için usulüne uygun olarak verilmiş bir karar gereği tutulması veya yetkili merci önüne çıkarılmak üzere yasaya uygun olarak tutulması;"

HUDOC anahtar kelimeleri

Özgürlükten mahrum bırakılma (5-1) – Yasanın öngördüğü usul (5-1) – Yasaya uygun olarak yakalanma veya tutulma (5-1) Reşit olmayanlar (5-1-d) – Gözetim altında eğitim (5-1-d) – Yetkili merci önüne çıkarılma (5-1-d

1. Genel

104. Reşit olmayan(küçük) kavramı, Avrupa standartları ve Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulunun CM (72) sayılı Kararı ışığında (*X./İsviçre*, 14 Aralık 1979 tarihli Komisyon kararı), 18 yaşın altındaki kişileri kapsar (*Koniarska/Birleşik Krallık* (k.k.), 2000).

105. 5. maddenin ilk fıkrasının (d) bendi yalnızca, küçüklerin tutulmasına imkan veren bir hüküm değildir. Küçüklerin tutuklanabileceği, başka bir deyişle (a) eğitim amacıyla gözetim altında olmaları veya (b) yetkili hukuk makamının huzuruna çıkarılmaları amacına yönelik durumlara ilişkin özel ancak sınırlayıcı olmayan bir örnek içerir (*Mubilanzila Mayeka ve Kaniki Mitunga/Belçika*, 2006, § 100).

2. Gözetim altında eğitim

106. 5 § 1 (d) maddesinin birinci yönü, bir suç işlediğinden şüphelenilip şüphelenilmediği ve "risk altında" olup olmadığı fark etmeksizin, bir çocuğun kendi yararı için özgürlüğünden yoksun bırakılmasına izin verir (*D.L./Bulgaristan*, 2016, § 71).

107. Küçüklerin tutulması bağlamında, " gözetim altında eğitim" sıkı sıkıya derslikte öğretime ilişkin kavramlarla eşit olarak addedilmemelidir. Söz konusu gözetim, yetkili makam tarafından, ilgili kişinin yararı ve korunması için ebeveynlik haklarının uygulanmasının birçok yönünün benimsenmesini kapsamalıdır (*P. ve S./Polonya*, §2012, 147; *Ichin ve diğerleri/Ukrayna*, 2010, § 39; *D.G./İrlanda*, 2002, § 80).

Yine de, eğitimlerinde boşluk olmasını önlemek amacıyla, tüm tutuklu çocuklar açısından, kısıtlı ve geçici bir süre için ıslahevine yerleştirilmiş olsalar da, olağan okul müfredatı ile uyumlu bir öğretimin standart uygulama olması için "gözetim altında eğitim", önemli temel bir öğretim yönüne sahip olmalıdır (*Blokhin/Rusya* [BD], 2016, § 170).

108. Sözleşmenin 5 § 1 (d) maddesi, "davranışı düzeltme"ye veya küçüğün ileride başkaca suç işlemesini önleme ihtiyacına dayalı tutuklamaya izin vermemektedir (*Blokhin/Rusya* [BD], 2016, § 171).

109. 5. Madde'nin ilk fıkrasının (d) bendi, geçici gözaltı tedbirinin, kendisi gözetim altındaki herhangi

bir eğitimi içermeksizin, gözetim altında eğitim uygulamasının öncülü olarak kullanılmasını engellemez. Öte yandan, böylesi durumlarda, hapiste tutulmanın ardından, ivedilikle, böylesi bir uygulamanın amaca yönelik olarak tasarlanmış ve yeterli kaynakları içeren bir ortamda (açık veya kapalı) hayata geçirilmesi sağlanmalıdır (*Bouamar/Belçika*, 1988, § 50; *D.K./Bulgaristan*, 2020, §§ 78-84 - Mahkeme, başvuranın bir ıslahevine nakledilmesinden önce iki gün boyunca bir çocuk kriz merkezinde tutulmasını kabul edilebilir bulmuştur).

110. Bir küçüğün kapalı bir kuruluşa yerleştirilmesi ayrıca "gözetim altında eğitim" amacıyla orantılı olmalıdır. Son çare olarak başvurulan bir tedbir olmalı, çocuğun üstün yararı için alınmalı ve çocuğun gelişimi için ciddi riskleri önlemeyi amaçlamalıdır (*D.L./Bulgaristan*, 2016, § 74).

111. Eğer Devlet özgürlükten mahrum bırakmayı içeren bir eğitim denetimi sistemi tercih etti ise, 5 § 1 (d) maddesinin gerekliliklerini yerine getirmek amacıyla bu sistemin güvenlik ve eğitim taleplerini karşılayan uygun kurumsal tesisleri devreye sokmakla yükümlüdür (*A. ve Diğerleri/Bulgaristan*, 2011, § 69; *D.G./İrlanda*, 2002, § 79).

Pedagojik ve eğitimsel istemin uygulanması açısından, Devlet'e belirli bir takdir yetkisi tanınmalıdır (*D.L./Bulgaristan*, 2016, § 77).

112. Mahkeme, reşit olmayanların tutulduğu bir tesisin kendisinin, hiçbir eğitim faaliyeti sağlanmıyor ise "gözetim altında eğitim" niteliğinde olmadığına kanaat getirir (*Ichin ve diğerleri/Ukrayna*, 2010, § 39).

3. Yetkili adli merci

113. 5 § 1 (d) maddesinin ikinci kısmı, bir küçüğün, yetkili hukuk makamı huzuruna getirilmesi amacıyla, hukuki olarak tutuklanmasını düzenleyen hükümler içerir. Hazırlık amaçlı çalışmalara göre, bu hükmün amacı bir küçüğün adli ya da idari işlemler öncesinde tutuklanmasını ele almaya yönelik iken, cezai işlemler ile bağlantılı olan tutuklamanın 5 § 1 (c) maddesi kapsamında ele alınması amaçlanmıştır.

114. Ancak, akli durumuna dair karar alınması için gerekli bir psikiyatri raporunun hazırlanması sırasında, suç işlemekle itham edilen bir küçüğün tutuklanması, bir küçüğün yetkili makamın huzuruna getirilmesi amacına yönelik tutuklama olarak, 5 § 1 (d) bendi kapsamında olacak şekilde değerlendirilmiştir (*X./İsviçre*, 14 Aralık 1979 tarihli Komisyon kararı).

E. Tıbbi veya toplumsal nedenlerle tutulma

Sözleşme'nin 5 § 1 (e) maddesi

"1. ... Aşağıda belirtilen haller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:

...

e) Bulaşıcı hastalıkların yayılmasını engellemek amacıyla, hastalığı yayabilecek kişlerin, akıl hastalarının, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılarının veya serserilerin yasaya uygun olarak tutulması;"

HUDOC anahtar kelimeleri

Kişi özgürlüğü (5-1) – Kişi güvenliği (5-1) – Özgürlükten yoksun bırakma (5-1) – Yasanın öngördüğü usul (5-1) – Yasaya uygun olarak yakalanma veya tutulma (5-1)

Bulaşıcı hastalıkların yayılmasını engellemek (5-1-e) – Akıl hastaları (5-1-e) – Alkol bağımlıları (5-1-e) – Uyuşturucu madde bağımlıları (5-1-e) – Serseriler (5-1-e)

1. Genel

115. Sözleşme'nin 5 § 1 (e) maddesinde, bulaşıcı hastalık yayan kişiler, akıl hastaları, alkol bağımlıları, uyuşturucu madde bağımlıları ve serseriler olmak üzere çeşitli birey kategorilerine atıfta bulunulmaktadır. Tüm bu kişiler arasında, tıbbi tedavi uygulanması ya da gerek tıbbi, gerek sosyal gerekçelere dayalı olarak, sosyal politika tarafından gerekli kılınan hususlar nedeniyle özgürlüklerinden mahrum bırakılabilecek olmaları açısından bağlantı vardır (*Enhorn/İsveç*, 2005, § 43).

116. Sözleşme'de, tümü topluma uyum sorunları yaşayan bu bireylerin özgürlüklerinden mahrum bırakılmalarına izin verilmesinin nedeni, sadece kamu güvenliği açısından tehlike teşkil etmeleri değil, kendi güvenlikleri açısından da tutulmalarının gerekli olabilmesidir (*Enhorn/İsveç*, 2005; *Guzzardi/İtalya*, 1980, § 98 *son* (*in fine*) cümle).

2. Bulaşıcı hastalıkların yayılmasını engelleme

117. Bir kişinin "bulaşıcı hastalıkların yayılmasını engellemek üzere" tutulmasının "hukuka uygunluğunu" değerlendirmedeki temel kriterler şunlardır:

- bulaşıcı hastalığın yayılmasının kamu sağlığı veya güvenliği bakımından tehlikeli olup olmadığı; ve
- bulaşıcı hastalığın olduğu kişinin tutulmasının, daha az sert tedbirlerin göz önüne alınmış ve kamu yararı koruma bakımından yetersiz bulunmuş olması nedeniyle, hastalığın yayılmasını önlemede son çare olup olmadığı.

Bu kriterler artık karşılanmadığı zaman, özgürlükten mahrum bırakma uygulamalarının temelinin varlığı sona erer (*Enhorn/İsveç*, 2005, § 44).

3. Akli melekeleri yerinde olmayan kişilerin tutulması

118. "Akıl hastaları" terimi kesin olarak tanımlanmaya uygun değildir, çünkü psikiyatri, gerek tıbbi, gerekse sosyal tavırlar açısından değişimden geçen bir alandır. Öte yandan, bu terim sadece bir kişinin görüşleri veya davranışlarının belirlenmiş normlara uygun olmaması nedeniyle tutulmasına imkan verecek şekilde yorumlanamaz *(Rakevich/Rusya*, 2003, § 26).

Mahkeme ulusal hukuk düzenlerindeki aynı veya benzer terimlerin yorumu ile bağlı olmaksızın, terime müstakil bir anlam verilmelidir (*Petschulies/Almanya*, 2016, 74-77). Söz konusu kişinin suç işlerken ulusal hukukta cezai sorumluluğunu kaldıracak ya da hafifletecek bir durumdan mustarip olması zorunlu değildir (*Ilnseher/Almanya* [BD], 2018, § 149).

119. Bir birey, aşağıdaki asgari koşullar karşılanmadığı sürece "akli melekelerinin yerinde olmamasına" dayalı olarak özgürlüğünden mahrum kılınamaz (*Ilnseher/Almanya* [BD], 2018, § 127; *Stanev/Bulgaristan* [BD], 2012, § 145; *D.D/Litvanya*, 2012, § 156; *Kallweit/Almanya*, 2011, § 45; *Shtukaturov/Rusya*, 2008, § 114; *Varbanov/Bulgaristan*, 2000, § 45 ve *Winterwerp/Hollanda*, 1979, § 39):

- bir kişi ancak, acilen tutulma gerekli olmadığı takdirde, güvenilir biçimde, nesnel tıbbi uzmanlığa dayalı olarak- akli melekelerinin yerinde olmadığının gösterilmesi halinde tutuklanabilir;
- bireyin akli bozukluğu, zorunlu tutulmayı gerekçelendirecek türden olmalıdır. Özgürlükten mahrum bırakmanın, içinde bulunulan durumda gerekli olduğu gösterilmelidir;
- nesnel tıbbi deliller ile doğrulanan akli bozukluk, tutuklama sürecinin tamamında mevcut olmalıdır.

120. Sözleşme'nin 5 § 1 (e) maddesi bir kişinin "akıl hastası" olması nedeniyle tutulabileceği durumlara ilişkin olarak, ceza hukuku kapsamında cezalandırılabilir eylemleri açıkça belirtmez. Aynı şekilde, bu hüküm, daha önce bir suç işlenmiş olmasını tutukluluğun ön koşulu olarak da öngörmemektedir (*Denis ve Irvine/Belçika* [BD], 2021, § 168).

121. Akıl sağlığının yerinde olmadığı kabul edilen bir kişinin özgürlükten mahrumiyeti, eğer bu mahrumiyet emri bir tıp uzmanının görüşüne başvurulmaksızın verilmiş ise hiçbir şekilde Sözleşme'nin 5 § 1 (e) maddesine uygun kabul edilemez (*Ruiz Rivera/İsviçre*, 2014, § 59; *S.R./Hollanda* (k.k.), 2012,

§ 31).

Başka bir ihtimal olmadığı hallerde, örneğin, söz konusu kişinin inceleme için huzura gelmeyi reddetmesi durumunda, en azından dava dosyasından yola çıkılarak ilgili kişinin ruh sağlığının gerçek durumuna ilişkin bir tıbbi uzmanın değerlendirmesi aranmalıdır, aksi halde kişinin akli melekelerinin yerinde olmadığının hataya mahal vermeyecek şekilde ortaya konulduğu iddia edilemeyecektir (*D.C./Belçika*, 2021, §§ 87, 98-101; *Constancia/Hollanda* (k.k.), 2015, § 26 – Mahkeme, var olan diğer bilgilerin böylece başvuranın ruhsal sağlığına ilişkin sağlık muayenesinin yerine geçmesine olanak vermiştir).

122. Yukarıdaki durumlardan ikincisiyle ilgili olarak, akli bozukluğu olan bir kişinin tutulması, sadece kişinin rahatsızlığını tedavi etmek ya da hafifletmek üzere terapiye, ilaca veya başka bir klinik tedaviye ihtiyacı olan durumlarda değil, aynı zamanda, örneğin kendine ya da başkalarına zarar vermelerini engellemek üzere gözetim altına alınması için de gerekli olabilir (*Ilnseher/Almanya* [BD], 2018, § 133, *Hutchison Reid/Birleşik Krallık*, 2003, § 52).

5 § 1 (e) maddesinde, bir sağlık tedavisinin planlanmadığı durumlarda dahi akıl hastalarının tutulmasına izin vermektedir, ancak böyle bir tedbir usulüne uygun olarak, kişinin sağlık durumunun ciddiyeti ve ilgili kişi veya diğer kişilerin korunması gereği ile gerekçelendirilmesi gereklidir (*N./ Romanya*, 2017, § 151).

123. Akli durumun "gerçek" bir zihinsel bozukluk olarak kabul edilebilmesi için belli bir ehemmiyete sahip olması gerekmektedir (*Glien/Almanya*, 2013, § 85). 5 § 1 (e) maddesi anlamında gerçek bir zihinsel bozukluk olarak nitelendirilmek için, söz konusu zihinsel bozukluk akıl hastalarına uygun bir kuruluşta tedaviyi gerektirecek kadar ciddi olmalıdır (*Ilnseher/Almanya* [BD], 2018, § 128; *Petschulies/Almanya*, 2016, § 76).

124. Bir kişinin, "akli melekelerinin yerinde olmaması" nedeniyle alıkonulmasının gerekip gerekmediğine karar verirken, ulusal makamların belirli bir takdir yetkisini haiz olduğu bilinmelidir; zira, ulusal yetkili makamlar, her şeyden önce, belirli bir dosyada kendilerine getirilen delilleri değerlendirmektedir(*Ilnseher/Almanya* [BD], 2018, § 128; *Plesó/Macaristan*, 2012, § 61; *H.L./Birleşik Krallık*, 2004, § 98).

Yetkili ulusal makamlar, önce önlerindeki uzman görüşünü sıkı bir incelemeye tabi tutmalı ve ilgili kişinin bir akıl hastalığından muzdarip olup olmadığına hakkında kendi kararına varmalıdır (*Ilnseher/Almanya* [BD], 2018, § 132).

125. Bir kişinin, akli melekelerinin yerinde olmadığının güvenilir biçimde belirlenmesi gereken ilgili zaman, 5 § 1 maddesi (e) fıkrasının gereklilikleri açısından, ilgili rahatsızlığın sonucunda o kişinin özgürlüğünden mahrum kılınması kararının alındığı tarihtir (*M.B./İspanya*, 2025, §§ 73 ve 78; *Ilnseher/Almanya* [BD], 2018, § 134; *O.H./Almanya*, 2011, § 78). Ancak, varsa, alıkoyma kararın alınmasından sonra tutulanın zihinsel durumundaki değişiklikler dikkate alınmalıdır (*Ilnseher/Almanya* [BD], 2018, § 134). Dolayısıyla, yetkililerin dayandığı tıbbi uzman raporları yeterli derecede güncel olmalıdır (*Kadusic /İsviçre*, 2018, §§ 44 ve 55).

126. Sözleşme, yetkili makamların, akıl hastalığının devam edip etmediğini değerlendirirken, ilgili kişinin zorunlu kapatılmaya neden olan eylemlerinin niteliğini dikkate almalarını zorunlu kılmaz (*Denis ve Irvine/Belçika* [BD], 2021, § 169).

127. Tıbbi delillerde iyileşme olduğu gösterilirse, yetkili makamların başvuranın tutuklanmasını sonlandırıp sonlandırmamayı değerlendirmek için vakte ihtiyacı olabilir (*Luberti/İtalya*, 1984, § 28). Ancak, yalnızca idari nedenlerden ötürü özgürlükten mahrum bırakmaya devam edilemez (*R.L. ve M.-J.D./Fransa*, 2004, § 129).

128. Akli melekeleri yerinde olmayan kişilerin tutulması, hastane, klinik ya da böylesi kişilerin tutulmasına izin verilen başka bir uygun kurumda gerçekleştirilmelidir (*L.B./Belçika*, 2012, § 93; *Ashingdane/Birleşik Krallık*, 1985, § 44; *O.H./Almanya*, 2011, § 79).

Uygun bir kurumda yer bulunmaması, psikiyatrik bozukluğu olan bir kişinin sıradan bir ceza infaz kurumunda tutulmaya devam edilmesini haklı çıkaramaz (*Sy/İtalya* (k.k.), 2022, § 135).

129. Bunun aksine, bir kişi, bekleme süresinin aşırı uzun olmaması kaydıyla, uygun kuruma aktarılmadan önce, akıl hastalarının tutulmasına yönelik, özel olarak tasarlanmamış bir kuruma geçici olarak yerleştirilebilir (*Pankiewicz/Polonya*, 2008, § 44-45; *Morsink/Hollanda*, 2004, § 67-69; *Brand/Hollanda*, 2004, § 64-66).

130. Özgürlükten mahrum bırakmanın hukuka uygunluğu ile bunun uygulanma şartları arasındaki yapısal bağlantı göz önüne alındığında, asıl tutma kararına dayanılarak akli melekeleri yerinde olmayan bir kişinin tutulması, bu kişi ruh sağlığı hastalarına uygun olmayan bir kurumdan uygun olan bir kuruma nakledildiğinde hukuka uygun hale gelebilir (*Ilnseher/Almanya* [BD], 2018, §§ 140-141).

131. Uygun bir tedavinin uygulanması, özgürlükten mahrum bırakmanın "hukuka uygunluğu" konusunda daha geniş bir kavramın gereği haline gelmiştir. Akıl hastası kişilerin herhangi bir şekilde tutulması mutlaka, uygun olduğu durumlarda tehlikeli durumlarını azaltmak veya kontrol altına almak da dahil olmak üzere, bu kişilerin ruh sağlığı durumlarını iyileştirmeye veya hafifletmeye yönelik bir tedavi amacına sahip olmalıdır (*Rooman/Belçika* [BD], 2019, § 208).

132. Dolayısıyla, 5 § 1 (e) maddesi kapsamında özgürlükten mahkûmiyet çift fonksiyonludur: bir yandan, korumaya ilişkin sosyal fonksiyon, diğer yandan, akli melekeleri yerinde olmayan bir kişinin uygun ve kişiselleştirilmiş bir terapi veya tedavi görmesindeki bireysel menfaatiyle ilgili olan fonksiyondur. Uygun ve kişiselleştirilmiş tedavi, "uygun kurum" kavramının önemli unsurlarındandır. (*Rooman/Belçika* [BD], 2019, § 210).

133. Sözleşme'nin 5 § 1 (e) maddesi ayrıca, bir kişinin gayri iradi olarak hastaneye yatırılmasına izin veren yargısal kararlara ilişkin usuli güvenceler sağlamaktadır (*M.S./Hırvatistan (no. 2)*, 2015, § 114). "Hukuka uygunluk" kavramı, söz konusu kişiye, özgürlükten keyfi olarak mahrum bırakılmaya karşı yeterli koruma sağlayan adil ve uygun bir prosedürün varlığını gerektirmektedir (*V.K./Rusya*, 2017, § 33; *X./Finlandiya*, 2012, § 148 – başvuranın gayri iradi tutulmasının devamı ile ilgili olarak yeterli güvencelerin olmamasına hakkında).

134. Dolayısıyla, bir bireyin gayri iradi olarak psikiyatrik bir kuruma yerleştirmesine yol açan işlemler, akıl hastalığından muzdarip bireylerin hassasiyeti ve onların haklarına getirilecek herhangi bir kısıtlamanın haklı kabul edilmesi için oldukça ağır sebeplerin ileri sürülmesi gerekliliği göz önüne alındığında, keyfiliğe karşı etkili güvenceler sağlamalıdır (*M.S./Hırvatistan (no. 2)*, 2015, § 147).

135. İlgili kişinin mahkemeye erişiminin ve şahsen ya da, gerektiğinde, bir temsil aracılığıyla duyulma şansının olması elzemdir. Bu, psikiyatrik bir kurumda tutulan bir bireyin, özel durumlar olmadıkça, tutulmasının devamı, askıya alınması veya sonlandırmasına ilişkin yargısal işlemlerde hukuki destek alması gerektiğine işaret etmektedir (*M.S./Hırvatistan (no. 2)*, 2015, §§ 152 ve 153; *N./Romanya*, 2017, § 196). İç hukukta avukat yardımının zorunlu olarak sağlanmadığı durumlarda, ulusal makamların ilgili kişinin hukuki temsiline ilişkin görüşünü aktif olarak almaları gerekmektedir (*B.M./İspanya*, 2025, §§ 56-60).

136. Yalnızca bir avukatın atanması, o avukat yargısal işlemlerde uygun bir hukuki destek vermedikçe, "akli melekeleri yerinde olmadığı" için tutulan kişiler için gerekli "hukuki destek" şartını sağlayamaz. Engelli bireylerin etkin kanuni temsili, onların kanuni temsilcilerinin yetkili ulusal mahkemeler nezdinde genişletilmiş bir gözetim yükümlülüğünü gerektirir (*M.S./Hırvatistan (no. 2)*, § 154; ayrıca bk. *V.K./Rusya* – mahkeme tarafından atanan bir avukatın etkin hukuki destek sağlamaması ve ulusal mahkemelerin bu eksikliği dikkate almadaki açık hatası hakkında ve *Martinez Fernandez/Macaristan*, 2025; bu davada başvuranın özel temsilcisi tarafından etkili şekilde temsil edilmemesi, sistemik bir soruna işaret etmekteydi).

137. Bir hastaya mahkeme duruşmasından önce sakinleştirici verilmesine karar verilmesi, özellikle ilacın hastanın yargılamaya gerçek anlamda katılma kapasitesini nasıl etkileyebileceği hususunda, hem ruh sağlığı uzmanları hem de hâkim tarafından dikkatle değerlendirilmelidir (*Martinez Fernandez/Macaristan*, 2025, §§ 71-73).

4. Alkoliklerin ve uyuşturucu bağımlılarının tutulması

138. Sözleşme'nin 5 § 1 (e) maddesi, kişilerin klinik "alkolizm" durumunda olmalarına dair sınırlı

anlamda, yalnızca "alkoliklerin" tutulmasına imkân verecek şekilde yorumlanmamalıdır, çünkü bu hükmün metninde, ilgili tedbirin Devlet tarafından, alkol istismarı içinde olan bir kişiye, alkolün kendine ya da topluma olan zararını kısıtlamak ya da içki sonrasında tehlikeli davranışları engellemek üzere uygulanmasını engelleyen bir ibare bulunmamaktadır (*Kharin/Rusya*, 2011, § 34).

139. Dolayısıyla, tıbbi açıdan "alkolik" tanısı almamış, ancak alkol etkisi altında tavır ve davranışları kamu düzenine ya da kendilerine karşı tehdit teşkil eden kişiler, kamunun veya kendilerinin çıkarlarının yanı sıra, sağlıkları ve kişisel güvenliklerinin de korunması amacıyla gözaltına alınabilirler (*Hilda Hafsteinsdóttir/İzlanda*, 2004, § 42). Öte yandan, bu durum, 5 § 1 (e) maddesinin, bir bireyin sadece alkol alımı nedeniyle tutulmasına izin verdiği anlamına gelmez (*Petschulies/Almanya*, 2016, § 65; *Witold Litwa/Polonya*, 2000, §§ 61-62).

5. Serseriler

140. "Serseriler" konusundaki içtihat sınırlıdır. Bu hükmün kapsamı, sabit bir ikamet yeri, yaşamlarını sürdürme aracı ve düzenli bir işi ya da mesleği olmayan kişileri içermektedir. Belçika Ceza Kanunundan ilham alınarak hazırlanan bu üç koşul kümülatiftir: bunların, aynı kişi ile ilgili olarak karşılanması gereklidir (*De Wilde*, *Ooms veVersyp/Belçika*, 1971, § 68).

F. Yabancıların tutulması

Sözleşme'nin 5 § 1 (f) maddesi

"1. ... Aşağıda belirtilen haller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:

...

(f) Kişinin, usulüne aykırı surette ülke topraklarına girmekten alıkonması veya hakkında derdest bir sınır dışı ya da iade işleminin olması nedeniyle yasaya uygun olarak yakalanması veya tutulması;"

HUDOC anahtar kelimeler

Özgürlükten yoksun bırakma (5-1) – Yasanın öngördüğü usul (5-1) – Yasaya uygun olarak yakalanma veya tutulma (5-1) Yasaya aykırı biçimde ülkeye girmekten alıkonma (5-1-f) – Sınır dışı etme (5-1-f) – İade işlemi (5-1-f)

1. Ülkeye izinsiz girişi engellemek üzere tutma

141. 5 § 1 (f) maddesi, Devletlerin göç bağlamında, yabancıların özgürlüğünü kontrol etmelerine imkan vermektedir (*Khlaifia ve diğerleri/İtalya* [BD], 2016, § 89). İlgili hükmün birinci kısmı Devletin giriş iznini vermesinden önce, bir sığınmacının ya da başka bir göçmenin tutulmasına imkan veriyor olsa da, söz konusu tutma, 5. maddenin özgürlük hakkını güvenceye almak ve hiçbir kişinin özgürlüğünün, keyfi biçimde elinden alınmamasını engellemek olan genel amacı ile uyumlu olmak zorundadır (*Saadi/Birleşik Krallık* [BD], 2008, §§ 64-66).

142. Kişiye giriş ya da kalma izni verildiği için 5 § 1 (f maddesinin ilk bendinin geçerliliğinin ne zaman sona ereceği sorusu büyük ölçüde ulusal mevzuata bağlıdır (*Suso Musa/Malta*, 2013, § 97).

143. Tutuklamanın keyfi olmaması ilkesi, 5 § 1 (f) maddesinin birinci kısmında düzenlenen tutma hali ile ikinci kısmında düzenlenen tutma hali için aynı şekilde uygulanır (*Saadi/Birleşik Krallık* [BD], 2008, § 73).

144. 5 § 1 (f) maddesinin birinci kısmı bağlamında "keyfilik yasağı" böylelikle, söz konusu tutmanın iyi niyetle yapılması gerektiği anlamına gelir; izinli olmayan kişinin ülkeye girmesini engelleme amacıyla bağlantılı olmalıdır; tutmanın yeri ve koşulları uygun olmalı, tedbirin, suç işlemiş olan kişiler için değil, çoğu zaman ölümden korkuları nedeniyle kendi ülkelerinden kaçmış olan yabancılar için geçerli olduğu göz önünde bulundurulmalıdır ve tutma süresinin uzunluğu, burada güdülen amaç için makul ölçüde gereken süreyi aşmamalıdır (*Saadi/Birleşik Krallık* [BD], 2008, § 74).

145. Zamanın geçmesi, tutukluluğun ilk koşul kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği açısından belirleyici olmasa da, göçmenlik tutukluluğu ile izinsiz girişin önlenmesi amacı arasında yeterince sıkı bir bağın bulunup bulunmadığının tespitinde önemli bir unsurdur. Özellikle zaman geçtikçe ve kişi bu süre zarfında fiilen bir Devletin topraklarında bulunuyorsa, daha sıkı bir denetim gereklidir (*M.B./Hollanda*, 2024, §§ 74-75 – başvuranın terörle ilgili suçlardan ceza hukuku kapsamında tutulmasının ardından kamu düzenine dayalı göçmenlik tutukluluğu keyfi bulunmuştur; ayrıca bkz. *B.A./ Kıbrıs* , 2024, §§ 62-64 – bir sığınmacının ulusal güvenlik gerekçesiyle tutulması da izinsiz girişin önlenmesi amacıyla yeterince bağlantılı görülmemiştir).

146. Mahkeme, ilgili makamların, özel ihtiyaçlarının bireysel değerlendirilmesini yapmaksızın sığınmacıları otomatik olarak gözaltına alma uygulamalarına ilişkin çekincelerini açıklamıştır (*Thimothawes/Belçika*, 2017, § 73; *Mahamed Jam/Malta*, 2015, § 146).

147. Mahkeme, tutuklama kararının uygulanma biçimini değerlendirirken, muhtemel göçmenlerin özel durumunu özel olarak göz önünde bulundurmalıdır (*Kanagaratnam/Belçika*, 2011, § 80 – başvuran ve üç çocuğunun, yetişkinler için tasarlanmış olan kapalı bir tesiste tutulması;

Rahimi/Yunanistan, 2011, §108, tutuklamanın, refakatsiz bir küçüğe kendiliğinden uygulanması).

148. Sığınmacıların Devlet sınırlarına kitleler halinde gelişleri ile ilgili olarak; keyfilik yasağına tabi olmak üzere, 5. maddenin kanuna uygunluk gerekliliği genel olarak, örneğin, bir transit bölgede özgürlükten mahrum bırakma kararı vermeye yetkili makamın ismi, kararın şekli, kararın olası temelleri ve sınırları, tutulmanın azami süresi ve 5 § 4 maddesinin gerektirdiği üzere yetkili temyiz mercii gibi hususlardan fazlasını öngörmeyen bir ulusal hukuk sistemi ile sağlanmış kabul edillebilecektir (*Z.A. ve diğerleri/Rusya* [BD], 2019, § 162).

149. 5 § 1 (f) maddesi, Devletlerin, büyük kitlesel mülteci akınının gerçeklerine bakarak tutma kararı verilebilecek hâlleri belirleyen ulusal yasaları yürürlüğe koymasını engellememektedir. Özellikle, sığınma başvurularının değerlendirilmesi esnasında sığınmacıların mevcut bulunmasını sağlamak için genel olarak gerekliyse, ya da sığınma başvurularının kabul edilebilirliğinin hızlıca incelenmesi gerekiyorsa ve transit bölgede bu amaçla yapısal ve usuli önlemler alınmışsa; 5 § 1 (f) bendi, sığınmacıların bir transit bölgede sınırlı süreyle özgürlükten mahrum bırakılmalarını engellememektedir ((*Z.A. ve diğerleri/Rusya* [BD], 2019, § 163).

2. Sınır dışı etme ya da iade etmeye yönelik olarak tutma

150. 5 § 1 (f) maddesi tutuklamanın, örneğin bireyin suç işlemesini veya kaçmasını engellemek amacıyla olduğu gibi, makul ölçüde gerekli addedilmesini zorunlu kılmaz. Bu bakımdan, 5 § 1 (f) maddesi, 5 § 1 (c) maddesine göre farklı bir düzeyde koruma sağlamaktadır: (f) bendine göre gereken tüm uygulama "sınır dışı etme ya da iade etme amacına yönelik eyleme geçilmesidir". Bu nedenle, başvuruyla ilgili amaçlardan dolayı, ülke dışına çıkarmanın arkasındaki kararın ülke ya da Sözleşme hukukuna göre gerekçelendirilebilir olması önemsizdir (*Chahal/Birleşik Krallık*, 1996, § 112; *Čonka/Belçika*, 2002, § 38; *Nasrulloyev/Rusya*, 2007, § 69; *Soldatenko/Ukrayna*, 2008, § 109).

Yine de, ulusal mevzuat uyarınca tutuklamaya ilişkin bir gereklilik testi gerekebilir (*Muzamba Oyaw/Belçika* (k.k.), 2017, § 36; *J.R. ve diğerleri/Yunanistan*, 2018, § 111).

151. Ancak Mahkeme, tutuklu bireylerin, tutukluluklarını uygunsuz kılabilecek kendilerine has vaziyetlerini ve herhangi özel bir hassasiyetleri olup olmamasını (örneğin sağlıkları yahut yaşları ile ilgili) değerlendirmeye almaktadır (*Thimothawes/Belçika*, 2017, § 73, 79-80).

Mahkeme, çocuk söz konusu olduğunda, ailenin geri gönderilmesini sağlama amacını gerçekleştirmek için, istisna olarak, özgürlükten yoksun bırakmanın gerekli olduğunu değerlendirmiştir (*A.B. ve diğerleri/Fransa*, 2016, § 120). Bir çocuğun, ebeveynleriyle birlikte bir geri gönderme merkezinde bulunması, yalnızca ulusal makamların bu tedbire, daha az kısıtlayıcı bir tedbir uygulanmasının mümkün olmadığını gerçekten teyit etmelerinin ardından son çare olarak başvurmaları halinde 5 § 1 (f) maddesine uygun olacaktır (*aynı kararda* , § 123).

152. Tutuklama 5 § 1 (f) maddesinin ikinci kısmının amaçları açısından, usuli bir istek ya da sınır dışı etme emri çıkarılmamış olsa dahi, böylesi sorguların hükme göre "eylem" olarak kabul edilebileceği göz önüne alındığında, yetkili merciler tarafından yapılan soruşturmalar ile gerekçelendirilebilir (*X/İsviçre*, 9 Aralık 1980 tarihli Komisyon kararı).

153. 5 § 1 (f) maddesinin ikinci kısmı kapsamında özgürlükten mahkum bırakma, yalnızca sınır dışı ya da iade etme işlemleri devam ettiği müddetçe meşrulaştırılabilir. Eğer bu işlemler esnasında gereken özen gösterilmezse, tutuklama, 5 § 1 (f) maddesine aykırı hale gelir (*Khlaifia ve diğerleri/İtalya* [BD], 2016, § 90; *A. ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], 2009, § 164; *Amie ve diğerleri/Bulgaristan*, 2013, § 72; *Shiksaitov/Slovakya*, 2020, § 56 – bu hükmün ihlal edildiğine hükmedilen dava örneklerine yer verilmiştir; *Sy/İtalya* (k.k.), 2022, § 79 – Avrupa Tutuklama Emri'nin infazı kapsamında gerçekleştirilen tutma ile ilgilidir).

154. Keyfi olarak nitelendirilmeyi önlemek amacıyla Sözleşme'nin 5 § 1 (f) maddesi uyarınca tutulma işlemi iyi niyetle gerçekleştirilmelidir; Hükümetin dayandığı tutuklama gerekçesiyle yakından bağlantılı olmalı, tutuklamanın yeri ve koşulları uygun olmalı, tutuklama süresinin uzunluğu, güdülen amaç için makul ölçüde gereken sürenin uzunluğunu aşmamalıdır (*A. ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], 2009, § 164; *Yoh-Ekale Mwanje/Belçika*, 2011, §§ 117-119 ve burada bulunan diğer atıflarla birlikte;

Lazăr/Romanya, 2024, §§ 108-111).

155. Kötü tutulma koşulları, bazı durumlarda özgürlükten yoksun bırakmanın keyfi olduğu sonucuna varılmasına yol açabilir. Örneğin Mahkeme, tutulmanın amacı özel güvenceler gerektirdiğinde, çocukların söz konusu olduğu davalarda olduğu gibi, tutulma koşullarının elverişsizliğine belirleyici önem atfetmektedir. Bununla birlikte, özel bir kırılganlığı bulunmayan bir sığınmacının Sözleşme'nin 3. maddesi ihlal edilerek uzun süre bir polis karakolunda tutulduğu bir davada, tutulma koşullarındaki yetersizlikler tek başına, tutulmanın yasal dayanağı ile infaz edilme koşulları arasındaki bağlantıyı, tutulmayı keyfi hale getirecek ölçüde zedelememiştir (*B.F./Yunanistan*, 2025, § 75).

156. Ülke dışına çıkarmak için yapılan tutuklama doğası gereği cezalandırıcı nitelikte olmamalı ve beraberinde uygun koruma sağlanmalıdır (*Azimov/Rusya*, 2013, § 172).

157. Ulusal makamların, geri göndermenin gerçekçi bir ihtimal olup olmadığını ve geri gönderme amacına yönelik verilen tutukluluk kararının sürecin en başından itibaren ve de süreç boyunca meşru olup olmadığını değerlendirme yükümlülükleri bulunmaktadır (*Al Husin/Bosna Hersek (no. 2)*, 2019, § 98). Sınır dışı edilinceye kadar keyfi tutmayı önleyebilecek usuli güvenceler mevcut olmalıdır (*Kim/Rusya*, 2014, § 53).

158. Ulusal yasalarda keyfiliği önleyici yeterli usuli güvence bulunup bulunmadığını değerlendirirken Mahkeme, tutukluluğa dair bir süre sınırı olup olmadığını dikkate alabileceği gibi, kanun yollarının mevcudiyetini de göz önünde bulundurabilir. Yine de, 5 § 1 (f) maddesi, Devletlerin sınır dışı edilmeyi bekleyenlerin tutukluluğu yahut göç tutukluluklarının otomatik yargısal denetimi için azami bir süre belirlemesini şart koşmamaktadır. İçtihatlar göstermektedir ki, azami süre belirlenmesi yahut otomatik yargısal denetimin varlığı tek başına bir göç tutukluluk sisteminin Sözleşme'nin 5 § 1 (f). maddesinin gerekliliklerine uyumlu olduğunu garanti etmemektedir (*J.N./Birleşik Krallık*, 2016, §§ 83-96).

Bununla birlikte, belirli süre sınırlarının öngörüldüğü durumlarda, bu sınırlara uyulmaması "hukuka uygunluk" sorunu açısından önem taşıyabilir; zira iç hukukta izin verilen süreyi aşan bir tutukluluk, büyük olasılıkla "hukuka uygun" olarak değerlendirilemez (*Komissarov/Çek Cumhuriyeti*, 2022, §§ 50-52).

159. Belirli süre sınırlarının varlığı ya da yokluğu soyut olarak değerlendirilemez; bu husus, bir bütün olarak ele alınan tutukluluk sisteminin bağlamında ve her bir olayın özel koşulları dikkate alınarak incelenmelidir. Başvuranın süresiz olarak tutulduğu durumlarda dahi, usule ilişkin güvencelerin varlığı Mahkeme'nin incelemesi açısından belirleyici niteliktedir (*Lazăr/Romanya*, 2024, § 97; ayrıca bkz. *Matthews ve Johnson/Romanya*, 2024, §§ 124-127 – mücbir sebep kavramı çerçevesindeki tutukluluğa ilişkindir).

160. Sözleşme'nin 5 § 1 (f) maddesi veya diğer bentlerde, bireyin özgürlük hakkı ile Devletin kendi nüfusunu terör tehdidine karşı koruma çıkarı arasında denge bulunmasına izin verilmemektedir (*A. ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], 2009, § 171).

161. Sözleşme, iade kararının verilebileceği durumlar ya da iade kararının verilebilmesi için izlenmesi gereken muhakeme konusunda hiçbir hüküm içermemektedir. İlgili Devletler arasındaki işbirliği sonucu olmasına tabi olarak ve kaçağın yakalanması emrinin hukuki temelinin, kaçağın menşe Ülkesindeki kurumlar tarafından çıkarılan yakalama emri olması koşuluyla, böylesi bir durumda, tipik olmayan bir iade dahi Sözleşmeye aykırı olarak görülemez (*Öcalan/Türkiye* [BD], 2005, § 86; *Adamov/İsviçre*, 2011, § 57).

162. Bir sınır dışı talebi, talep eden Devlette hakkında suç isnadı olan bir kişiye ilişkin ise, talep edilen Devlet, söz konusu kişinin haklarının korunmasını garanti altına almak adına, bir hükmün icrası amacıyla istenilen sınır dışı halinde olandan daha özenli davranmalıdır (*Gallardo Sanchez/İtalya*, 2015, § 42).

163. Devletler arasında, taraflardan birinin Sözleşmeyi imzaladığı, diğerinin ise imzalamadığı iade anlaşmaları ile ilgili olarak, iade sözleşmesinde belirlenen kurallar veya böylesi bir sözleşmenin olmaması halinde, ilgili Devletler arasındaki işbirliği de, sonrasında AİHM'ye intikal eden şikâyete neden olan yakalamanın hukuki olup olmadığını belirlemede göz önüne alınması gereken ilgili

etmenlerdir. Bir kaçağın Devletler arasındaki işbirliği sonucu iade edilmiş olması gerçeği tek başına yakalamayı hukuka aykırı kılmaz ve bu nedenle 5. madde kapsamında herhangi bir soruna neden olmaz (*Öcalan/Türkiye* [BD], 2005, § 87).

164. Mahkeme tarafından, Taraf Devlete, bireyin belirli bir yere iade edilmesinin arzu edilir olmayacağının bildirilmesi ardından geçici bir tedbirin uygulanmasının kendisi, bireyin maruz kalabileceği, özgürlükten mahrum bırakılma durumunun Sözleşmenin 5 § 1 maddesine uygun olup olmadığı üzerinde bir etkisi yoktur (*Gebremedhin [Gaberamadhien]/Fransa*, 2007, § 74). Tutuklama hala hukuka uygun olmalı ve keyfi olmamalıdır (*Azimov/Rusya*, 2013, § 169).

Böylesi bir tedbirin uygulanmasının bireyin sınır dışı edilmesini önlemesi, ülke dışına çıkarma işlemlerinin hala devam ediyor olması ve kişinin devam eden tutukluluğunun süresinin makul olması kaydıyla, bu tutukluluğu hukuka aykırı kılmaz (*S.P./Belçika* (k.k.), 2011; *Yoh-Ekale Mwanje/Belçika*, 2011, § 120; *Matthews ve Johnson/Romanya*, 2024, § 128).[1]

[1] Göç bağlamında tutulmaya ilişkin daha fazla ayrıntı için bk. *Sözleşme İçtihat Rehberi - Göç*.

IV. Özgürlüğünden yoksun bırakılan kişilere yönelik güvenceler

A. Yakalama nedenlerine ilişkin bilgi (Sözleşme'nin 5 § 2 maddesi)

Sözleşme'nin 5 § 2 maddesi

"2. *Yakalanan her kişiye, yakalanma nedenlerinin ve kendisine yöneltilen her türlü suçlamanın en kısa sürede ve anladığı bir dilde bildirilmesi zorunludur*."

HUDOC anahtar kelimeleri

En kısa sürede bilgilendirme (5-2) – Anladığı dilde bilgilendirme (5-2) – Yakalama nedenlerine ilişkin bilgi (5-2) – Suçlama hakkında bilgi (5-2)

1. Uygulanabilirlik

165. Sözleşme'nin 5. maddesinin 2. fıkrasında kullanılan ifadeler özerk olarak ve özellikle, 5. maddenin, herkesi özgürlüğünden keyfi biçimde yoksun bırakmaktan korumak olan amaç ve hedefine uygun olarak yorumlanmalıdır. "Yakalama" ifadesi, ceza hukuku tedbirleri alanının ötesine uzanır ve "her türlü suçlama" ifadesi, uygulanabilirlik koşulunu değil, hesaba katılan nihai olası durumu belirtir. Sözleşme'nin 5. maddesinin 4. fıkrası, özgürlüklerinden yoksun bırakılan kişiler arasında, yakalanıp yakalanmadıkları veya tutuklanıp tutuklanmadıklarına dayalı olarak ayrım yapmamaktadır. Dolayısıyla, ikinci durumu, iade (*Shamayev ve diğerleri/Gürcistan ve Rusya,* 2005, §§ 414-15) ve tıbbi tedavi (*Van der Leer/Hollanda,* 1990, §§ 27-28; *X./Birleşik Krallık,* http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57602 1981, § 66) amacıyla tutuklamayı kapsayan ve kişilerin şartlı salıverilme döneminin ardından tutuldukları yerlere geri çağrıldığı durumlar (*X/Belçika,* 2 Nisan 1973 tarihli Komisyon kararı) için de geçerli olan 5 § 2 maddesinin (*Van der Leer/Hollanda,* 1990, §§ 27-28) kapsamı dışında tutmaya ilişkin hiçbir gerekçe bulunmamaktadır.

2. Amaç

166. 5 § 2 maddesi, yakalanan herhangi bir kişinin özgürlüğünden yoksun bırakılma sebebini bilmesi gerektiğine ilişkin temel güvenceyi içerir ve 5. madde tarafından sunulan koruma şemasının ayrılmaz bir parçasıdır (*Khlaifia ve diğerleri/İtalya* [BD], 2016, § 115). Kişinin yakalanma ya da tutuklanmasının nedenleri konusunda bilgilendirildiği durumlarda, kişi uygun görürse, 5 § 4 maddesi doğrultusunda, tutuklanmasının hukuka uygunluğuna itiraz etmek üzere bir mahkemeye başvurabilir (*Fox, Campbell ve Hartley/Birleşik Krallık*, 1990, § 40; *Čonka/Belçika*, 2002, § 50).

167. Tutukluluğunun hukuka uygunluğuna ilişkin olarak ivedi bir şekilde karar verilmesi hususunda başvuru yapma hakkına sahip olan herhangi bir kişinin, özgürlüğünden yoksun bırakılmasının nedeni konusunda hızlı bir şekilde ve yeterli olarak bilgilendirilmemesi hâlinde söz konusu kişi, bu hakkı etkili biçimde kullanamaz (*Van der Leer/Hollanda*, 1990, § 28; *Shamayev ve diğerleri/Gürcistan ve Rusya*, 2005, § 413; *Grubnyk/Ukrayna*, 2020, §§ 97 ve 99).

3. Gerekçe sunulması gereken kişi

168. Sözleşme'nin 5 § 2 maddesinin lafzı gereği, Devletlerin görevinin, bireye veya temsilcisine özel bilgiler sağlamak olduğu açıktır (*Saadi/Birleşik Krallık*, 2006, § 53, 2008'de Büyük Daire tarafından onaylanmıştır). Başvuranın bilgi alamaması hâlinde, ilgili detaylar, bir avukat veya vasi gibi, başvuranın çıkarlarını temsil eden kişilere sunulmalıdır (*X/Birleşik Krallık*, 16 Temmuz 1980 tarihli Komisyon Raporu, § 106; *Z.H./Macaristan*, 2012, §§ 42-43).

4. Gerekçe "en kısa sürede" sunulmalıdır

169. Bilginin en kısa sürede sunulup sunulmadığı, her davanın kendine has koşullarına göre değerlendirilmelidir. Fakat gerekçeler, yakalama anında, yakalayan memur tarafından eksiksiz olarak sunulmak zorunda değildir (*Khlaifia ve diğerleri/İtalya* [BD], 2016, § 115; *Fox, Campbell ve Hartley/Birleşik Krallık*, 1990, § 40; *Murray/Birleşik Krallık* [BD], 1994, § 72).

170. Hızlılık kavramının getirdiği zaman kısıtlamaları, yakalanan kişinin, yakalanmasının gerekçesine ilişkin olarak birkaç saat içinde bilgilendirilmesi hâlinde karşılanacaktır (*Kerr/Birleşik Krallık* (k.k.), 1999; *Fox, Campbell ve Hartley/Birleşik Krallık*, 1990, § 42).

5. Gerekçenin sunulma şekli

171. Gerekçelerin, tutukluluğa onay veren herhangi bir karar metninde ortaya konmasına ve yazılı olarak veya herhangi özel bir şekilde olmasına gerek bulunmamaktadır (*X./Almanya*, 13 Aralık 1978 tarihli Komisyon kararı; *Kane/Kıbrıs* (k.k.), 2011).

Fakat, bu süreçte, zihinsel engelli bir kişinin durumuna gerekli önemin gösterilmemesi hâlinde, bir avukat ya da yetkili başka bir kişi onun yerine bilgilendirilmedikçe, söz konusu kişiye, 5 § 4 maddesiyle güvence altına alınan tutukluluğunun hukuka uygunluğuna itiraz etme hakkının etkili ve akıllıca kullanımına olanak sağlayan gerekli bilginin sunulduğu söylenemez (*Z.H./Macaristan*, 2012, § 41).

172. Yakalamaya ilişkin gerekçeler, yakalama sonrasındaki sorgulamalarda ya da sorgularda sunulabilir ya da belirgin hâle gelebilir (*Fox, Campbell ve Hartley/Birleşik Krallık*, 1990, § 41; *Murray/Birleşik Krallık* [BD], 1994, § 77; *Kerr/Birleşik Krallık* (k.k.), 1999; *Grubnyk/Ukrayna*, 2020, §§ 95 ve 98).

173. Yakalanan kişiler, ceza gerektiren ve kasıtlı bir eylem gerçekleştirdikten hemen sonra yakalanmaları (*Dikme/Türkiye*, 2000, § 54) veya önceki yakalama kararları ve iade istemlerinde yer alan iddia konusu suçların detaylarının farkında olmaları hâlinde (*Öcalan/Türkiye* (k.k.), 2000) yakalanmalarının gerekçelerini anlayamadıkları iddiasında bulunamazlar.

6. Gerekli gerekçelerin kapsamı

174. Sunulan bilgilerin içeriğinin yeterli olup olmadığı, her davada, onun özel niteliklerine uygun olarak değerlendirilmelidir (*Fox, Campbell ve Hartley/Birleşik Krallık*, 1990, § 40). Fakat, yakalamanın hukuki temeline ilişkin salt bir bildirim, tek başına alınması hâlinde, 5 § 2. maddenin amaçlarına göre yetersizdir (*aynı kararda* , § 41; *Murray/Birleşik Krallık* [BD], 1994, § 76; *Kortesis/Yunanistan*, 2012, §§ 61- 62).

175. Yakalanan kişilere, sade, teknik olmayan, anlayabilecekleri bir dilde, yakalamanın temel hukuki ve olgusal gerekçeleri anlatılmalıdır, böylece, uygun gördükleri takdirde, bunun hukuka uygunluğuna itiraz etmek üzere, 5 § 4 maddesi doğrultusunda bir mahkemeye başvurabilirler (*Khlaifia ve diğerleri/İtalya* [BD], 2016, § 115; *J.R. ve diğerleri/Yunanistan*, 2018, §§ 123-124; *Fox, Campbell ve Hartley/Birleşik Krallık*, 1990, § 40; *Murray/Birleşik Krallık* [BD], 1994, § 72). Fakat, Sözleşme'nin 58. maddesinin 2. fıkrası, bilgilerin, yakalanan kişiye isnat edilen suçların eksiksiz bir listesinden oluşmasını gerekli kılmaz (*Bordovskiy/Rusya*, 2005, § 56; *Nowak/Ukrayna*, 2011, § 63; *Gasiņš/Letonya*, 2011, § 53).

176. Kişilerin iade edilmek üzere yakalandığı durumlarda, bu tür amaçlarla gerçekleştirilen yakalama herhangi bir suçlamanın esasına ilişkin bir karar gerektirmediğinden dolayı (*Bejaoui/Yunanistan*, 6 Nisan 1995 tarihli Komisyon kararı) verilen bilgiler daha eksik olabilir (*Suso Musa/Malta*, 2013, §§ 113; *Kaboulov/Ukrayna*, 2009, § 144; *Bordovskiy/Rusya*, 2005, § 56). Fakat, böylesi kişiler yine, de, 5 § 4 maddesinde öngörülen hukuka uygunluk değerlendirmesi için bir mahkemeye başvurabilmek üzere yeterli bilgi almalıdırlar (*Shamayev ve diğerleri/Gürcistan ve Rusya*, 2005, § 427).

7. Kişinin anladığı dilde

177. Yakalama emrinin, eğer varsa, yakalanan kişinin anlamadığı bir dilde yazılı olduğu durumlarda, 5 § 2 maddesine uygun hareket edilerek, başvuran akabinde sorgulanacak, böylece anladığı dilde, yakalanmasının nedenlerinden haberdar edilecektir (*Delcourt/Belçika*, 1 Ekim 1968 Komisyon raporunda atıfta bulunulan 7 Şubat 1967 tarihli Komisyon kararı).

178. Fakat, bu amaca yönelik olarak tercümanlardan yararlanılan durumlarda, tercümeye ilişkin taleplerin titizlikle ve kesin bir şekilde ifade edilmesini sağlamak yetkili makamların görevidir (*Shamayev ve diğerleri/Gürcistan ve Rusya*, 2005, § 425).

B. Derhâl bir hâkim önüne çıkarılma hakkı (Sözleşme'nin 5. Maddesinin 3. Fıkrası)

Sözleşme'nin 5 § 3 maddesi

"3. İşbu maddenin 1 (c) fıkrasında öngörülen koşullar uyarınca yakalanan veya tutulan herkesin derhal bir yargıç veya yasayla adli görev yapmaya yetkili kılınmış sair bir kamu görevlisinin önüne çıkarılması zorunlu olup..."

HUDOC anahtar kelimeleri

Hâkim veya adli görev yapmaya yetkili kılınmış sair bir kamu görevlisi (5-3) – Derhal bir hâkim veya yetkili görevli önüne çıkarılma (5-3)

1. Hükmün amacı

179. Sözleşme'nin 5 § 3 maddesi, ceza gerektiren suç işlemiş olduğu şüphesiyle yakalanan veya tutuklanan kişilere, özgürlüklerinden keyfi veya gerekçelendirilmemiş biçimde yoksun bırakılmalarına karşı güvence sağlar (*Aquilina/Malta* [BD], 1999, § 47; *Stephens/Malta (no. 2)*,2009, § 52).

180. Yürütme organının bireyin özgürlük hakkına olan müdahalelerinin yargı yoluyla denetlenmesi, 5 § 3 maddesinde yer alan güvencenin temel bir özelliğidir (*Brogan ve d" 6iğerleri/Birleşik Krallık*, 1988, § 58; *Pantea/Romanya*, 2003, § 236; *Assenov ve diğerleri/Bulgaristan*, 1998, § 146). Yargı denetimi, "Sözleşme'nin Giriş kısmında açıkça atıfta bulunulan, ...demokratik bir toplumun temel ilkelerinden biri olan" ve "Sözleşmenin tümünde ilham alınan" hukukun üstünlüğü ilkesi ile ifade edilmektedir (*Brogan ve diğerleri/Birleşik Krallık*, 1988, § 58).

181. Yargı denetimi, tutukluluğun bu erken aşamasında en yüksek seviyeye ulaşan kötü muamele riskine karşı ve dar bir şekilde sınırlandırılan amaçlar için kolluk görevlileri ya da yetkili makamlara tanınan ve öngörülen usullere kat'i suretle uygun olarak icra edilmesi gereken yetkilerin kötüye kullanılmasına karşı etkili güvenceler sağlamaya yaramaktadır (*Ladent/Polonya*, 2008, § 72).

2. Hızlı ve otomatik yargı denetimi

182. Sözleşme'nin 5 § 3 maddesinin başlangıç kısmı, 1 (c) fıkrasının hükümlerine uygun olarak, polis gözetiminin veya idari gözetimin hızlı bir şekilde ve otomatik olarak yargı denetimine tabi tutulmasını sağlamayı amaçlamaktadır (*De Jong, Baljet ve Van den Brink/Hollanda*, 1984, § 51; *Aquilina/Malta* [BD], 1999, §§ 48-49).

183. Yakalanan birey ilk kez hâkim karşısına çıktığında uygulanan yargı denetimi her şeyden önce, herhangi bir kötü muamele tespitine imkân vermek ve bireysel özgürlüğe gerekçesiz olarak müdahale edilmesini asgari düzeyde tutmak için hızlı olmalıdır. Bu gerekliliğin getirdiği sıkı zaman kısıtlaması, yorumlamada az esneklik bırakmaktadır; aksi hâlde, usuli güvencede, bireyin zararına olacak ve bu hükümle korunan hakkının özüne zarar verme riski doğuracak şekilde ciddi bir zayıflama olacaktır (*McKay/Birleşik Krallık* [BD], 2006, § 33).

184. Sözleşme'nin 5 § 3 maddesi, kişinin, yakalanması ya da tutuklanmasından sonra, hızlı biçimde hâkim veya başka bir adli görevlinin huzuruna çıkarılması gerekliliğine dair, önceki yargı sürecine katılıma dayanarak bile, hiçbir olası istisna öngörmez (*Bergmann/Estonya*, 2008, § 45).

185. Dört günü aşan her süre ilk bakışta (*prima facie*) fazla uzundur (*Oral ve Atabay/Türkiye*, 2009, § 43; *McKay/Birleşik Krallık* [BD], 2006, § 47; *Năstase-Silivestru/Romanya*, 2007, § 32). Daha kısa süreler de, yetkili makamların, yakalanan kişiyi daha kısa sürede hâkim huzuruna getirmelerini engelleyen belirli zorluklar veya istisnai koşulların bulunmaması hâlinde, hızlılık gerekliliğinin ihlalini teşkil edebilir (*Gutsanovi/Bulgaristan*, 2013, §§ 154-59; *İpek ve diğerleri/Türkiye*, 2009, §§ 36-37 ve *Kandzhov/Bulgaristan*, § 66).

Hızlılık gerekliliği, polis gözaltısına alınmanın, özgürlükten fiilen yoksun bırakılma dönemini takip ettiği bir durumda, daha da katıdır (açık denizlerdeki bir mürettebatın tutukluluğuna ilişkin *Vassis ve diğerleri/Fransa*, 2013, § 60).

186. Bir kişinin, 5 § 1 (c) maddesinin ikinci kısmı uyarınca ceza yargılamalarından başka bir bağlamda tutulması hâlinde, kişinin önleyici amaçlarla tutulmasından derhal bir hâkim huzuruna çıkarılmasına kadar gereken süre, ceza yargılamalarındaki tutukluluk hâlinden daha kısa olmalıdır. Kural olarak, önleyici tutukluluk kapsamında hızlı yargı denetiminden önce salıverilmede, günlerden ziyade saatler söz konusu olmalıdır (*S., V. ve A./Danimarka* [BD], 2018, §§ 133-134).

187. Yakalanan bir kişinin yargı makamına erişiminin olmuş olması, 5 § 3 maddesinin başlangıç kısmı ile uyum teşkil etmek için yeterli değildir (*De Jong, Baljet ve Van den Brink/Hollanda*, 1984, § 51; *Pantea/Romanya*, 2003, § 231).

188. Tutukluluğun yargı denetimi otomatik olmalıdır ve tutuklunun önceden yaptığı bir başvuruya bağlı kılınamaz (*McKay/Birleşik Krallık* [BD], 2006, § 34; *Varga/Romanya*, 2008, § 52; *Viorel Burzo/Romanya*, 2009, § 107). Bu tür bir gereklilik yalnızca, 5 § 3 maddesi kapsamında öngörülen ve tutukluluğun hukuka uygunluğunun bir mahkeme tarafından değerlendirilmesi için dava açma hakkını garanti altına alan 5 § 4 maddesinden farklı olan güvencenin niteliğini değiştirmekle kalmaz, aynı zamanda, özgürlükten yoksun bırakmanın bağımsız yargı incelemesine tabi tutulmasını sağlayarak, bireyi keyfi tutuklamadan korumayı hedefleyen 5 § 3 maddesi kapsamındaki güvencenin amacını bile etkisiz hâle getirebilir (*Aquilina/Malta* [BD], 1999, § 49; *Niedbala/Polonya*, 2000, § 50).

189. Değerlendirmenin otomatik mahiyeti, fıkranın amacını yerine getirmek için gereklidir, zira, kötü muameleye maruz bırakılan bir kişi, bir hâkimin, tutukluluğunu gözden geçirmesi hususunda başvuruda bulunamayabilir; aynı durum, zihinsel açıdan zayıf olan ya da adli görevlinin dilini bilmeyen kişiler gibi, yakalanan diğer savunmasız kişi kategorileri için de geçerli olabilir (*McKay/Birleşik Krallık* [BD], 2006, § 34; *Ladent/Polonya*, 2008, § 74).

190. Tutulan kişi hakkında başlangıçta ileri sürülen suçlamaların geri çekilmesine rağmen, söz konusu kişinin bunlarla ilgisi bulunmayan yeni gerekçelere dayanılarak ve bir hâkim önüne çıkarılmaksızın tutulmaya devam edilmesi halinde, Sözleşme'nin 5 § 3 maddesinin temel amacı boşa çıkarılmış olur. Bu nedenle böyle bir durumda, savcılığın, ilgili kişinin usulüne uygun olarak serbest bırakılmış olması halinde yeniden tutulmasını haklı gösterebilecek yeni olgu ve gerekçeleri ileri sürmesinin hemen ardından bir duruşma yapılmalıdır (*Cuculovic/İsviçre**, 2026, §§ 34-35).

3. Uygun adli görevlinin niteliği

191. "Hâkim veya yasayla adli görev yapmaya yetkili kılınmış sair bir kamu görevlisi" ifadesi, 5 § 1 (c) maddesindeki "yetkili adli merci" ile eş anlamlıdır (*Schiesser/İsviçre*, 1979, § 29).

192. "Adli görev yapma yetkisinin" kullanılması, zaruri olarak, hukuki anlaşmazlıklara ilişkin hüküm vermekle sınırlandırılmamaktadır. 5 § 3 maddesi, savcılık makamlarındaki yetkililerin yanı sıra, mahkemede görevli hâkimleri de kapsamaktadır (*aynı kararda*, § 28).

193. 3. fıkrada atıfta bulunulan "kamu görevlisi" kendisine yasa ile verilen "adli" yetkiye uygun olan güvenceler sunmalıdır (*aynı kararda*, § 30).

194. Standart uygulamalara zıt olarak, "yasada" belirtilen resmi, gözle görülür gereklilikler, bireyin

özgürlüğü konusunda karar verme yetkisine sahip yargı makamının belirlenmesinde özellikle önem taşır (*Hood/Birleşik Krallık* [BD], 1999, § 60; *De Jong, Baljet ve Van den Brink/Hollanda,* 1984, § 48).

195. "Kamu görevlisi" ifadesi "hâkim" ile birebir aynı değildir; ancak, bununla birlikte, hâkimin bazı niteliklerine sahip olmalıdır; başka bir deyişle, her biri, yakalanan kişi için güvence teşkil eden belirli koşulları karşılamalıdır (*Schiesser/İsviçre*, 1979, § 31).

4. Bağımsızlık

196. Bu tür koşullardan ilki, yürütmenin ve tarafların bağımsızlığıdır. Bu durum, benzer bağımsızlığa sahip olmaları kaydıyla, "kamu görevlisinin" bir ölçüde diğer hâkimlerin veya kamu görevlilerinin astı olamayacağı anlamına gelmez (*Schiesser/İsviçre*, 1979, § 31).

197. Tutuklama kararı verme yetkisi olan adli bir görevli diğer görevleri de yerine getirebilir, fakat, sonraki yargılamalara kovuşturma makamının temsilcisi olarak müdahalede bulunma hakkının olması hâlinde, tarafsızlığının, kendi kararlarına tabi olanlar nezdinde meşru bir şüpheye neden olma riski bulunmaktadır (*Huber/İsviçre*, 1990, § 43; *Brincat/İtalya*, 1992, § 20).

198. Bu bağlamda, tutuklama kararı sırasındaki nesnel görünümler önem taşımaktadır: "yasayla adli görev yapmaya yetkili kılınmış sair bir kamu görevlisinin" kovuşturma makamı adına sonraki ceza yargılamalarına müdahale edebileceğinin görülmesi hâlinde, bağımsızlığı ve tarafsızlığı şüpheye açık olabilir (*Brincat/İtalya*, 1992, § 21; *Hood/Birleşik Krallık*, 1999, § 57; *Nikolova/Bulgaristan* [BD], 1999, § 49; *Pantea/Romanya*, 2003, § 236).

5. Usuli gereklilik

199. Usuli gereklilik, "kamu görevlisine" uygun kararı almadan önce, huzuruna bizzat getirilen bireyi dinleme yükümlülüğü getirmektedir (*Schiesser/İsviçre*, 1979, § 31; *De Jong, Baljet ve Van den Brink/Hollanda*, 1984, § 51; *Nikolova/Bulgaristan* [BD], 1999, § 49; *Aquilina/Malta* [BD], 1999, § 50).

200. Bir avukatın duruşmada bulunması zorunlu değildir (*Schiesser/İsviçre*, 1979, § 36). Fakat, bir avukatın duruşmaya dâhil edilmemesi, başvuranın kendi davasını ortaya koyabilmesini olumsuz bir şekilde etkileyebilir (*Lebedev/Rusya*, 2007, §§ 83-91).

6. Esasa ilişkin gereklilik

a. Tutuklama esaslarının incelenmesi

201. Esasa ilişkin bu gereklilik, "kamu görevlisine" tutuklama lehine ya da aleyhine ağır basan durumları inceleme ve hukuki kriterlere atıfta bulunarak, tutuklamayı haklı kılacak gerekçelerin mevcut olup olmadığına karar verme yükümlülüğü getirmektedir (*Schiesser/İsviçre*,1979, § 31; *Pantea/Romanya*, 2003, § 231). Başka bir deyişle, 5 § 3 maddesi, adli görevlinin tutukluluğun esaslarını değerlendirmesini gerektirmektedir (*Aquilina/Malta* [BD], 1999, § 47; *Krejčíř/Çek Cumhuriyeti*, 2009, § 89).

202. Yakalama ve tutuklamaya dair ilk otomatik değerlendirme, hukuka uygunluk hususlarını ve yakalanan kişinin suç işlediğine dair makul şüphenin olup olmadığını, başka bir deyişle, tutukluluğun, 5 § 1 (c) maddesinde belirtilen izin verilen istisna sınırları kapsamına girip girmediğini inceleyebilmelidir (*McKay/Birleşik Krallık* [BD], 2006, § 40; *Oral ve Atabay/Türkiye*, 2009, § 41).

203. Adli görevlinin incelemesi gereken hususlar hukuka uygunluk hususunun ötesine geçmektedir. 5 § 3 maddesi uyarınca, bireyin özgürlüğünden yoksun bırakılmasının gerekçelendirilmiş olup olmadığını belirlemeye yönelik inceleme, tutukluluğun lehine ya da aleyhine ağır basan çeşitli koşulları kapsayacak kadar geniş olmalıdır (*Aquilina/Malta* [BD], 1999, § 52).

204. Hukuka uygunluk incelemesinin kapsamı, 5 § 4 maddesi kapsamında olana göre, belirli bir davanın koşulları ışığında daha sınırlı olabilir (*Stephens/Malta (no. 2)*, 2009, § 58).

b. Salıverme yetkisi

205. Tutukluluğu haklı kılacak gerekçelerin olmaması hâlinde, "kamu görevlisi" tutuklunun salıverilmesi için bağlayıcı bir karar verme yetkisine sahip olmalıdır (*Assenov ve diğerleri/Bulgaristan*, 1998, § 146; *Nikolova/Bulgaristan* [BD], 1999, § 49; *Niedbała/Polonya*, 2000, § 49; *McKay/Birleşik Krallık* [BD], 2006, § 40).

206. Gecikmeyi asgari düzeye indirmek için, tutukluluğun hukuka uygunluğuna ve gerekçesinin varlığına dair ilk otomatik incelemeyi yapan adli görevlinin aynı zamanda kefaletle salıverme hususunu değerlendirme yetkisinin olması da oldukça arzu edilmektedir. Fakat bu durum, Sözleşme'nin bir gerekliliği değildir ve ilke olarak, meselelerin, istenen zaman dilimi içinde iki adli görevli tarafından ele alınamamasının bir nedeni bulunmamaktadır. Her halükârda, yorumlama bakımından, kefalete dair incelemenin, Mahkemenin azami olarak dört gün olarak tespit ettiği ilk otomatik değerlendirmede talep edilenden daha hızlı bir biçimde gerçekleştirilmesi gerekli kılınamaz (*aynı kararda* § 47; ayrıca bk. başvuranların tutukluluklarının ilk aşamalarında şartlı salıverilme ihtimalinin olmamasının, Sözleşme'nin 5 § 3 maddesi kapsamında herhangi bir sorun teşkil etmediği *Magee ve diğerleri/Birleşik Krallık,* 2015).

C. Makul süre içinde yargılanma ya da tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılma hakkı (Sözleşme'nin 5. Maddesinin 3. Fıkrası)

Sözleşme'nin 5 § 3 maddesi

"3. İşbu maddenin 1 (c) fıkrasında öngörülen koşullar uyarınca yakalanan veya tutulan… kişi makul bir süre içinde yargılanma ya da yargılama süresince serbest bırakılma hakkına sahiptir. Salıverilme, ilgilinin duruşmada hazır bulunmasını sağlayacak bir teminat şartına bağlanabilir."

HUDOC anahtar kelimeleri

Makul bir süre içinde yargılanma (5-3) – Yargılanma süresince serbest bırakılma (5-3) – Tutukluluk süresinin uzunluğu (5-3) – Tutukluluk süresinin makullüğü (5-3) – Şartlı salıverme (5-3) – Duruşmada hazır bulunmayı sağlayacak teminatlar (5-3)

1. Dikkate alınması gereken süre

207. Sözleşme'nin 5 § 3 maddesi kapsamındaki tutuklu yargılama süresini belirlerken, dikkate alınması gereken süre, sanığın gözaltına alındığı gün başlar ve yalnızca ilk derece mahkemesi tarafından olsa dahi suçun tespit edildiği günde sona erer (bk. örneğin, *Selahattin Demirtaş/Türkiye (no. 2)* [BD], 2020, § 290; *Štvrtecký/Slovakya*, 2018, § 55; *Solmaz/Türkiye*, 2007, §§ 23-24; *Kalashnikov/Rusya*, 2002, § 110; *Wemhoff/Almanya*, 1968, § 9).

208. Sözleşme'nin 5 § 3 maddesi ile bu maddenin 1 (c) fıkrası arasındaki temel bağlantı ışığında, ilk derece mahkemesince hakkında hüküm tesis edilen bir kişi, ikinci hükümde belirtildiği üzere "bir kişinin suç işlediğine dair makul şüpheye dayanılarak yetkili adli makam önüne çıkartılması amacıyla" tutuklanmış olarak görülemez; fakat bu kişi, "yetkili bir mahkeme tarafından verilmiş mahkûmiyet kararı sonrasında" özgürlükten yoksun bırakmaya izin veren 5 § 1 (a) maddesinde öngörülen konumdadır (*Belevitskiy/Rusya*, 2007, § 99; *Piotr Baranowski/Polonya*, 2007, § 45; *Górski/Polonya*, 2005, § 41).

2. Genel ilkeler

209. Sözleşme'nin 5 § 3 maddesinin ikinci kısmı, yargı makamlarına, sanığın makul bir süre içinde yargı makamı huzuruna çıkarılması ya da yargılama süresince şartlı tahliyesi arasında bir seçenek sunmaz. Sanık, hüküm giyene dek masum kabul edilmelidir ve değerlendirilmekte olan hükmün amacı, temel olarak, devam eden tutukluluk hâlinin makul olmaktan çıkması durumunda şartlı tahliyeyi gerekli

kılmaktadır.

210. Tutuklulukta geçirilen sürenin makul olup olmadığı sorusu, kuramsal olarak değerlendirilemez. Bir sanığın tutuklu kalmasının makul olup olmadığı, her davanın olguları ve kendine özgü koşullarına göre değerlendirilmelidir. Dolayısıyla, tutukluluk hâlinin devamı belirli bir davada ancak, masumiyet karinesinden bağımsız olarak, Sözleşme'nin 5. maddesinde belirtilen bireysel özgürlüğe saygı kuralına ağır basan gerçek bir kamu yararı gerekliliğine dair belirli göstergeler bulunması hâlinde gerekçelendirilebilir.

211. Belirli bir davada, sanığın tutukluluk süresinin makul bir süreyi aşmamasını sağlamak öncelikli olarak ulusal yargı makamlarının sorumluluğudur. Bu amaçla, ulusal yargı makamları, masumiyet karinesi ilkesine gereken şekilde riayet ederek, 5. maddedeki kuraldan ayrılmayı gerekçelendiren, yukarıda belirtilen kamu yararı talebinin varlığı lehine ya da aleyhine olan tüm olguları incelemelidir ve bunları salıverilme başvurularına ilişkin kararlarında ortaya koymalıdırlar. Mahkeme temel olarak, bu kararlarda verilen nedenlere ve başvuran tarafından temyiz başvurularında belirtilen, kanıtlanmış olgulara dayanarak, 5 § 3. maddenin ihlal edilip edilmediğine karar vermeye davet edilmektedir (*Buzadji/Moldova* [BD], 2016, §§ 89-91; *McKay/Birleşik Krallık* [BD], 2006, §§ 41-43).

212. Makul bir şüphenin varlığının devamlılığı, devam eden tutukluluk hâlinin meşruluğuna dair olmazsa olmaz (*sine qua non*) bir koşuldur. Fakat, ulusal yargı makamları, yakalamadan "hemen" sonra yakalanan kişinin tutuklanıp tutuklanmayacağını ilk defa incelediğinde, bu şüphe artık yeterli olmamaktadır, ve yetkili makamlar, bu durumda tutukluluğu haklı kılacak diğer ilgili ve yeterli gerekçeleri de ileri sürmelidir (*Merabishvili/Gürcistan* [BD], 2017, § 222, ve *Buzadji/Moldova* [BD], 2016, § 102). Bu tür gerekçelerin özgürlükten yoksun bırakmayı haklı kılmayı devam ettirmesi hâlinde, Mahkemenin aynı zamanda, ulusal yetkili makamların yargılamaların yürütülmesinde "özel dikkat" gösterdikleri konusunda ikna olması gerekmektedir (*Buzadji/Moldova* [BD], 2016, § 87; *Idalov/Rusya* [BD], 2012, § 140).

213. Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrasının c) bendi ve 3. fıkrası kapsamında geliştirilen ilgili ilkeler arasındaki yakın benzerlik göz önüne alındığında, Mahkeme, her iki hüküm kapsamında eşzamanlı olarak tutuklu yargılanma ile ilgili bir şikâyeti incelemeye karar verebilir (*Cviková/Slovakya*, 2024, § 71).

214. Salıverilme için veya salıverilmeye karşı öne sürülen argümanlar "genel ve soyut" olmamalıdır (*Boicenco/Moldova*, 2005, § 142; *Khudoyorov/Rusya*, 2005, § 173) fakat, özel olgulara ve başvuranın tutukluluğunu gerekçelendiren kişisel koşullarına yapılan atıfları içermelidir (*Aleksanyan/Rusya*, 2008, § 179; *Rubtsov ve Balayan/Rusya*, 2018, §§ 30-32; *Perstner/Lüksemburg*, 2023, § 33).

215. Tutukluluğun yarı otomatik biçimde uzatılması, 5 § 3 maddesinde belirtilen güvencelere aykırıdır (*Tase/Romanya*, § 40).

216. Devam eden tutukluluk hâlini meşru kılan gerekçelerin devamlılığını ortaya koymak yetkili makamların görevidir (*Merabishvili/Gürcistan* [BD], 2017, § 234). Bu tür hususlarda, tutukluya, salıverilmesini haklı kılan gerekçelerin varlığını gösterme görevi yüklenerek ispat yükü tersine çevrilmemelidir (*Bykov/Rusya* [BD], 2009, § 64).

217. Kişinin tutukluluğunu gerekçelendirebilecek koşulların mevcut olduğu, fakat bu durumun, iç hukukta alınan kararlarda dile getirilmediği hâllerde, bunları tespit etmek ve başvuranın tutukluluğuna hükmeden ulusal yetkili makamların yerini almak Mahkemenin görevi değildir (*Bykov/Rusya* [BD], 2009, § 66; *Giorgi Nikolaishvili/Gürcistan,* 2009, § 77) Adaletin tecelli etmesine ilişkin kamu denetiminin olması yalnızca gerekçeli bir karar verilmesiyle mümkündür (*Tase/Romanya,* 2008, § 41).

3. Herhangi bir tutukluluk süresinin gerekçelendirilmesi

218. Sözleşme'nin 5 § 3 maddesi, belirli asgari bir süreden uzun sürmemesi şartıyla başka herhangi bir koşula tabi olmaksızın tutukluluğa izin veriyormuş gibi değerlendirilmemelidir. Ne kadar kısa olursa olsun, tüm tutukluluk sürelerine ilişkin gerekçeler yetkili makamlar tarafından ikna edici bir şekilde ortaya konmalıdır (*Idalov/Rusya* [BD], 2012, § 140; *Tase/Romanya*, 2008, § 40; *Castravet/Moldova*, 2007, § 33; *Belchev/Bulgaristan*, 2004, § 82).

4. Devam eden tutukluluk hâlinin gerekçeleri

219. Sözleşmeye ilişkin içtihatta kefaleti reddetmek için dört temel kabul edilebilir gerekçe oluşturulmuştur: a) sanığın duruşmada hazır bulunmama riski; b) sanığın, salıverilmesi hâlinde, adaletin tecelli etmesine halel getirecek bir eylem gerçekleştirme riski, veya c) başka suçlar işleyecek olması, veya (d) kamu düzenini bozacak olması (*Buzadji/Moldova* [BD], 2016, § 88; *Tiron/Romanya*, 2009, § 37; *Smirnova/Rusya*, 2003, § 59; *Piruzyan/Ermenistan*, 2012, § 94). Söz konusu riskler usulüne uygun olarak ispat edilmelidir, ve yetkili makamların bu hususlara ilişkin gerekçeleri soyut, genel veya basmakalıp olmamalıdır (*Merabishvili/Gürcistan* [BD], 2017, § 222). Fakat, hiçbir husus, ulusal yargı mercilerinin, tutukluluk talep eden yetkililerce anılan belirli noktalara atıfta bulunarak bunları desteklemesine veya kapsama dâhil etmesine engel değildir (*aynı kararda*, § 227).

a. Kaçma riski

220. Kaçma riski, yalnızca muhtemel cezanın ağırlığı esas alınarak belirlenemez. Bu, kaçma riskinin varlığını doğrulayabilen veya bu riskin tutukluluğu gerekçelendiremeyecek kadar az olduğunu gösteren ilgili birçok başka faktör esas alınarak değerlendirilmelidir (*Panchenko/Rusya*, 2005, § 106).

221. Kaçma riski, kişinin karakterine, ahlaki niteliklerine, evine, mesleğine, varlıklarına, aile bağlarına ve kovuşturulduğu ülke ile olan bağlantılarının türlerine ilişkin faktörler ışığında değerlendirilmelidir (*Becciev/Moldova*, 2005, § 58).

222. Yalnızca sabit bir ikamet adresinin olmaması kaçma tehlikesini ortaya çıkarmaz (*Sulaoja/Estonya*, 2005, § 64).

223. Kaçma riski, tutuklulukta harcanan süre arttıkça zaruri olarak azalır (*Neumeister/Avusturya*, 1968, § 10).

224. Tutukluluk için geriye kalan tek gerekçenin sanığın firar etmesi ve dolayısıyla duruşmaya çıkmaktan kaçınmasına ilişkin endişe olması hâlinde, duruşmada hazır bulunmasını güvence altına almayı sağlamak mümkünse, söz konusu kişi, tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmalıdır (*Merabishvili/Gürcistan* [BD], 2017, § 223).

225. Karşılaşılan cezanın şiddeti, bir sanığın kaçma riskini değerlendirmede, ilgili bir unsur olmakla birlikte, suçlamaların ağırlığı tek başına, uzun süreli tutukluluğu gerekçelendiremez (*Idalov/Rusya* [BD], 2012, § 145; *Garycki/Polonya*, 2007, § 47; *Chraidi/Almanya*, 2006, § 40; *Ilijkov/Bulgaristan*, 2001, § 80-81).

226. Genel anlamda, "delil durumu" ifadesi ciddi suç ibarelerinin varlığı ve devamlılığına dair önemli bir faktör olmasına rağmen, bu ifade tek başına, uzun süre boyunca tutuklu bulundurulmayı gerekçelendiremez (*Dereci/Türkiye*, 2005, § 38).

b. Yargılamaların engellenmesi

227. Sanığın, yargılamaların uygun şekilde yürütülmesini engellemesi riskine soyut olarak (*in abstracto*) dayanılamaz; bu durum maddi deliller ile desteklenmelidir (*Becciev/Moldova*, 2005, § 59).

228. Tanıklara baskı uygulanması riski, yargılamanın başlangıç aşamalarında kabul edilebilirdir (*Jarzyński/Polonya,* 2005, § 43). Fakat, bu yalnızca ağır bir ceza ihtimaline dayandırılamaz, belirli olaylar ile bağlantılı olmalıdır (*Merabishvili/Gürcistan* [BD], 2017, § 224).

229. Fakat uzun vadede, soruşturmanın gereklilikleri bir şüphelinin tutukluluğunu gerekçelendirmek için yeterli değildir: soruşturmalar yürütüldüğü, ifadeler alındığı ve teyit etme işlemleri yapıldığından dolayı olayların normal seyri içinde, iddia konusu riskler zaman geçtikçe azalır (*Clooth/Belçika*, 1991, § 44).

230. Organize suç faaliyetleri veya çetelere ilişkin davalarda, bir tutuklunun, salıverilmesi hâlinde, tanıklara veya diğer şüphelilere baskı yapma ya da yargılamaları engelleme riski genellikle bilhassa yüksektir (*Štvrtecký/Slovakya*, 2018, § 61; *Podeschi/San Marino*, 2017, § 149; *Staykov/Bulgaristan*, 2021, § 83).

c. Suçların tekerrürü

231. Bir suçlamanın ciddiyeti; yargı makamlarının, daha fazla suç işleme girişimini önlemek amacıyla şüpheliyi tutuklamaya ya da tutukluluğunun devamına karar vermesine yol açabilir. Fakat, davayla ilgili koşullar ve özellikle ilgili kişinin sicili ve kişiliği ışığında, tehlikenin akla yatkın olması ve alınan tedbirin uygun olması gerekmektedir (*Clooth/Belçika*, 1991, § 40).

232. Önceki mahkûmiyetler, sanığın yeni bir suç işleyebileceğine dair makul endişenin gerekçesi olabilir (*Selçuk/Türkiye*, 2006, § 34; *Matznetter/Avusturya*, 1969, § 9).

233. Bir işin veya ailenin olmamasına dayanarak, kişinin yeni suçlar işleme eğiliminde olduğu sonucuna varılamaz (*Sulaoja/Estonya*, 2005, § 64).

d. Kamu düzeninin korunması

234. Bazı suçların, belirli bir ağırlıkta olması ve halkın bunlara verdiği tepki nedeniyle, en azından bir süreliğine, tutuklamayı gerekçelendirebilecek sosyal bir kargaşaya sebebiyet verebileceği kabul edilmektedir. Dolayısıyla, istisnai durumlarda, bu faktör, Sözleşme'nin amaçları doğrultusunda ve iç hukukun, her halükârda, bir suçun sebep olduğu kamu düzeninini bozma kavramını kabul ettiği ölçüde göz önünde bulundurulabilir.

235. Fakat, bu gerekçe, yalnızca, sanığın salıverilmesinin gerçek anlamda kamu düzenini bozacağını gösterebilen gerçeklere dayalı olması şartı ile yerinde ve yeterli kabul edilebilir. İlâveten, tutukluluk, ancak, kamu düzeninin gerçekten tehdit altında kalması hâlinde meşru olmaya devam eder; bunun devam ettirilmesi, hapis cezası öngörme amacıyla kullanılamaz (*Letellier/Fransa*, 1991, § 51; *I.A./Fransa*, 1998, § 104; *Prencipe/Monako*, 2009, § 79; *Tiron/Romanya*, 2009, § 41-42).

236. Kamu düzeninin korunması, sivil halka karşı savaş suçları işlenmesi gibi temel insan haklarının ağır ihlallerine ilişkin suçlamaları içeren davalar açısından özellikle ilgilidir (*Milanković ve Bošnjak/Hırvatistan*, 2016, § 154).

5. Özel dikkat

237. Soruşturmanın karmaşıklığı ve özel nitelikleri, yetkili makamların yargılamalarda gereken "özel dikkati" gösterip göstermediğini saptamak üzere dikkate alınacak faktörlerdir (*Scott/İspanya,* 1996, § 74).

238. Tutuklu olan bir sanığın davasının özel olarak hızlı bir biçimde incelenmesi hakkı, yargı makamlarının görevlerini gereken özen ile yerine getirme yönündeki çabalarını usule aykırı biçimde engellememelidir (*Shabani/İsviçre*, 2009, § 65; *Sadegül Özdemir/Türkiye*, 2005, § 44).

239. Covid-19 salgınıyla ilgili olağanüstü koşullar nedeniyle yaklaşık üç aylık bir süre için ceza yargılamasının geçici olarak askıya alınmasının, acil durum tedbirleri uygulanmadan önce ve sonra yargılamanın aktif olarak sürdürülmesi durumunda özel özen yükümlülüğüne uygun olduğu tespit edilmiştir (*Fenech/Malta* (k.k.), 2021, § 96).

6. Alternatif tedbirler

240. Yetkili makamlar, bir kişinin salıverilmesi ya da tutuklanması kararını verirken, yargılamada hazır bulunmasını sağlamaya ilişkin alternatif tedbirleri değerlendirmekle yükümlüdür (*Idalov/Rusya* [BD], 2012, § 140). Bu hükümde yalnızca "makul bir süre içinde yargılanma ya da yargılama süresince serbest bırakılma" hakkı beyan edilmekle kalmaz, aynı zamanda, "serbest bırakılmanın yargılamada hazır bulunma teminatlarına bağlı kılınabileceği" de ortaya konulur (*Khudoyorov/Rusya*, 2005, § 183; *Lelièvre/Belçika*, 2007, § 97; *Shabani/İsviçre*, 2009, § 62).

7. Kefalet

241. Sözleşme'nin 5 § 3 maddesinde öngörülen güvence, zararın telafi edilmesini değil, özellikle, sanığın duruşmada hazır bulunmasını sağlamak üzere tasarlanmıştır. Dolayısıyla, kefalet miktarı, esasen "[sanığa], varlıklarına ve güvenceyi sağlayacak kişilerle olan ilişkisine, başka bir deyişle, yargılamada hazır bulunmaması hâlinde, garantörlere karşı davayı ya da güvenceyi kaybetme olasılığının, kaçma yönündeki her türlü isteğini bertaraf etmek için yeterli bir caydırıcı olacağına dair muhtemel güven derecesine ilişkin olarak değerlendirilmelidir" (*Gafà/Malta*, 2018, § 70; *Mangouras/İspanya* [BD], 2010, § 78; *Neumeister/Avusturya*, 1968, § 14).

242. Kefalet, yalnızca tutukluluğu haklı kılan gerekçeler varlığını koruduğu sürece gerekebilir (*Muşuc/Moldova,* 2007, § 42; *Aleksandr Makarov/Rusya,* 2009, § 139). Kaçma riskinden, kefalet veya diğer güvencelerle kaçınılması hâlinde sanık, daha hafif bir cezanın beklenebileceği bir durumda sanığın kaçma güdüsünün azaldığı dikkate alınarak, salıverilmelidir (*Vrenčev/Sırbistan,*http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-88554 2008, § 76). Yetkili makamlar, uygun kefaleti belirlemede, sanığın tutukluluk hâlinin devam etmesinin kaçınılmaz olup olmadığına karar vermede olduğu kadar özenli olmalıdır (*Piotr Osuch/Polonya*, 2009, § 39; *Bojilov/Bulgaristan*, 2004, § 60; *Skrobol/Polonya*, 2005, § 57).

243. İlâveten, kefalet için belirlenen meblağ, kefaletin saptandığı kararda usule uygun olarak gerekçelendirilmelidir (*Georgieva/Bulgaristan,* 2008, §§ 15 ve 30-31) ve sanığın imkânları (*Gafà/Malta,* 2018, § 70; *Hristova/Bulgaristan,* 2006, § 111) ve ödeme kapasitesi (*Toshev/Bulgaristan,* 2006, §§ 69-73) göz önünde bulundurulmalıdır. Belirli durumlarda, kişiye atfedilen zararın miktarını hesaba katmak da makul olabilir (*Mangouras/İspanya* [BD], 2010, §§ 81 ve 92).

244. Bir tutuklunun kefaletle serbest bırakılmasının ardından gözaltında tutulması, yerel mahkemelerin uygun kefaleti belirlerken gerekli özeni göstermediğini ortaya koyar (*Gafà/Malta*, 2018, § 73; *Kolakovic/Malta*, 2015, § 72).

245. Yetkili makamların, kefaletle serbest bırakmaya resmi olarak karar verildikten sonra, kişinin ödeme yapamaması sebebiyle tutuklu kalmaya devam etmesi hâlinde de yargılamaları "özel bir özen" ile yürütmesi gerekmektedir (*Gafà/Malta*, 2018, § 71; *Kolakovic/Malta*, 2015, § 74).

246. Kefaletin, yasaya istinaden, herhangi bir yargı denetimi olmaksızın, otomatik olarak reddedilmesi, 5 § 3 maddesindeki güvenceler ile bağdaşmamaktadır (*Piruzyan/Ermenistan*, 2012, § 105; *S.B.C./Birleşik Krallık*, 2011, §§ 23- 24). Bununla birlikte, ulusal mahkemelerin, kefalet verme yetkilerini sınırlayan yasaya rağmen, uygun şekilde gerekçelendirilmiş tutuklama kararları vermis olmaları nedeniyle, Mahkeme, 5. maddenin 3. fıkrasının ihlal edildiğine karar vermemiştir (*Grubnyk/Ukrayna*, 2020, §§ 116-130).

8. Reşit olmayan kişilerin tutukluluğu

247. Reşit olmayan kişilerin tutukluluğu yalnızca en son başvurulacak bir tedbir olarak kullanılmalı; mümkün olduğunca kısa olmalı ve tutuklamanın kati suretle gerekli olduğu hâllerde, reşit olmayan kişiler, yetişkinlerden ayrı tutulmalıdırlar (*Nart/Türkiye*, 2008, § 31; *Güveç/Türkiye*, 2009, § 109).

D. Tutukluluğun hukuka uygunluğunun bir Mahkeme tarafından kısa bir sure içinde incelenmesi hakkı (Sözleşme'nin 5. Maddesinin 4. Fıkrası)

Sözleşme'nin 5 § 4 maddesi

"4. Yakalama veya tutulma yoluyla özgürlüğünden yoksun kılınan herkes, tutulma işleminin yasaya uygunluğu hakkında kısa bir süre içinde karar verilmesi ve, eğer tutulma yasaya aykırı ise, serbest bırakılması için bir mahkemeye başvurma hakkına sahiptir."

HUDOC anahtar kelimeleri

Tutukluluğun hukuka uygunluğunun incelenmesi (5-4) – Mahkemeye başvurma (5-4) – Bir mahkeme tarafından değerlendirme (5-4) – Değerlendirmenin ivediliği (5-4) – Değerlendirmenin usuli güvenceleri (5-4) – Serbest bırakma kararı (5- 4)

1. Hükmün amacı

248. Sözleşme'nin 5 § 4 maddesi, Sözleşme'nin "mahkeme önüne çıkarılmaya" (*habeas corpus*) ilişkin hükmüdür. Bu, tutuklulara, tutukluluklarının yargı denetiminden geçmesini etkin biçimde isteme hakkı sağlamaktadır (*Mooren/Almanya* [BD], 2009, § 106; *Rakevich/Rusya*, 2003, § 43).

Sözleşme'nin 5 § 4 maddesi ayrıca, yakalanan veya tutuklanan kişilerin, tutukluluklarının hukuka uygunluğu hakkında bir mahkeme tarafından "kısa bir süre içinde" karar verilmesi ve tutukluluğun hukuka uygun olmaması hâlinde salıverilmeleri hakkını güvence altına alır (*Ilnseher/Almanya* [BD], 2018, § 251; *Khlaifia ve Diğerleri/İtalya* [BD], 2016, § 131).

249. Mahkemenin, Sözleşme'nin 5 § 1 maddesinin gerekliliklerinin ihlal edilmediğini tespit etmesi, 5 § 4 maddesine uygun olarak değerlendirmede bulunma yükümlülüğünden feragat ettiği anlamına gelmemektedir. Bu iki fıkra, ayrı hükümlerdir ve birinci fıkraya uyulması zaruri olarak ikincisine de uyulmasını gerektirmemektedir (*Douiyeb/Hollanda* [BD], 1999, § 57; *Kolompar/Belçika,* 1992, § 45).

250. Tutukluların, özgürlüklerinden yoksun bırakılmalarının gerekçeleri hakkında bilgilendirmedikleri hâllerde, Mahkeme, bu kişilerin, tutukluluklarına karşı temyize başvurma haklarının etkin bir temelden mahrum bırakıldığını tespit etmiştir (*Khlaifia ve diğerleri/İtalya* [BD], 2016, § 132).

2. Hükmün uygulanabilirliği

251. Sözleşme'nin 5 § 4 maddesi, normal şartlarda, bir bireyin tutukluyken mahkemeye başvurduğu durumları düzenlemesine rağmen, bu hüküm, akıbeti, bireyin tutukluluğunun hukuka uygunluğunun tespiti açısından elzem olan temyiz yargılamaları esnasında, kişinin tutukluluğunun devam etmediği hâllerde de uygulanabilir (*Oravec/Hırvatistan*, 2017, § 65).

İvediliğe ilişkin güvence, kişinin salıverilmesinden sonra 5 § 4 maddesinin amaçları açısından artık ilgili olmamakla birlikte, denetimin etkililiğine ilişkin güvence o noktadan sonra da uygulanmaya devam edecektir; zira eski bir tutuklunun, salıverilmesinden sonra dahi, tutukluluğunun hukuka uygunluğunun tespitinde meşru bir menfaati olabilir (*Kováčik/Slovakya*, 2011, § 77; *Osmanović/Hırvatistan,* 2012, § 49). Özellikle, hukuka uygunluğa ilişkin bir karar, Sözleşme'nin 5 § 5 maddesi kapsamındaki "icra edilebilir tazminat hakkını" etkileyebilmektedir (*S.T.S./Hollanda*, 2011, § 61).

Tutulan bir kişinin serbest bırakılmasının ardından bir başvuru yolunun konusuz kaldığına karar verilmesi, tek başına Sözleşme'nin 5 § 4 maddesine aykırı değildir (*Coulibaly/Belçika*, 2025, §§ 47-51; bu davada yabancı uyruklu bir kişi, idari gözetiminin hukuka uygunluğu hakkında bir yargı merci tarafından kesin karar verilmeden önce ülkesine gönderilmiştir; ancak söz konusu kişinin, hukuka aykırı

olduğunu ileri sürdüğü bu idari gözetim nedeniyle tazminat talep etme imkânı vardı).

252. Söz konusu tutukluluğun kısa süreli olması ve tutuklunun, tutukluluğunun hukuka uygunluğuna ilişkin herhangi bir yargı denetimi yapılmadan önce ivedilikle salıverilmesi hâlinde, 5 § 4. madde kapsamında bir sorun ortaya çıkmamaktadır (otuz saate kadar tutulma süresine ilişkin *Slivenko/Letonya* [BD], 2003, §§ 159-159; birkaç saat tutulmaya ilişkin *Rozhkov/Rusya (no. 2),* 2017, § 65).

Fakat tutukluluklarının hukuka uygunluğuna itiraz etmeleri hususunda bireylerin erişebileceği hukuk yolunun olmadığı hâllerde, tutukluluğunun uzunluğuna bakılmaksızın, bir şikâyetin 5 § 4 maddesi kapsamında incelenmesi gerekli görülmektedir (Mahkemenin, refakâtsiz çocukların birkaç saat süren idari gözetimine ilişkin olarak söz konusu hükmün ihlal edildiğini tespit ettiği *Moustahi/Fransa*, 2020, §§ 103-104).

Sözleşme'nin 5 § 4 maddesinin ayrıca, mevcut yargı denetiminin kapsamının usulsüz bir şekilde kısıtlandığı kısa süreli tutukluluklara da uygulanabildiği tespit edilmiştir (bk. başvuranın yirmi dört saatlik tutukluluğuna ilişkin *Petkov and Profirov/Bulgaristan*, 2014, §§ 67-70; hükmün, sınır dışı edilmek üzere üç buçuk gün idari gözetim altında tutulma süresine uygulandığı *A.M./Fransa,* 2016).

253. Bir kişinin yetkili mahkeme tarafından hakkında mahkûmiyet kararı verilmesini takiben özgürlüğünden mahrum bırakılması hâlinde, 5 § 4 maddesi kapsamında gerekli denetim, adli yargılamaların sonunda mahkeme tarafından karara dâhil edilmekte (*De Wilde, Ooms ve Versyp/Belçika* 1971, § 76) ve dolayısıyla, daha fazla denetime gerek duyulmamaktadır. Fakat bir kişinin özgürlükten yoksun bırakılmasını haklı kılan gerekçelerin zamanın akışı ile meydana gelen değişimlere duyarlı olması hâlinde, Sözleşme'nin 5 § 4 maddesinin gerekliliklerini karşılayan bir organa başvurma olasılığının bulunması gerekmektedir (*Kafkaris/Kıbrıs* (k.k.), 2011, § 58).

254. Mahkûmiyet kararının ardından tutukluluğun hukuka uygunluğunu etkileyen yeni hususların ortaya çıkması durumunda, 5 § 4 maddesi tekrar devreye girmektedir (bk. cezai bir suça yönelik olarak yaklaşık yirmi yıl önce hükmedilen bir cezanın zaman aşımına uğrayıp uğramadığı sorusuna ilişkin *Ivan Todorov/Bulgaristan,* 2017, §§ 59-61).

255. *Yalahow/Birleşik Krallık* (k.k.), 2025, §§ 49-54 davasında Mahkeme, şartlı olarak salıverildikten sonra ceza infaz kurumuna geri alınan bir hükümlünün tutulmasının dayanağının hukuka uygunluğuna ilişkin yeni bir mesele ortaya çıkmadığından, Sözleşme'nin 5 § 4 maddesinin uygulanabilir olmadığını teyit etmiştir (karşılaştırmak için bk. *Etute/Lüksemburg*, 2018, §§ 25-33).

256. Sözleşmeci Devletlerin, Sözleşme'nin 5 § 4 maddesinin gerekliliklerini aşan usuller öngörmesi hâlinde, bu hükmün güvencelerine, bu usullerde de saygı gösterilmelidir. Dolayısıyla, 5 § 4 maddesi, mahkûmiyet sonrası süreç için de uygulanabilir bulunmaktadır; zira iç hukukta bir kişinin, hakkındaki mahkûmiyet kararı kesinleşene kadar, temyiz yargılamaları dâhil olmak üzere, tutuklanacağı öngörülmüştür ve aynı usuli haklar tüm hükmen tutuklulara tanınmıştır (*Stollenwerk/Almanya*, 2017, § 36; ayrıca iç hukukun, hem yargılama sırasında hem de hüküm sonrası tutuklulara ilgili usul güvenceleri sağladığı durumlar için bk. *Yılmaz Aydemir/Türkiye*, 2023, §§ 40-41).

257. Sözleşme'nin 5 § 4 maddesi, Sözleşmeci Devletleri, tutukluluğun hukuka uygunluğunun incelenmesi için ikinci seviye bir yargı mercii kurmaya zorlamamasına rağmen, bu tür bir sistemi kuran bir Devlet, ilke olarak, tutuklulara temyizde, ilk derece mahkemesindekiler ile aynı güvenceleri tanımalıdır (*Ilnseher/Almanya* [BD], 2018, § 254; *Kučera/Slovakia*, 2007, § 107; *Navarra/Fransa*, 1993, § 28; *Toth/Avusturya*, 1991, § 84).

258. Sözleşme Taraf Devletleri, yargısal nitelikteki otomatik periyodik incelemeyi zorunlu kılmakla yükümlü olmasa da, bir Devlet böyle bir sistem kurmaya karar verirse, bunu 14. madde ile uyumlu bir şekilde yapmalıdır. Ulusal mevzuat, bir kategori tutukluya tutuklu yargılanmanın otomatik periyodik incelemesini güvence altına alıyorsa, bu durum 14. maddenin uygulanabilirliği açısından 5. maddenin kapsamına girer (gençler ve yetişkinler için farklı otomatik yargı denetimi süreleri ile ilgili olarak bk. *Spišák/Çek Cumhuriyeti*, 2024, §§ 72 ve 74).

259. Sözleşme'nin 5 § 4 maddesi, anayasa mahkemeleri nezdindeki yargılamalarda da uygulanabilir (*Ilnseher/Almanya* [BD], 2018, § 154; *Mehmet Hasan Altan/Türkiye*, 2018, § 159).

3. Gerekli incelemenin niteliği

260. Sözleşme'nin 5 § 4 maddesi, yakalanan ya da tutuklanan kişiye, özgürlüğünden yoksun bırakılmasının, 5 § 1 maddesi bağlamında, "hukuka uygunluğu" için elzem olan, esas ve usule ilişkin koşulların bir mahkeme tarafından değerlendirilmesi için başvuru yapma hakkı verir (*Khlaifia ve diğerleri/İtalya* [BD], 2016, § 128; *Idalov/Rusya* [BD], 2012, § 161; *Reinprecht/Avusturya*, 2005, § 31).

Sözleşme'nin 5 § 4 maddesi kapsamındaki "hukukilik" kavramı, 5 § 1 maddesi ile aynı anlama sahip olup, buna göre yakalanan ya da tutuklanan kişi sadece iç hukuk şartları değil, aynı zamanda Sözleşme'de yer alan genel ilkelerin koşulları ve 5 § 1. madde kapsamında izin verilen kısıtlamaların amacı ışığında tutukluluğunun "hukuka uygunluğunun" incelenmesi hakkına sahiptir (*Khlaifia ve diğerleri/İtalya*http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-170054 [BD], 2016, § 128; *Suso Musa/Malta,* 2013, § 50; ayrıca bk. 5 § 1 (f) maddesi kapsamında gereken yargı denetimine ilişkin *A.M./Fransa,* 2016, § 40-41).

261. Tutuklunun, 5 § 4 maddesinin amaçları bakımından erişimi olan "mahkeme", ülkenin standart yargı mekanizması dâhilinde klasik türde bir mahkeme olmak zorunda değildir (*Weeks/Birleşik Krallık*, 1987, § 61). Ancak, belirli usuli güvencelere sahip "yargısal nitelikte" bir organ olmalıdır. Dolayısıyla, "mahkeme", hem yürütme organından hem de davanın taraflarından bağımsız olmalıdır (*Stephens/Malta (no. 1)*, 2009, § 95; *Ali Osman Özmen/Türkiye*, 2016, § 87, Mahkemenin, 5 § 4 maddesinde atıf yapılan "mahkeme" ibaresinin, 6. maddede bahsedilen "mahkeme" açısından gerekli olan bağımsızlık ve tarafsızlık niteliklerine sahip bir organ olarak anlaşılması gerektiğini teyit ettiği *Baş/Türkiye,* 2020, §§ 266-267; *J.B. ve Others/Malta*, 2024, § 143).

262. Sözleşme'nin 5 § 4 maddesinin koşullarının yerine getirilip getirilmediğine yönelik adli inceleme şekilleri bir alandan diğerine farklılıklar gösterebilir ve söz konusu özgürlükten yoksun bırakılmanın türüne dayanmaktadır (*Khlaifia ve diğerleri/İtalya* [BD], 2016, § 129; *M.H./Birleşik Krallık*, 2013, § 75).

263. Bir mahkeme tarafından tutukluluğun hukuka uygunluğunun belirli aralıklarla otomatik olarak incelenmesine yönelik bir sistem, 5 § 4 maddesinin gerekliliklerine uygunluğun sağlanabileceği konusunu kapsam dışında bırakmamaktadır. Ancak, otomatik incelemenin sağlanması hâlinde, tutukluluğun hukuka uygunluğuna ilişkin kararlar "makul aralıklarla" verilmelidir (*Abdulkhanov/Rusya,* 2012, §§ 209 ve 212-14, 5 § 1 maddesinin (a), (c), (e) ve (f) bentleri uyarınca tutukluluk bağlamındaki içtihat özeti için).

Otomatik incelemeye ilişkin olarak yasada belirlenmiş süre sınırının ihlali, başvuranın tutukluluğunun hukuka uygunluğunun bir mahkeme tarafından ivedilikle incelenmesi hâlinde, zaruri olarak 5 § 4 maddesinin ihlalini teşkil etmez (*Aboya Boa Jean/Malta*, 2019, § 80).

264. Reşit olmayan kişilerin özel savunmasızlığı, devletin, bir çocuğun tutulma süresinin uzatılmasının kısa aralıklarla yapılmasını ve ilgili çocuğun düzenli olarak mahkeme önüne çıkarılmasını sağlamasını gerektirir. Bu, kötü muameleye karşı da önemli bir güvence olabilir (*Spišák/Çek Cumhuriyeti*, 2024, § 82).

265. Tutukluluğun hukuka uygunluğuna ilişkin otomatik bir denetimin iç hukukta öngörülmediği durumlarda, tutukluların usuli haklarının açıkça kötüye kullanılması hâlinde yeni tahliye taleplerinde bulunmanın bir süreliğine yasaklanması gerekçelendirilebilir. Fakat, keyfiliğe ilişkin herhangi bir şüpheyi gidermek için bu tür bir tebdirin gerekliliğini ilgili ve yeterli gerekçelerle göstermek yetkili makamların görevidir (Mahkemenin, başka tahliye taleplerinde bulunulmasına ilişkin iki aylık bir yasağın gerekçelendirilmediğini ve başvuranın, tutukluluğunun düzenli olarak kısa aralıklarla denetime tabi tutulması hakkına aykırı olduğunu tespit ettiği *Dimo Dimov ve diğerleri/Bulgaristan*, 2020, §§ 84-90).

266. Sözleşme'nin 5 § 4 maddesi gereğince, bir tutuklu, kendisini özgürlükten yoksun bırakmaya ilişkin ilk kararın ardından ortaya çıkan yeni faktörler ışığında, özgürlükten yoksun bırakılmasının "hukuka aykırı" hâle gelip gelmediği hususunda "kısa bir süre içinde" karar vermesi için görevli bir "mahkemeye" başvurma hakkına sahiptir (*Abdulkhanov/Rusya*, 2012, § 208; *Azimov/Rusya*, 2013, §§ 151-52).

267. Bir kişinin, Sözleşme'nin 5 § 1 (c) maddesi kapsamında tutuklanması hâlinde, "mahkeme", bu kişinin suç işleyip işlemediğine dair makul şüpheye sebebiyet vermeye yetecek delil olup olmadığını incelemeye yetkili olmalıdır, zira tutukluluğun Sözleşme kapsamında "hukuka uygun" olması için, bu tür

bir şüphenin varlığı elzemdir (*Dimo Dimov ve diğerleri/Bulgaristan*, 2020, § 70; *Nikolova/Bulgaristan* [BD], 1999, § 58).

268. Akli dengesi yerinde olmayan ve uzun süredir bir psikiyatri kurumunda zorunlu olarak tutulan bir kişi, tutukluluğunun hukuka uygunluğunun incelenmesi için "makul aralıklarla" başvuru yapma hakkına sahiptir (uygulanabilir ilkelerin bir özeti için *M.H./Birleşik Krallık,* 2013, § 77). Yalnızca yetkililerin inisiyatifindeki periyodik denetim sistemi, tek başına yeterli değildir (*X./Finlandiya*, 2013, § 170; *Raudevs/Letonya*, 2013, § 82; *Spivak/Ukrayna*, 2025, §§ 136-138; bu davada Mahkeme, olayların meydana geldiği dönemde psikiyatri hastalarının tutulmalarının gözden geçirilmesini talep etme imkânından genel olarak yoksun olmalarına ek olarak, başvuranın zorunlu yokluğunda gerçekleştirilen ve resen yapılan periyodik yargısal denetimin açık bir özen eksikliğiyle malul olduğunu ve adaletin temel gerekleriyle bağdaşmadığını tespit etmiştir (§§ 140-148).

269. Sözleşme'nin 5 § 1 (e) maddesi kapsamındaki "hukuka uygun tutukluluk" kriterleri, bir akıl hastasının devam eden tutulma hâline ilişkin olarak 5 § 4. maddeyle güvence altına alınan hukuka uygunluk incelemesinin ilk tutukluluk kararına sebebiyet veren geçmiş olaylara değil hastanın tehlikelilik durumu dâhil olmak üzere tıbbi değerlendirmelerle kanıtlanan güncel sağlık durumuna atıfta bulunarak yapılmasını zorunlu kılmaktadır (*Juncal/Birleşik Krallık* (k.k.), 2013, § 30; *Ruiz Rivera/İsviçre*, 2014, § 60; *H.W./Almanya*, 2013, § 107).

270. Denetimli serbestlik için deneme süresini tamamlama şartı, ilke olarak, 5. maddenin 4. fıkrasında yer alan, tutukluluğun hukuka aykırı olduğu kanıtlandığı takdirde tutukluluğun sona erdirilmesini emreden bir yargı kararı verilmesi hakkını engelleyebilir (*Denis ve Irvine/Belçika* [BD], 2021, § 194).

271. Sınır dışı etmek üzere uygulanan idari gözetimin 5 § 1 (f) maddesi kapsamında hukuka uygunluğuna itiraz etmek için yasal işlem başlatılmasının, sınır dışı kararının uygulanmasını askıya alıcı bir etkisi olmasına gerek yoktur. Bu tür bir gereklilik, çelişkili bir biçimde, tutuklunun idari gözetime itiraz ederek sona erdirmeyi amaçladığı durumun uzamasına sebep olacaktır (*A.M./Fransa*, 2016, § 38).

272. Sözleşme'nin 5 § 4 maddesi, tutukluluğa ilişkin itirazı inceleyen bir mahkemeye, itiraz sahibinin sunduğu dosyalarda yer alan argümanların her birini ele alma yükümlülüğü getirmemektedir. Fakat, mahkeme, tutuklu tarafından belirtilen somut nitelikteki ve Sözleşme bağlamında özgürlükten yoksun bırakmanın "hukuka uygunluğu" açısından temel önem taşıyan koşulların varlığına şüphe düşürmeye kabil olayları ilgisiz olarak addedemez veya göz ardı edemez (*Iliikov/Bulgaristan*, 2001, § 94).

Mahkemenin yeterli gerekçe göstermemesi ya da başvuranın argümanlarına karşı hiçbir cevap içermeyen birbirini tekrar eden basmakalıp kararlar vermesi hâlinde, bu durum, 5 § 4 maddesi kapsamında sağlanan güvenceyi özünden yoksun bırakarak bir ihlale yol açabilir (*G.B. ve diğerleri/Türkiye*, 2019, § 176).

273. Tutukluluğun hukuka aykırı olduğu kararına varması hâlinde "mahkemenin" serbest bırakma kararı verme yetkisine sahip olması gerekmektedir; yalnızca tavsiye yetkisi yeterli değildir (*Benjamin ve Wilson/Birleşik Krallık*, 2022, §§ 33-34; *Khlaifia ve diğerleri/İtalya* [BD], 2016, § 128).

274. Sözleşme'nin 5 § 4 maddesi kapsamındaki yargılamaların, zaruri olarak özgürlük ile sonuçlanması gerekli olmayıp, bu yargılamalar, başka biçimde bir tutulmayı da beraberinde getirebilir. Bir kişinin tutukluluğunun 5 § 1 maddesinin hem (a) hem (e) bentleri kapsamında olduğu hâllerde; sadece ilk tutuklama kararının 5 § 1 maddesi kapsamında mahkeme tarafından verilmiş olmasından dolayı, 5. maddenin 4. fıkrasının, akıl hastanesinde tutulmayı hukukilik denetiminden muaf kıldığı şeklinde yorumlanması, 5. maddenin amaç ve maksadına aykırı olacaktır. Bir denetimin, 5 § 4 maddesi kapsamında güvence altına alınmasına ilişkin gerekçe, paralel olarak, bir hapis cezası infaz edip etmediklerine bakılmaksızın bir akıl hastanesinde tutulan kişiler açısından eşit derecede öneme sahiptir (başvuranın, akıl hastanesinde tutulma tedbirinin kaldırılmasına ilişkin talebinin, ancak olağan bir hapishaneye sevk edilmesine yol açabilecek olduğu *Kuttner/Avusturya*, 2015, § 31).

4. Usuli güvenceler

275. Sözleşme'nin 5 § 4 maddesinde yer alan usule ilişkin adillik şartı, bağlam, olay ve koşullara bakılmaksızın, tekdüze ve değişmeyen bir standardın uygulanmasını gerektirmemektedir. 5 § 4 maddesi kapsamındaki bir usule, ceza veya hukuk davası için 6. madde kapsamında gerekli olanlarla aynı

güvencelerin eşlik etmesi her zaman gerekli olmasa da, bu usulün yargısal bir niteliğe sahip olması ve söz konusu özgürlükten yoksun bırakma türüne uygun güvenceler sağlaması gerekmektedir (*A. ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], 2009, § 203; *Idalov/Rusya* [BD], 2012, § 161).

276. Tutukluluğu Sözleşme'nin 5 § 1(c) maddesi kapsamına giren bir kişi söz konusu olduğunda, duruşma yapılması gerekmektedir (*Nikolova /Bulgaristan* [BD], 1999, § 58). Bir tutuklunun şahsen ya da bir tür temsil aracılığıyla dinlenilmesi imkânı, özgürlükten yoksun bırakma durumlarında uygulanan usulün temel güvenceleri arasında yer almaktadır (*Kampanis/Yunanistan*, 1995, § 47).

Bununla birlikte, 5 § 4 maddesi uyarınca, tutuklu bir kişinin, tutukluluk süresinin uzatılması kararına karşı her itirazında dinlenilmesi gerekli değildir; ancak, kişinin makul aralıklarla dinlenilme hakkını kullanması mümkün olmalıdır (*Çatal/Türkiye*, 2012, § 33; *Altınok/Türkiye*, 2011, § 45).

277. Ayrıca, yargı makamları bir tutuklunun arz ettiği riske ilişkin karar vermek için ilgilinin kişiliğini ve olgunluk seviyesini incelemeye davet edildiklerinde, yasal temsili ve tanıkların çağrılması ve sorgulanması ihtimalini içeren çekişmeli yargılama usulü kapsamında da sözlü duruşma gereklidir. Ancak, duruşma, özellikle ilave bir açıklamayla sonuçlanma ihtimalinin düşük olduğu durumlarda her koşulda gerekli değildir (*Derungs/İsviçre,* 2016, §§ 72 ve 75, davasında, psikiyatrik gerekçelerle tazyik hapsinde tutulan bir kişi, yeni bir duruşmayı gerekli kılacak şekilde bir önceki duruşmadan bu yana kişiliği ile ilgili herhangi bir bilgi veya delil sağlamamıştır).

278. *H.H./Finlandiya*, 2025, davasında, başvuranın bir psikiyatri hastanesinde iradesi dışında tedavi altına alınmasına ilişkin yargılamalarda sözlü duruşma yapılmaması nedeniyle, Sözleşme'nin 5 § 4 maddesinin gerektirdiği yargısal denetimin etkililiğinin zedelendiği sonucuna varılmıştır. Başvuranın kısa aralıklarla iradesi dışında tedavi altına alınması ve taburcu edilmesinin tekrarlanmış olması ve son duruşmanın ayrı bir yargılama kapsamında yaklaşık iki yıl önce yapılmış olması dikkate alındığında, usuli hakkaniyet, başvuranın ruhsal durumunun hastanede tedaviyi gerektirmediği ve iradesi dışında ilaç uygulanmasına son verilmesi gerektiği yönündeki iddiaları bakımından, bizzat veya gerektiğinde bir temsilci aracılığıyla dinlenmesini gerektirmekteydi (§§ 29-38).

279. Başvuranın, Covid-19 salgınıyla ilgili ilk altyapı sorunları nedeniyle, göçmenlerin tutulmasının yasallığı konusunda şahsen veya tele- veya video konferans yoluyla dinlenememesi, halk sağlığının genel yararı ve başvuranın avukatı aracılığıyla temsil edildiği ve dinlendiği hususu göz önüne alındığında, 5. maddenin 4. fıkrası ile uyumlu olduğu tespit edilmiştir (*Bah/Hollanda* (k.k.), 2021, §§ 40-45).

280. Madde 5 § 4, genel kural olarak duruşmanın kamuya açık şekilde yapılmasını gerektirmez. Ancak Mahkeme, belirli durumlarda kamuya açık duruşma yapılmasının gerekli olabileceği olasılığını bertaraf etmemiştir *(D.C./Belçika*, 2021, §§ 125-126).

281. Yargılamalar çekişmeli olmalı ve taraflar arasında daima "silahların eşitliği" sağlanmalıdır (*Reinprecht/Avusturya,* 2005, § 31; *A. ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], 2009, § 204). Tutuklama olaylarında, sanığın suç işlemiş olduğuna dair makul şüphenin sürmesi, tutukluluk halinin devamının hukuka uygunluğu bakımından olmazsa olmaz bir koşul (*sine qua non*) olduğundan, tutukluya hakkındaki iddiaların dayanağına etkin bir şekilde itiraz etme imkânı tanınmalıdır. Bu durum, mahkemenin, ifadeleri tutukluluğun hukuka uygunluğunun devamı üzerinde etkisi olduğu görülen tanıkları dinlemesini gerektirebilir (*Turcan/Moldova*, 2007, §§ 67-70).

Başvuranın veya müdafinin, tutukluluğunun hukuka uygunluğuna etkili bir şekilde itiraz etmek için gerekli olan soruşturma dosyasındaki söz konusu belgelere erişiminin reddedilmesi halinde silahların eşitliği sağlanmamaktadır (*Selahattin Demirtaş/Türkiye (no. 4)*, 2025, §§ 281-283; *Ragıp Zarakolu/Türkiye*, 2020, §§ 59-61; *Ovsjannikov/Estonya,* 2014, § 72; *Fodale/İtalya,* 2006, § 41 ve *Korneykova /Ukrayna,* 2012, § 68). Tutuklunun soruşturma dosyasına sınırsız erişimine izin verilmemiş olsa dahi, tutuklunun yargılama öncesi tutukluluğuna dayanak teşkil eden delillerin içeriği hakkında yeterli bilgiye sahip olması ve dolayısıyla tutukluluğuna etkili bir şekilde itiraz etme fırsatına sahip olması halinde, Sözleşme'nin 5. maddesinin 4. fıkrasına uyulduğu kanaatine varılmıştır (*Atilla Taş/Türkiye,* 2021, §§ 151-154 ve bu kararda yer alan diğer atıflar).

İlgili bireyin bizzat dinlenilme imkânının yanı sıra, avukatının etkin yardımını da alması gerekli olabilir (*Cernák/Slovakya*, 2013, § 78).

282. Bir bireyin bir avukattan etkili yardım alma hakkının kilit unsurlarından biri, aralarında paylaşılan bilgilerin gizliliğidir. Mahkeme, terörizm ve organize suç vakalarında avukat-müvekkil ilişkilerine getirilen bazı kısıtlamaları tolere etmiş olsa da, avukat-müvekkil gizliliğine saygı temel ilkesinden sapmalara yalnızca istisnai durumlarda izin verilebilir ve bu tür kısıtlamalar istismara karşı yeterli ve uygun güvencelerle birlikte getirilmelidir (Mahkeme *Demirtaş ve Yüksekdağ Şenoğlu/Türkiye,* 2023, §§ 104-106, davasında, başvuranların, avukatlarıyla yaptıkları görüşmelerin cezaevi yetkilileri tarafından izlenmesi ve aralarında teati edilen belgelere el konulması nedeniyle, tutuklu yargılanmalarına itiraz etmek için etkili bir hukuki yardımdan yoksun bırakıldıklarını belirtmiştir).

283. Tutukluluk işlemleri özel bir hız gerektirdiğinden, bir hâkim, bir tutuklunun avukat yardımından yararlanmasını beklememeye karar verebilir ve yetkililer, tutukluluk işlemleri tutukluya ücretsiz adli kapsamında tutukluya ücretsiz adli yardım sağlamak zorunda değildir (*Karachentsev/Rusya*, 2018, § 52).

284. Temyiz mahkemesi önündeki yargılamalarda (*Çatal/Türkiye*, 2012, §§ 33-34 ve burada atıfta bulunulan davalar) ve ayrıca, Sözleşmeci Devletlerin tercihen hüküm sonrası tutuklulara erişilebilir kıldığı yargılamalarda (*Stollenwerk/Almanya*, 2017, § 44; *Yılmaz Aydemir/Türkiye*, 2023, § 42-45), çekişmeli yargılama ve silahların eşitliği ilkesine eşit ölçüde riayet edilmesi gerekmektedir.

285. Çekişmeli yargılama hakkı, tarafların, ilke olarak, bağımsız bir yargı görevlisinden gelse bile, mahkemenin kararını etkilemek amacıyla mahkemeye sunulan herhangi bir belge veya görüş ile ilgili olarak bilgilendirilme ve tartışma hakkına sahip oldukları anlamına gelmektedir (*Venet/Belçika*, 2019, §§ 42- 43, davasında, başvuran, Belçika Yargıtay Başsavcısının sözlü mütalaalarına yanıt verememiştir).

286. Çekişmeli yargılama hakkı, kaçınılmaz olarak, tutukluya ve avukatına, duruşma programı hakkında makul bir süre içinde bilgilendirilme hakkı tanımaktadır; aksi takdirde, bu hak esastan yoksun olacaktır (*Venet/Belçika*, 2019, § 45).

287. Terör, özel bir kategoriye girmektedir. Sözleşme'nin 5 § 4 maddesi, yetkililerin soruşturmasını destekleyen gizli bilgi kaynaklarının tutuklu veya avukatının yokluğunda mahkemeye sunulduğu gizli duruşma yapılmasını engellememektedir. Önemli olan husus, yetkililerin, bir tutuklunun kendisi aleyhindeki iddiaların niteliğini öğrenmesine ve onları çürütme imkânına sahip olmasına ve tutukluluğunun devamına ilişkin yargılamalara etkin bir şekilde katılmasına olanak sağlayacak yeterli bilgileri açıklamasıdır (*Sher ve diğerleri/Birleşik Krallık*, 2015, § 149, davasında, Mahkeme, yakın bir terör saldırısı tehdidinin, ulusal güvenlik gerekçeleriyle, tutukluluk süresinin uzatılması kararlarına ilişkin yargılamaların çekişmeli niteliğine kısıtlama getirilmesini haklı kıldığını kabul etmiştir. Ayrıca bakınız *Al Husin/Bosna-Hersek (no. 2)*, 2019, §§ 120-122, – bu davada, başvurana, ulusal güvenliğe ilişkin delillere erişimine getirilen kısıtlamalara rağmen, davasını sunması için makul bir fırsat sunulmuştura).

5. "İvedilik" şartı

288. Sözleşme'nin 5 § 4 maddesi, tutukluya, tutukluluğunun hukuka uygunluğuna itiraz etmek üzere dava açma imkânı sağlarken, aynı zamanda söz konusu dava açıldıktan sonra, tutuklamanın hukuka uygunluğu hakkında yargı kararının ivedilikle verilmesi ve tutuklamanın hukuka uygun olmadığının saptanması halinde tutukluluğun kaldırılmasına hükmedilmesi hakkını da öngörmektedir (*Idalov/Rusya* [BD], 2012, § 154; *Baranowski/Polonya,* 2007, § 68). İvedi karar hakkına riayet edilip edilmediği meselesi, her davanın koşulları ışığında tespit edilmelidir (*Ilnseher/Almanya* [BD], 2018, § 252; *Rehbock /Slovenya,* 2000, § 84).

289. Bir kişinin tutuklanmasının hemen ardından ve sonrasında, gerekirse makul aralıklarla yargı denetimi imkânı sağlanmalıdır (*Molotchko/Ukrayna,* 2012, § 148).

290. "İvedi" kavramı, Sözleşme'nin 5 § 3 maddesinde yer alan "derhal" kavramına göre daha az bir aciliyeti ifade etmektedir(*E./Norveç*, 1990, § 64; *Brogan ve diğerleri/Birleşik Krallık,* 2012, § 59).

Ancak, bir kişi hakkındaki tutukluluk kararı bir mahkemeden ziyade yargı dışı bir makam tarafından verilmiş ise, Sözleşme'nin 5 § 4 maddesi kapsamındaki yargı denetiminin "ivediliği" standardı, Sözleşme'nin 5 § 3 maddesi kapsamındaki "derhallik" standardına daha da yaklaşmaktadır (*Shcherbina/Rusya*, 2014, §§ 65-70, davasında, başvuran hakkında savcı tarafından çıkartılan tutuklama emrinin yargı denetimindeki on altı günlük gecikmenin aşırı olduğuna karar verilmiştir).

291. "İvedilik" standardı temyiz mahkemesi önündeki yargılamalar söz konusu olduğunda daha az sıkıdır (*Abdulkhanov /Rusya,* 2012, § 198). Asıl tutuklama kararının mahkeme tarafından uygun hukuki usul güvenceleri sağlanarak verildiği durumlarda, Mahkeme, ikinci derece mahkeme önündeki yargılamalardaki denetim sürecinin daha uzun sürmesine müsamaha göstermeye hazırdır *Ilnseher/Almanya,* [BD], 2018, § 255; *Shcherbina/Rusya,* 2014, § 65). Bu değerlendirmeler, olağan mahkemeler önündeki yargılamalardan ayrı olan anayasa mahkemeleri nezdindeki yargılamalara ilişkin şikâyetler açısından daha da geçerlidir (*Mehmet Hasan Altan/Türkiye*, 2018, § 163; *Ilnseher/Almanya* [BD], 2018, § 274).Yüksek mahkemeler nezdindeki yargılamalar, keyfilik ile daha az ilgilidir, ancak öncelikli olarak tutukluluk halinin devamının uygunluğunun değerlendirilmesine dayanan ilave güvenceler sağlamaktadır (*Mehmet Hasan Altan/Türkiye*, 2018, § 165). Ancak, anayasa mahkemeleri, benzer şekilde, Sözleşme'nin 5 § 4 maddesi kapsamındaki ivedilik gerekliliğine bağlıdır (*G.B. ve diğerleri/Türkiye,* 2019, § 184; *Kavala/ Türkiye*, 2019, § 184).

292. Ancak, ilke olarak, bireyin özgürlüğü söz konusu olduğundan, Devlet, yargılamaların mümkün olduğunca hızlı bir şekilde yürütülmesini sağlamalıdır (*Khlaifia ve diğerleri/İtalya* [BD], 2016, § 131).

a. Dikkate alınacak süre

293. Mahkeme, tahliye başvurusunun yapıldığı/davanın açıldığı anı başlangıç noktası olarak almıştır. Söz konusu süre, herhangi bir temyiz başvurusu da dâhil olmak üzere, başvuranın tutukluluğunun hukuka uygunluğunun nihai olarak karara bağlanmasıyla sona ermektedir (*Sanchez-Reisse/İsviçre* 1986, § 54; *E./Norveç,* 1990, § 64).

294. Bir mahkemeye başvurmadan önce idari bir hukuk yolunun tüketilmesi gerekiyorsa, söz konusu süre, idari makam bu konuyu ele aldığında işlemeye başlar(*Sanchez-Reisse/İsviçre*, 1986, § 54).

295. Şayet yargılamalar iki yargı düzeyi önünde yürütülmüşse, "ivedilik" şartına uyulup uyulmadığının tespit edilmesi amacıyla genel bir değerlendirme yapılmalıdır (*Hutchison Reid/Birleşik Krallık,* 2003, § 78; *Navarra /Fransa,* 1993, § 28).

b. İvediliğin değerlendirmesinde dikkate alınacak ilgili faktörler

296. "İvedilikle" ifadesi, soyut olarak tanımlanamaz. Söz konusu ifade, Sözleşme'nin 5 § 3 ve 6 § 1 maddelerinde yer alan "makul süre" şartında olduğu gibi, her bir davanın koşulları ışığında değerlendirilmelidir (*R.M.D./İsviçre,* 1997, § 42).

297. Böyle bir değerlendirme yapılırken, dikkate alınacak koşullar arasında, yargılamaların karmaşıklığı, yerel makamların ve başvuranın sergiledikleri tutum ve başvuran için mevzubahis olan durum (*Ilnseher /Almanya* [BD], 2018, § 252; *Mooren /Almanya* [BD], 2009, § 106; *Mehmet Hasan Altan/Türkiye*, 2018, § 162) ve yerel usulün herhangi bir özelliği (*Khlaifia ve diğerleri/ İtalya* [BD], 2016, § 131; *Mehmet Hasan Altan/Türkiye,* 2018, § 163, ve anayasa mahkemeleri önündeki yargılamalarla ilgili *Ilnseher /Almanya* [BD], 2018, §§ 270-271) yer almaktadır).

298. Sözleşme'nin 6 § 1 maddesi kapsamındaki davalarda her bir derece yargılaması başına bir yıl takribi hesaplama biçimi olsa da, özgürlükle ilgili hususlara ilişkin olan 5 § 4 maddesi özel bir sürati gerekli kılmaktadır (*Panchenko/Rusya,* 2005, § 117). Bir bireyin özgürlüğünün söz konusu olduğu durumlarda, Devletin tutukluluğun hukuka uygunluğunu ivedi biçimde inceleme gerekliliğine uymasına ilişkin olarak Mahkeme'nin oldukça sıkı standartları bulunmaktadır (Bk. örneğin, *Kadem/Malta,* 2003, §§ 44-45, davasında, Mahkeme, başvuranın tutukluluğunun hukuka uygunluğuna ilişkin olarak karar verilen on yedi günlük sürenin fazla uzun olduğuna hükmetmiştir ve *Mamedova/Rusya,* 2006, § 96, davasında, temyiz yargılamalarının, diğer hususların yanı sıra, yirmi altı gün sürmesinin "ivedilik" gerekliliğine aykırı olduğuna karar verilmiştir).

Sözleşme'nin 5 § 4 maddesi kapsamındaki yükümlülüklerine uymak için en uygun iç prosedürlerin yürürlüğe konulması davalı Devletin yükümlüğündedir (*Dimo Dimov ve diğerleri/Bulgaristan*, 2020, § 80, davasında, soruşturma dosyasının başka bir şehirdeki yetkili mahkemeye aktarılması, başvuranın tahliye talebinin incelenmesinde yirmi beş günlük bir gecikmeyle sonuçlanmıştır).

299. Ulusal makamların, istisnai durumlarda, göç kontrolleri kapsamında, bir çocuğu ve ebeveynlerini

alıkoymaya karar vermeleri halinde, bu tür bir alıkoymanın hukuka uygunluğunun, her kademede belirli bir sürat ve özenle ulusal mahkemelerce incelenmesi gereklidir (*G.B. ve diğerleri/Türkiye,* 2019, §§ 167 ve 186).

300. Durumu belirlemenin, tutuklunun sağlık durumu gibi karmaşık hususları içerdiği durumlarda, Sözleşme'nin 5 § 4 kapsamında ne kadar sürenin "makul" olduğunu değerlendirirken bu husus dikkate alınabilir. Ancak, karmaşık davalarda bile, tutuklama durumunda masumiyet karinesi de dâhil olmak üzere, yetkililerin özellikle ivedi bir inceleme yapmalarını gerektiren faktörler bulunmaktadır (*Frasik/Polonya,* 2010, § 63; *Jablonski /Polonya,* 2000, §§ 91-93; *Ilnseher /Almanya* [BD], 2018, § 253).

301. İstisnai İstisnai durumlarda, davanın karmaşıklığı, olağan bir bağlamda ''ivedi" olarak değerlendirilemeyecek olan sürelerin uzunluğunu haklı gösterebilir (*Mehmet Hasan Altan/Türkiye*, 2018, § 165-167, ve *Şahin Alpay/Türkiye,* 2018, §§ 137-139, davasında, Mahkeme, Anayasa Mahkemesi nezdinde on dört ila on altı ay süren ve olağanüstü hal kapsamındaki yeni ve karmaşık konulara ilişkin olan yargılamalar açısından Sözleşme'nin 5 § 4 maddesinin ihlal edilmediğine karar vermiştir; ayrıca bk. *Ilnseher/Almanya* [BD], 2018, §§ 265-275, davasında, Federal Anayasa Mahkemesi nezdinde sekiz ay yirmi üç gün süren yargılamaların, özellikle tazyik hapsine ilişkin yeni sistemin gündeme getirdiği sorunların karmaşıklığı göz önünde tutularak, ivedilik şartına uyduğuna karar verilmiştir; *Sanchez i Picanyol ve diğerleri/İspanya*, 2025, §§ 303-306; bu davada, Katalonya'nın bağımsızlık sürecine ilişkin hukuki meselelerin karmaşıklığı ve önemi dikkate alındığında, anayasal koruma başvurusu (*amparo*) kapsamında Anayasa Mahkemesi önünde geçen on altı ayı aşkın yargılama süresi Sözleşme'nin 5 § 4 maddesini ihlal etmemiştir).

Bununla birlikte, Anayasa Mahkemesinin aşırı iş yükü, aşırı uzun süren yargılamalar için sürekli bir gerekçe olarak kullanılamaz (*Selahattin Demirtaş/Türkiye (no. 4)*, 2025, § 152; bu davada dört yıllık bir süre "ivedi" olarak değerlendirilememiştir).

302. Ceza davaları kapsamında tutukluluk, incelemelerin kısa aralıklarla yapılmasını gerektirmektedir (*Bezicheri/İtalya,* 1989, § 21).

303. Karar verilmeden önceki sürenin uzunluğunun ilk bakışta ivedilik kavramına aykırı olması halinde, Mahkeme, Devletten, gecikme nedenini açıklaması veya söz konusu sürenin geçmesini haklı kılacak istisnai gerekçeleri ortaya koymasını isteyecektir (*Musiał/Polonya* [BD], 1999, § 44; *Koendjbiharie/Hollanda,* 1990, § 29).

304. Aşırı iş yükü veya tatil dönemleri, yargı makamlarının eylemsiz kaldığı süreyi haklı kılamaz (*E./Norveç,* 1990, § 66; *Bezicheri/İtalya*, 1989, § 25).

E. Hukuka aykırı tutuklama için tazminat hakkı (Sözleşme'nin 5. Maddesinin 5. Fıkrası)

Sözleşme'nin 5 § 5 maddesi
"5. Bu madde hükümlerine aykırı bir yakalama veya tutma işleminin mağduru olan herkes tazminat hakkına sahiptir."
HUDOC anahtar kelimeleri
Tazminat (5-5)

1. Uygulanabilirlik

305. Sözleşme'nin 5. maddesinin 5. fıkrasında öngörülen tazminat hakkı, 5. maddenin diğer fıkralarından birinin yerel bir makam ya da Mahkeme tarafından ihlal edildiğinin tespit edilmiş olması koşuluna dayanmaktadır (*N.C./İtalya* [BD], 2002, § 49; *Pantea/Romanya,* 2003, § 262; *Vachev/Bulgaristan,* 2004, § 78).

306. Sözleşme'nin 5. maddesinin diğer fıkralarından herhangi birinin doğrudan veya esas bakımından

ihlalinin ulusal bir makam tarafından tespit edilmediği hallerde, Mahkeme, öncelikle, Sözleşme'nin 5 § 5 maddesinin uygulanması için böylesi bir ihlalin mevcut olup olmadığını bizzat tespit etmelidir (bk. örneğin, *Danija/İsviçre* (k.k.), 2020, § 37; *Nechiporuk ve Yonkalo/Ukrayna,* 2011, §§ 227 ve 229; *Yankov/Bulgaristan,* 2003, §§ 190-93).

307. Sözleşme'nin 5 § 5 maddesinin uygulanabilirliği, yerel makamlarca hukuka aykırılık durumunun tespit edilmesine veya ihlal olmasaydı, kişinin salıverilecek olmasının kanıtlanmasına bağlı değildir (*Blackstock/Birleşik Krallık,* 2005, § 51; *Waite/Birleşik Krallık,* 2002, § 73). Yakalama veya tutuklama, iç hukuk uyarınca hukuka uygun olabilmekle birlikte, Sözleşme'nin 5. maddesine aykırı olabilir; bu durumda, Sözleşme'nin 5 § 5 maddesi uygulanabilir hale gelmektedir (*Harkmann/Estonya,* 2006, § 50).

308. İç hukukun, özgürlüklerinden yoksun bırakılan ve beraat eden kişiler için bir tazminat hakkı öngördüğü hallerde, böyle bir otomatik hak, söz konusu alıkoymanın 5. madde hükümlerine aykırı olarak değerlendirileceği anlamına gelmez. Ancak, ulusal mahkemeler tarafından tutukluluğun iç hukuk anlamında "hukuka aykırı" olarak nitelendirilmesi halinde, Sözleşme'nin 5 § 5 maddesi uygulanır (*Norik Poghosyan/Ermenistan,* 2020, §§ 34-36).

2. Yargı Yolu

309. Sözleşme'nin 5 § 5 maddesi, ulusal mahkemeler nezdinde, doğrudan ve icra edilebilir bir tazminat hakkı oluşturmaktadır (*A.ve diğerleri/Birleşik Krallık* [BD], 2009, § 229; *Storc/Almanya,* 2005, § 122).

3. Tazminat sağlanabilirliği

310. Sözleşme'nin 5. maddesinin 1, 2, 3 veya 4. fıkralarına aykırı olan koşullarda özgürlükten yoksun bırakma ile ilgili olarak tazminat başvurusunda bulunmanın mümkün olduğu hallerde, Sözleşme'nin 5. maddesinin 5. fıkrasına uyulmuş olacaktır (*Michalák /Slovakya,* 2011, § 204; *Lobanov/Rusya,* 2008, § 54).

311. Mahkeme tarafından karar verilmeden önce veya verildikten sonra, icra edilebilir bir tazminat hakkının mevcut olması gerekmektedir (*Stanev/Bulgaristan* [BD], 2012, §§ 183-84; *Brogan ve diğerleri/Birleşik Krallık*, 1988, § 67).

312. Tazminat hakkından, yeterli kesinlik derecesiyle, etkin bir şekilde faydalanılması sağlanmalıdır (*Ciulla/İtalya,* 1989, § 44; *Sakık ve diğerleri/Türkiye*, § 60). Tazminat, hem teoride (*Dubovik /Ukrayna*, § 74hem de uygulamada (*Chitayev ve Chitayev/Rusya*, 2007, § 195) mevcut olmalıdır).

313. Ulusal makamlar, tazminat taleplerini değerlendirirken, iç hukuku, Sözleşme'nin 5. maddesi çerçevesinde, fazla şekilciliğe yer vermeden yorumlamalı ve uygulamalıdır (*Fernandes Pedroso/Portekiz,* 2018, § 137; *Shulgin/Ukrayna*, 2011, § 65; *Houtman ve Meeus/Belçika,* 2009, § 46).

4. Tazminatın niteliği

314. Tazminat hakkı, öncelikli olarak maddi tazminata ilişkindir. Bu hak, Sözleşme'nin 5 § 4 maddesi kapsamında yer alan tutuklu bir kişinin salıverilmesini güvence altına alma hakkını sağlamamaktadır (*Bozano/Fransa,* 15 Mayıs 1984 tarihli Komisyon kararı).

315. Tutukluluk süresinin para cezasına çevrilmesi, maddi nitelikte olmaması sebebiyle, Sözleşme'nin 5 § 5 maddesi gereğince bir tazminat teşkil etmemektedir (*Włoch/Polonya (no. 2),* 2011, § 32).

Ancak, ceza indiriminin açıkça söz konusu ihlal için tazmin sağlamak amacıyla verilmesi ve bunun ilgili kişinin çektiği ceza üzerinde ölçülebilir ve orantılı bir etkisi olması halinde, Sözleşme'nin 5 § 5 maddesi anlamında tazminat teşkil edebilmektedir (*Porchet/İsviçre* (k.k.), 2019, §§ 18-25).

316. Sözleşme'nin 5 § 5 maddesi, yalnızca maddi zarar bakımından değil, aynı zamanda bir kişinin Sözleşme'nin 5. maddesinin diğer hükümlerinin ihlali sonucu maruz kaldığı sıkıntı, endişe ve hüsran bakımından da tazminat hakkını içermektedir (Ermeni hukuku uyarınca manevi nitelikte zarar için tazminatın sağlanamamasına ilişkin olarak bk. *Sahakyan/Ermenistan,* 2015, § 29; *Teymurazyan/Ermenistan,* 2018, § 76).

5. Zararın varlığı

317. Sözleşme'nin 5 § 5 maddesi, Sözleşme'ye Taraf Devletlerce, ilgili şahsa, ihlal sebebiyle uğradığı zararı kanıtlayabilmesine bağlı olarak tazminat verilmesine ilişkin bir yasak getirmemektedir. Tazmin edilecek maddi veya manevi bir zararın bulunmadığı durumlarda "tazminat" söz konusu olamaz (*Wassink/Hollanda*, 1990, § 38).

318. Ancak, hukuka aykırı bir tutuklamadan kaynaklanan manevi zarara dair kanıtın gerekli kılınmasında aşırı şekilcilik, tazminat hakkı ile uyumlu değildir (*Danev/Bulgaristan,* 2010, §§ 34-35).

6. Tazminatın miktarı

319. Sözleşme'nin 5 § 5 maddesi, başvurana belirli bir miktarda tazminat hakkı tanımamaktadır (*Damian-Burueana ve Damian/Romanya,* 2009, § 89; *Şahin Çağdaş/Türkiye*, 2006, § 34).

320. Sözleşme'nin 5 § 5 maddesinin ihlalinin mevcut olup olmadığını tespit ederken, Mahkeme, benzer davalarda Sözleşme'nin 41. maddesi kapsamındaki kendi uygulamasını ve ayrıca, başvuranın tutukluluk süresi gibi davanın olgusal unsurlarını dikkate almaktadır (*Vasilevskiy ve Bogdanov/Rusya*, 2018, § 23).

321. Ulusal makamlarca ödenmesine hükmedilen miktarın, Mahkeme'nin benzer durumlarda ödenmesine hükmedeceği miktardan daha düşük olması, kendi başına (*per se*) Sözleşme'nin 5 § 5 maddesinin ihlâl edilmesine yol açmaz (*Mehmet Hasan Altan/Türkiye,* 2018, § 176).

322. Ancak, ihlalin ciddiyeti bakımından cüzi veya tamamen orantısız olan bir tazminat, Sözleşme'nin 5. maddesinin 5. fıkrası gerekliliklerine uymayacaktır. Zira bu durum, söz konusu hüküm kapsamında güvence altına alınan hakkı teorik ve hayali hale getirecektir (*Vasilevskiy ve Bogdanov/Rusya,* 2018, § 22 ve 26; *Cumber/Birleşik Krallık,* 27 Kasım 1996 tarihli Komisyon kararı; *Attard/Malta* (k.k.), 2000).

323. Ödenmesine hükmedilen bir tazminat miktarı, benzer davalarda Mahkeme tarafından ödenmesine hükmedilen tazminat miktarından önemli ölçüde daha düşük olamaz (*Ganea/Moldova* 2011, § 30; *Cristina Boicenco/Moldova,* 2011, § 43).

324. Bir yandan ulusal düzeyde hükmedilen tazminatın miktarı nedeniyle Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrası kapsamında mağdur statüsünün kaybının değerlendirilmesi ile diğer yandan Sözleşme'nin 5. maddesinin 5. fıkrası kapsamında tazminat hakkı meselesi arasında yaklaşım farklılıkları olabilir (Mahkemenin verebileceği tazminatla karşılaştırılamayacak kadar düşük bir tazminata hükmeden iç hukuk kararının, başvuranı mağdur statüsünden yoksun bırakmadığı, ancak Sözleşme'nin 5. maddesinin 5. fıkrası kapsamındaki tazminat hakkını zayıflatacak kadar da düşük olmadığı durumlar için bk. *Tsvetkova ve diğerleri/Rusya*, 2018, §§ 157-158; ayrıca bk. ulusal mahkemeler tarafından hükmedilen meblağın, başvuranın mağdur statüsünü kaybetmesi için açıkça yetersiz görüldüğü, ancak Sözleşme'nin 5. maddesinin 5. fıkrası kapsamında herhangi bir sorunun ortaya çıkmadığı tespit edilen *Vedat Doğru/Türkiye*, 2016, §§ 40-42 ve 63-64).

Atıfta Bulunulan Davalar Dizini

Bu Rehberde alıntılanan içtihat, Mahkeme tarafından verilen hüküm ve kararlara ve Avrupa İnsan Hakları Komisyonunun ("Komisyon") karar ve raporlarına atıfta bulunmaktadır.

Aksi belirtilmediği takdirde, tüm atıflar, Mahkemenin bir Dairesi tarafından verilen esasa ilişkin bir karara ilişkindir. "(k.k.)" kısaltması, alıntının kabul edilebilirlik hakkında bir karara ait olduğunu ve "[BD]" kısaltması, davanın Büyük Daire tarafından görüldüğünü göstermektedir.

Bu güncellemenin yayımlandığı tarih itibariyle Sözleşme'nin 44. maddesi anlamında kesinleşmemiş olan Daire kararları aşağıdaki listede (*) ile işaretlenmiştir. Sözleşme'nin 44 § 2 maddesi aşağıdaki gibidir. "Bir Dairenin kararı aşağıdaki durumlarda kesinleşir: a) Taraflar davanın Büyük Daireye gönderilmesini istemediklerini beyan ederlerse veya b) Karar tarihinden itibaren üç ay içinde davanın Büyük Daireye gönderilmesi istenmezse, veya c) Büyük Daire bünyesinde oluşturulan kurul 43. madde çerçevesinde sunulan istemi reddederse." Büyük Daireye gönderme talebinin Büyük Daire kurulu tarafından kabul edilmesi halinde, Daire kararı kesin olmaz ve herhangi bir yasal etkiye sahip olmaz. Ancak, akabinde verilen Büyük Daire kararı kesinleşir.

Rehberin elektronik versiyonunda alıntılanan davalar için oluşturulan bağlantı linklerinin yönlendirildiği HUDOC veri tabanı (*http://hudoc.echr.coe.int*), Mahkemenin içtihadına (Büyük Daire, Daire ve Komite hüküm ve kararları, tebliğ edilen davalar, danışma görüşleri ve İçtihat Bilgi Notu'ndan hukuki özetler), Komisyonun içtihadına (kararlar ve raporlar) ve Bakanlar Komitesinin kararlarına erişime imkân sağlamaktadır.

Mahkeme'nin kararları, resmi dillerinde, yani İngilizce ve/veya Fransızca olarak yayınlanmaktadır. Ayrıca HUDOC veri tabanında, pek çok önemli davanın, Mahkemenin resmi dilleri dışında, otuza yakın dilde tercüme edilmiş versiyonları yer almaktadır ve üçüncü taraflarca oluşturulan yaklaşık yüz çevrim içi içtihat derlemesiyle ilgili bağlantılar bulunmaktadır. Atıf yapılan davaların tüm dillerdeki sürümlerine HUDOC veritabanının dava bağlantısına tıkladıktan sonra açılan sayfadaki 'Dil sürümleri' sekmesinden erişilebilir.

—A—

A. ve diğerleri/Bulgaristan no. 51776/08, 29 Kasım 2011
A. ve diğerleri/Birleşik Krallık [BD], no. 3455/05, AİHM 2009
A.B. ve diğerleri/Fransa no. 11593/12, 12 Temmuz 2016
Abdulkhanov/Rusya, no. 14743/11, 2 Ekim 2012
Aboya Boa Jean/Malta no. 62676/16, 2 Nisan 2019
Adamov/İsviçre no. 3052/06, 21 Haziran 2011
Aftanache /Romanya, no. 999/19, 26 Mayıs 2020
Airey /İrlanda no. 6289/73, 7 Temmuz 1977 tarihli Komisyon kararı, Kararlar ve Raporlar (KR) 8
Akgün/Türkiye, no. 19699/18, 20 Temmuz 2021
Aleksandr Aleksandrov/Rusya, no. 14431/06, 27 Mart 2018
Aleksandr Makarov /Rusya no. 15217/07, 12 Mart 2009
Aleksanyan/Rusya no. 46468/06, 22 Aralık 2008
Al Husin/Bosna-Hersek, no. 10112/16, 25 Haziran 2019
Ali Osman Özmen/Türkiye no. 42969/04, 5 Temmuz 2016
Al Nashiri/Polonya no. 28761/11, 24 Temmuz 2014
Alparslan Altan/Türkiye, no. 12778/17, 16 Nisan 2019
Altınok/Türkiye no. 31610/08, 29 Kasım 2011
A.M./Fransa, no. 56324/13, 12 Temmuz 2016
Ambruszkiewicz/Polonya, no. 38797/03, 4 Mayıs 2006

Amie ve diğerleri/Bulgaristan no. 58149/08, 12 Şubat 2013
Amuur/Fransa, 25 Haziran 1996, *Karar ve Hükümler Derlemesi* 1996-III
Anguelova /Bulgaristan, no. 38361/97, AİHM 2002-IV
Aquilina/Malta [BD], no. 25642/94, AİHM 1999-III
Ashingdane/Birleşik Krallık, 28 Mayıs 1985, Seri A no. 93
Assanidze/Gürcistan [BD], no. 71503/01, AİHM 2004-II
Assenov ve diğerleri/Bulgaristan 28 Ekim 1998, *Raporlar* 1998-VIII
Attard/Malta (k.k.), no. 46750/99, 28 Eylül 2000
Atilla Taş/Türkiye, no. 72/17, 19 Ocak 2021
Auray ve diğerleri/Fransa, no. 1162/22, 8 Şubat 2024
Austin ve diğerleri/Birleşik Krallık [BD], no. 39692/09, 40713/09 ve 41008/09, 15 Mart 2012
Aydın Sefa Akay/Türkiye, no. 59/17, 23 Nisan 2024
Azimov/Rusya, no. 67474/11, 18 Nisan 2013

—B—

B./Avusturya, 28 Mart 1990, Seri A no. 175
B.A./Kıbrıs, no. 24607/20, 2 Temmuz 2024
B.F./Yunanistan, no. 59816/13, 14 Ekim 2025
B.M./İspanya, no. 25893/23, 6 Kasım 2025
Bah/Hollanda (k.k.), no. 35751/20, 22 Haziran 2021
Baranowski/Polonya, no. 28358/95, AİHM 2000-III
Baş/Türkiye, no. 66448/17, 3 Mart 2020
Becciev/Moldova, no. 9190/03, 4 Ekim 2005
Beiere/Letonya no. 30954/05, 29 Kasım 2011
Bejaoui/Yunanistan no. 23916/94, 6 Nisan 1995 tarihli Komisyon kararı
Belchev/Bulgaristan, no. 39270/98, 8 Nisan 2004
Belevitskiy/Rusya, no. 72967/01, 1 Mart 2007
Belozorov/Russia ve Ukrayna, no. 43611/02, 15 Ekim 2015
Benham/Birleşik Krallık 10 Haziran 1996, *Raporlar* 1996-III
Benjamin ve Wilson/Birleşik Krallık, no. 28212/95, 26 Eylül 2002
Bergmann/Estonya no. 38241/04, 29 Mayıs 2008
Bezicheri/İtalya 25 Ekim 1989, Seri A no. 164
Blackstock/Birleşik Krallık, no. 59512/00, 21 Haziran 2005
Blokhin/Rusya [BD], no. 47152/06, AİHM 2016
Bogay ve diğerleri/Ukrayna, no. 38283/18, 3 Nisan 2025
Boicenco/Moldova no. 41088/05, 11 Temmuz 2006
Bojilov/Bulgaristan, no. 45114/98, 22 Aralık 2004
Bollan/Birleşik Krallık, (k.k.), no. 42117/98, AİHM 2000-V
Bordovskiy/Rusya, no. 49491/99, 8 Şubat 2005
Bouamar/Belçika, 29 Şubat 1988, Seri A no. 129
Bozano/Fransa, no. 9990/82, 15 Mayıs 1984 tarihli Komisyon kararı, KR 39
Bozano/Fransa, 18 Aralık 1986, Seri A no. 111
Brand/Hollanda, no. 49902/99, 11 Mayıs 2004
Brega ve diğerleri/Moldova, no. 61485/08, 24 Ocak 2012
Brincat/İtalya, 26 Kasım 1992, Seri A no. 249-A
Brogan ve diğerleri/Birleşik Krallık 29 Kasım 1988, Seri A no. 145-B
Buzadji/Moldova Cumhuriyeti, [BD], no. 23755/07, AİHM 2016 (alıntılar)
Bykov/Rusya [BD], no. 4378/02, 10 Mart 2009

—C—

Calmanovici/Romanya, no. 42250/02, 1 Temmuz 2008
Castravet/Moldova, no. 23393/05, 13 Mart 2007
Çatal/Türkiye, no. 26808/08, 17 Nisan 2012
Cazan/Romanya, no. 30050/12, 5 Nisan 2016
Chahal/Birleşik Krallık 15 Kasım 1996, *Raporlar* 1996-V
Chitayev ve Chitayev /Rusya, no. 59334/00, 18 Ocak 2007
Chraidi/Almanya, no. 65655/01, AİHM 2006-XII
Cernák/Slovakya, no. 36997/08, 17 Aralık 2013
Ciulla/İtalya, 22 Şubat 1989, Seri A no. 148
Clooth/Belçika, 12 Aralık 1991, Seri A no. 225
Constancia/Hollanda, (k.k.), no. 73560/12, 3 Mart 2015
Coulibaly/Belçika, no. 42975/19, 24 Temmuz 2025
Čonka/Belçika, no. 51564/99, AİHM 2002-I
Cramesteter/İtalya, no. 19358/17, 6 Haziran 2024
Creangă/Romanya, [BD], no. 29226/03, 23 Şubat 2012
Cristina Boicenco/Moldova, no. 25688/09, 27 Eylül 2011
*Cuculovic/İsviçre**, no. 28865/17, 19 Şubat 2026
Cviková/Slovakya, no. 615/21 ve 2 diğer başvuru, 13 Haziran 2024
Cumber/Birleşik Krallık, no. 28779/95, 27 Kasım 1996 tarihli Komisyon kararı

—D—

D.C./Belçika, no. 82087/17, 30 Mart 2021
D.D./Litvanya, no. 13469/06, 14 Şubat 2012
D.G/İrlanda, no. 39474/98, AİHM 2002-III
D.J./Almanya, no. 45953/10, 7 Eylül 2017
D.K./Bulgaristan, no. 76336/16, 8 Aralık 2020
D.L./Bulgaristan, no. 7472/14, 19 Mayıs 2016
Dacosta Silva/İspanya, no. 69966/01, AİHM 2006-XIII
Damian-Burueana ve Damian/Romanya,, no. 6773/02, 26 Mayıs 2009
Danev/Bulgaristan, no. 9411/05, 2 Eylül 2010
Danija/İsviçre (k.k.), 1654/15, 28 Nisan 2020
De Jong, Baljet ve Van den Brink/Hollanda. 22 Mayıs 1984, Seri A no. 77
Delcourt/Belçika, no. 2689/65, 1 Ekim 1968 tarihli Komisyon raporunda atıfta bulunulan 7 Şubat 1967 tarihli Komisyon kararı
Del Río Prada/İspanya [BD], no. 42750/09, AİHM 2013
Demirtaş ve Yüksekdağ Şenoğlu/Türkiye, no. 10207/21 ve 10209/21, 6 Haziran 2023
Denis ve Irvine/Belçika [BD], no. 62819/17 ve 63921/17, 1 Haziran 2021
Dereci/Türkiye no. 77845/01, 24 Mayıs 2005
Derungs/İsviçre no. 52089/09, 10 Mayıs 2016
De Sousa/Portekiz (k.k.), no. 28/17, 7 Aralık 2021
De Tommaso/İtalya [BD], no. 43395/09, AİHM 2017 (alıntılar)
De Wilde, Ooms ve Versyp /Belçika 18 Haziran 1971, Seri A no. 12
Dikme/Türkiye no. 20869/92, AİHM 2000-VIII
Dimo Dimov ve diğerleri/Bulgaristan, no. 30044/10, 7 Temmuz 2020
Domenjoud/Fransa, no. 34749/16 ve 79607/17, 16 Mayıs 2024
Douiyeb/Hollanda [BD], no. 31464/96, 4 Ağustos 1999
Drozd and Janousek/Fransa ve İspanya, 26 Haziran 1992, Seri A no. 240
Dubovik /Ukrayna no. 33210/07 ve 41866/08, 15 Ekim 2009

—E—

E./Norveç 29 Ağustos 1990, Seri A no. 181-A
El-Masri/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti [BD], no. 39630/09, AİHM 2012
Elçi ve diğerleri/Türkiye no. 23145/93 ve 25091/94, 13 Kasım 2003
Engel ve diğerleri/Hollanda. 8 Haziran 1976, Seri A no. 22
Enhorn/İsveç, no. 56529/00, AİHM 2005-I
Epple/Almanya no. 77909/01, 24 Mart 2005
Erdagöz/Türkiye no. 21890/93, 22 Ekim 1997, *Raporlar* 1997-VI
Erkalo/Hollanda 2 Eylül 1998, *Raporlar* 1998-VI
Etute/Lüksemburg no. 18233/16, 30 Ocak 2018

—F—

Farhad Aliyev/Azerbaycan no. 37138/06, 9 Kasım 2010
Fenech/Malta (k.k.), no. 19090/20, 23 Mart 2021
Fernandes Pedroso /Portekiz no. 59133/11, 12 Haziran 2018
Fodale/İtalya no. 70148/01, AİHM 2006-VII
Foka/Türkiye no. 28940/95, 24 Haziran 2008
Fox, Campbell ve Hartley/Birleşik Krallık, 30 Ağustos 1990, Seri A no. 182
Frasik/Polonya no. 22933/02,AİHM 2010
Freda/İtalya no. 8916/80, 7 Ekim 1980 tarihli Komisyon kararı, DR 21

—G—

Gafà/Malta no. 54335/14, 22 Mayıs 2018
Gahramanov/Azerbaycan (k.k.), no. 26291/06, 15Ekim 2013
Ganea/Moldova no. 2474/06, 17 Mayıs 2011
G.B. ve diğerleri/Türkiye , no. 4633/15, 17 Ekim 2019
G.K./Polonya no. 38816/97, 20 Ocak 2004
Gaidjurgis/Litvanya (k.k.), no. 49098/99, 16 Haziran 2001
Gallardo Sanchez/İtalya no. 11620/07, AİHM 2015
Galstyan/Ermenistan no. 26986/03, 15 Kasım 2007
Garycki /Polonya no. 14348/02, 6 Şubat 2007
Gasiņš/Letonya no. 69458/01, 19 Nisan 2011
Gatt/Malta no. 28221/08, AİHM 2010
Gebremedhin [Gaberamadhien]/Fransa no. 25389/05, AİHM 2007-II
Georgieva/Bulgaristan, no. 16085/02, 3 Temmuz 2008
Gilanov/Moldova Cumhuriyeti, no. 44719/10, 13 Eylül 2022
Gillan ve Quinton/Birleşik Krallık, no. 4158/05, AİHM 2010 (alıntılar)
Giorgi Nikolaishvili /Gürcistan no. 37048/04, 13 Ocak 2009
Giulia Manzoni /İtalya 1 Temmuz 1997, *Raporlar* 1997-IV
Glien /Almanya no. 7345/12, 28 Kasım 2013
Górski/Polonya no. 28904/02, 4 Ekim 2005
Göthlin /İsveç no. 8307/11, 16 Ekim 2014
Grubnyk/Ukrayna, no. 58444/15, 17 Eylül 2020
Gutsanovi/Bulgaristan no. 34529/10, AİHM 2013
Güveç /Türkiye no. 70337/01, AİHM 2009
Guzzardi/İtalya 6 Kasım 1980, Seri A no. 39

—H—

H.H./Finlandiya, no. 19035/21, 9 Aralık 2025

H.L./Birleşik Krallık, no. 45508/99, AİHM 2004-IX
H.M./İsviçre, no. 39187/98, AİHM 2002-II
H.W./Almanya, no. 17167/11, 29 Eylül 2013
Harkmann/Estonya, no. 2192/03, 11 Temmuz 2006
Hassan/Birleşik Krallık, [BD], no. 29750/09,AİHM 2014
Hilda Hafsteinsdóttir/İzlanda, no. 40905/98, 8 Haziran 2004
Hood/Birleşik Krallık [BD], no. 27267/95, AİHM 1999-I
Houtman ve Meeus/Belçika, no. 22945/07, 17 Mart 2009
Hristova/Bulgaristan, no. 60859/00, 7 Aralık 2006
Huber/İsviçre 23 Ekim 1990, Seri A no. 188
Hutchison Reid/Birleşik Krallık, no. 50272/99, AİHM 2003-IV

—I—

I.A/Fransa, 23 Eylül 1998, *Raporlar* 1998-VII
I.I./Bulgaristan, no. 44082/98, 9 Haziran 2005
I.S./İsviçre, no. 60202/15, 6 Ekim 2020
Ibrahimov ve Mammadov /Azerbaycan no. 63571/16 ve 5 diğer başvuru, 13 Şubat 2020
Ichin ve diğerleri/Ukrayna no. 28189/04 ve 28192/04, 21 Aralık 2010
Idalov/Rusya [BD], no. 5826/03, 22 Mayıs 2012
Ilias ve Ahmed/Macaristan [BD], no. 47287/15, 21 Kasım 2019
Ilaşcu ve diğerleri/Moldova ve Rusya [BD], no. 48787/99, AİHM 2004-VII
Ilgar Mammadov/Azerbaycan no. 15172/13, 22 Mayıs 2014
Ilijkov/Bulgaristan no. 33977/96, 26 Temmuz 2001
Iliya Stefanov/Bulgaristan, no. 65755/01, 22 Mayıs 2008
Ilnseher/Almanya [BD], no. 10211/12 ve 27505/14, 4 Aralık 2018
İpek ve diğerleri/Türkiye no. 17019/02 ve 30070/02, 3 Şubat 2009
İrlanda/Birleşik Krallık 18 Ocak 1978, Seri A no. 25
Ishkhanyan/Ermenistan, no. 5297/16, 13 Şubat 2025
Iskandarov/Rusya no. 17185/05, 23 Eylül 2010
Ivan Todorov/Bulgaristan, no. 71545/11, 19 Ocak 2017

—J—

Jablonski /Polonya no. 33492/96, 21 Aralık 2000
James, Wells ve Lee /Birleşik Krallık, no. 25119/09, 57715/09 ve 57877/09, 18 Eylül 2012
Jarzyński/Polonya no. 15479/02, 4 Ekim 2005
Ječius/Litvanya no. 34578/97, AİHM 2000-IX
J.B. ve diğerleri/Malta, no. 1766/23, 22 Ekim 2024
J.N./Birleşik Krallık no. 37289/12, 19 Mayıs 2016
J.R. ve diğerleri/Yunanistan no. 22696/16, 25 Ocak 2018
Juncal/Birleşik Krallık (k.k.), no. 32357/09, 17 Eylül 2013

—K—

Kadusic/İsviçre no. 43977/13, 9 Ocak 2018
Karachentsev/Rusya no. 23229/11, 17 Nisan 2018
Kavala/Türkiye no. 28749/18, 10 Aralık 2019
Kerr/Birleşik Krallık (k.k.), no. 40451/98, 7 Aralık 1999

Kaboulov/Ukrayna no. 41015/04, 19 Kasım 2009
Kadem/Malta no. 55263/00, 9 Ocak 2003
Kafkaris/Kıbrıs (no. 2) (k.k.), no. 9644/09, 21 Haziran 2011
Kalashnikov/Rusya no. 47095/99, AİHM 2002-VI
Kallweit/Almanya no. 17792/07, 13 Ocak 2011
Kampanis/Yunanistan no. 17977/91, 13 Temmuz 1995
Kanagaratnam/Belçika no. 15297/09, 13 Aralık 2011
Kandzhov/Bulgaristan, no. 68294/01, 6 Kasım 2008
Kane/Kıbrıs (k.k.), no. 33655/06, 13 Eylül 2011
Karaca/Türkiye, no. 25285/15, 20 Haziran 2023
Kasparov/Rusya no. 53659/07, 11 Ekim 2016
Kerem Çiftçi/Türkiye, no. 35205/09, 21 Eylül 2021
Khamtokhu ve Aksenchik/Rusya [BD], no. 60367/ 08 ve 961/11, AİHM 2017
Kharin/Rusya no. 37345/03, 3 Şubat 2011
Khlaifia ve diğerleri/İtalya [BD], no. 16483/12, AİHM 2016 (alıntılar)
Khodorkovskiy/Rusya no. 5829/04, 31 Mayıs 2011
Khudoyorov/Rusya no. 6847/02,AİHM 2005-X (alıntılar)
Kim/Rusya no. 44260/13, 17 Temmuz 2014
Klinkenbuß/Almanya no. 53157/11, 25 Şubat 2016
Koendjbiharie/Hollanda 25 Ekim 1990, Seri A no. 185-B
Kolakovic/Malta no. 76392/12, 19 Mart 2015
Kolompar/Belçika 24 Eylül 1992, Seri A no. 235-C
Komissarov/Çek Cumhuriyeti, no. 20611/17, 3 Şubat 2022
Koniarska/Birleşik Krallık no.33670/96, (k.k.) 12 Ekim 2000
Korneykova/Ukrayna no. 39884/05, 19 Ocak 2012
Kortesis/Yunanistan no. 60593/10, 12 Haziran 2012
Kováčik/Slovakya no. 50903/06, 29 Kasım 2011
Krejčíř/Çek Cumhuriyeti no. 39298/04 ve 8723/05, 26 Mart 2009
Krupko ve diğerleri/Rusya no. 26587/07, 26 Haziran 2014
Kučera/Slovakya no. 48666/99, 17 Temmuz 2007
Kuttner/Avusturya no. 7997/08, 16 Temmuz 2015
Kurt/Avusturya [BD], no. 62903/15, 15 Haziran 2021
Kurt/Türkiye 25 Mayıs 1998, *Raporlar* 1998-III

—L—

L.B./Belçika, no. 22831/08, 2 Ekim 2012
Labita/İtalya [BD], no. 26772/95, AİHM 2000-IV
Ladent/Polonya no. 11036/03, 18 Mart 2008
Laumont/Fransa no. 43626/98, AİHM 2001-XI
Lavents/Letonya no. 58442/00, 28 Kasım 2002
Lawless/İrlanda (no. 3) 1 Temmuz 1961, Seri A no. 3
Lazăr/Romanya, no. 20183/21, 9 Nisan 2024
Lebedev/Rusya no. 4493/04, 25 Ekim 2007
Lelièvre /Belçika no. 11287/03, 8 Kasım 2007
Letellier /Fransa 26 Haziran 1991, Seri A no. 207
Lloyd ve diğerleri/Birleşik Krallık no. 29798/96 ve diğerleri, 1 Mart 2005
Lobanov /Rusya no. 16159/03, 16 Ekim 2008
Luberti /İtalya, 23 Şubat 1984, Seri A no. 75

—M—

M./Almanya no. 19359/04, AİHM 2009
M.A./Kıbrıs no. 41872/10, AİHM 2013
M.B./Hollanda, no. 71008/16, 23 Nisan 2024
M.B./İspanya, no. 38239/22, 6 Şubat 2025
Magee ve diğerleri/Birleşik Krallık, no. 26289/12 ve diğer 2 başvuru, AİHM 2015 (alıntılar)
Mahamed Jama/Malta no. 10290/13, 26 Kasım 2015
Mahdid ve Haddar /Avusturya (k.k.), no. 74762/01, AİHM 2005-XIII
Mamedova /Rusya no. 7064/05, 1 Haziran 2006
Mancini/İtalya no. 44955/98, AİHM 2001-IX
Mangouras/İspanya [BD], no. 12050/04, AİHM 2010
Martinez Fernandez/Macaristan, no. 30814/22, 27 Mayıs 2025
Marturana/İtalya no. 63154/00, 4 Mart 2008
Matthews ve Johnson/Romanya, no. 19124/21 ve 20085/21, 9 Nisan 2024
Matznetter/Avusturya 10 Kasım 1969, Seri A no. 10
McKay/Birleşik Krallık, [BD], no. 543/03, AİHM 2006-X
McVeigh ve diğerleri/Birleşik Krallık no.8022/77, 8025/77, 8027/77, 18 Mart 1981 tarihli Komisyon raporu
Medova /Rusya no. 25385/04, 15 Ocak 2009
Medvedyev ve diğerleri/Fransa, [BD], no. 3394/03, AİHM 2010
Mehmet Hasan Altan/Türkiye no. 13237/17, 20 Mart 2018
Meloni/İsviçre no. 61697/00, 10 Nisan 2008
M.H./Birleşik Krallık no. 11577/06, 22 Ekim 2013
Merabishvili /Gürcistan [BD], no. 72508/13, AİHM 2017 (alıntılar)
Michalák /Slovakya no. 30157/03, 8 Şubat 2011
Milanković ve Bošnjak/Hırvatistan, no. 37762/12 ve 23530/13, 26 Nisan 2016
Minjat/İsviçre no. 38223/97, 28 Ekim 2003
Mogoş ve diğerleri/Romanya, (k.k.), no. 20420/02, 6 Mayıs 2004
Moldoveanu/Çek Cumhuriyeti, no. 53660/15, 14 Eylül 2021
Molotchko/Ukrayna, no. 12275/10, 26 Nisan 2012
Monnell ve Morris/Birleşik Krallık 2 Mart 1987, Seri A no. 115
Mooren/Almanya [BD], no. 11364/03, 9 Temmuz 2009
Morsink/Hollanda no. 48865/99, 11 Mayıs 2004
Moustahi/Fransa, no. 9347/14, 25 Haziran 2020
M.S./Hırvatistan (no. 2) no. 75450/12, 19 Şubat 2015
Mubilanzila Mayeka ve Kaniki Mitunga /Belçika no. 13178/03, AİHM 2006-XI
Munjaz/Birleşik Krallık no. 2913/06, 17 Temmuz 2012
Murray/Birleşik Krallık [BD], 28 Ekim 1994, Seri A no. 300-A
Musiał/Polonya [BD], no. 24557/94, AİHM 1999-II
Muşuc/Moldova no. 42440/06, 6 Kasım 2007
Muzamba Oyaw/Belçika (k.k.), no. 23707/15, 28 Şubat 2017

—N—

N.C./İtalya [BD], no. 24952/94, AİHM 2002-X
Nada/İsviçre [BD], no. 10593/08, AİHM 2012
Nart/Türkiye no. 20817/04, 6 Mayıs 2008
Nasrulloyev/Rusya no. 656/06, 11 Ekim 2007
Năstase-Silivestru/Romanya no. 74785/01, 4 Ekim 2007
*Navalnyy/Rusya (no. 4)**, no. 4743/21 ve 37083/21, 3 Şubat 2026
Navarra/Fransa 23 Kasım 1993, Seri A no. 273-B
Nechiporuk ve Yonkalo /Ukrayna, no. 42310/04, 21 Nisan 2011
Neumeister/Avusturya 27 Haziran 1968, Seri A no. 8
Niedbała/Polonya no. 27915/95, 4 Temmuz 2000

Nielsen/Danimarka 28 Kasım 1988, Seri A no. 144
Nikolov/Bulgaristan no. 38884/97, 30 Ocak 2003
Nikolova/Bulgaristan [BD], no. 31195/96, AİHM 1999-II
N./Romanya no. 59152/08, 28 Kasım 2017
Nikolova/Bulgaristan (no. 2) no. 40896/98, 30 Eylül 2004
Norik Poghosyan/Ermenistan, no. 63106/12, 22 Ekim 2020
Novotka/Slovakya (k.k.), no. 47244/99, 4 Kasım 2003
Nowak/Ukrayna no. 60846/10, 31 Mart 2011
Nowicka/Polonya no. 30218/96, 3 Aralık 2002

—O—

O.H./Almanya no. 4646/08, 24 Kasım 2011
O'Hara/Birleşik Krallık no. 37555/97, AİHM 2001-X
O.M. ve D.S./Ukrayna, no. 18603/12, 15 Eylül 2022
Öcalan/Türkiye (k.k.), no. 46221/99, 14 Aralık 2000
Öcalan/Türkiye [BD], no. 46221/99, AİHM 2005-IV
Oral ve Atabay/Türkiye no. 39686/02, 23 Haziran 2009
Oravec/Hırvatistan no. 51249/11, 11 Temmuz 2017
Osmanović/Hırvatistan no. 67604/10, 6 Kasım 2012
Ostendorf /Almanya no. 15598/08, 7 Mart 2013
Osypenko/Ukrayna no. 4634/04, 9 Kasım 2010
Ovsjannikov/Estonya no. 1346/12, 20 Şubat 2014

—P—

P. ve S./Polonya no. 57375/08, 30 Ekim 2012
Paci/Belçika, no. 45597/09, 17 Nisan 2018
Panchenko/Rusya no. 45100/98, 8 Şubat 2005
Pankiewicz/Polonya no. 34151/04, 12 Şubat 2008
Pantea/Romanya no. 33343/96, AİHM 2003-VI
Paradis/Almanya (k.k.), no. 4065/04, 4 Eylül 2007
Perstner/Lüksemburg, no. 7446/21, 16 Şubat 2023
Petkov ve Profirov/Bulgaristan no. 50027/08 ve 50781/09, 24 Haziran 2014
Petschulies/Almanya no. 6281/13, 2 Haziran 2016
Petukhova/Rusya no. 28796/07, 2 Mayıs 2013
Piotr Baranowski /Polonya no. 39742/05, 2 Ekim 2007
Piotr Osuch/Polonya no. 30028/06, 3 Kasım 2009
Pirozzi/Belçika no. 21055/11, 17 Nisan 2018
Piruzyan/Ermenistan no. 33376/07, 26 Haziran 2012
Plesó/Macaristan no. 41242/08, 2 Ekim 2012
Podeschi/San Marino no. 66357/14, 13 Nisan 2017
Porchet/İsviçre (k.k.), no. 36391/16, 7 Kasım 2019
Prencipe/Monako no. 43376/06, 16 Temmuz 2009

—Q—

Quinn/Fransa, 22 Mart 1995, Seri A no. 311

—R—

R.L. ve M.-J.D. /Fransa, no. 44568/98, 19 Mayıs 2004
R.M.D. /İsviçre 26 Eylül 1997, *Raporlar* 1997-VI
R.R. ve diğerleri/Bulgaristan, no. 36037/17, 2 Mart 2021

Radu/Almanya no. 20084/07, 16 Mayıs 2013
Ragıp Zarakolu/Türkiye, no. 15064/12, 15 Eylül 2020
Rahimi/Yunanistan no. 8687/08, 5 Nisan 2011
Rakevich /Rusya no. 58973/00, 28 Ekim 2003
Rantsev/Kıbrıs ve Rusya no. 25965/04, AİHM 2010
Raudevs/Letonya no. 24086/03, 17 Aralık 2013
Rehbock/Slovenya no. 29462/95, AİHM 2000-XII
Reinprecht/Avusturya no. 67175/01,AİHM 2005-XII
Riad ve Idiab/Belçika no. 29787/03 ve 29810/03, 24 Ocak 2008
Riera Blume ve diğerleri/İspanya no. 37680/97, AİHM 1999-VII
Rooman/Belçika [BD], no. 18052/11, 31 Ocak 2019
Rozhkov/Rusya (no. 2) no. 38898/04, 31 Ocak 2017
Rubtsov ve Balayan /Rusya no. 33707/14 ve 3762/15, 10 Nisan 2018
Ruiz Rivera/İsviçre no. 8300/06, 18 Şubat 2014
Ruslan Yakovenko/Ukrayna no. 5425/11, AİHM 2015

—S—

S.B.C. /Birleşik Krallık no. 39360/98, 19 Haziran 2001
S.P./Belçika (k.k.), no. 12572/08, 14 Haziran 2011
S.R./Hollanda (k.k.), no. 13837/07, 18 Eylül 2012
S., V. ve A./Danimarka [BD], no. 35553/12 ve diğer 2 başvuru, 22 Ekim 2018
Saadi/Birleşik Krallık [BD], no. 13229/03, AİHM 2008
Sabuncu ve diğerleri/Türkiye, no. 23199/17, 10 Kasım 2020
Sadegül Özdemir/Türkiye no. 61441/00, 2 Ağustos 2005
Sahakyan/Ermenistan no. 66256/11, 10 Kasım 2015
Şahin Alpay/Türkiye, no. 16538/17, 20 Mart 2018
Şahin Çağdaş/Türkiye no. 28137/02, 11 Nisan 2006
Sakık ve diğerleri/Türkiye, 26 Kasım 1997, *Raporlar* 1997-VII
Salayev/Azerbaycan no. 40900/05, 9 Kasım 2010
Sanchez i Picanyol ve diğerleri/İspanya, no. 25608/20 ve 2 diğer başvuru, 6 Kasım 2025
Sanchez-Reisse/İsviçre 21 Ekim 1986, Seri A no. 107
Sarigiannis/İtalya no. 14569/05, 5 Nisan 2011
Schiesser/isviçre 4 Aralık 1979, Seri A no. 34
Schwabe ve M.G./Almanya no. 8080/08, 1 Aralık 2011
Scott/İspanya 18 Aralık 1996, *Raporlar* 1996-VI
Selahattin Demirtaş/Türkiye (no. 2) [BD], no. 14305/17, 22 Aralık 2020
Selahattin Demirtaş/Türkiye (no. 4), no. 13609/20, 8 Temmuz 2025
Selçuk/Türkiye no. 21768/02, 10 Ocak 2006
Shabani /İsviçre no. 29044/06, 5 Kasım 2009
Shamayev ve diğerleri/Gürcistan ve Rusya , no. 36378/02, AİHM 2005-III
Shamsa/Polonya no. 45355/99 ve 45357/99, 27 Kasım 2003
Shcherbina/Rusya no. 41970/11, 26 Haziran 2014
Sher ve diğerleri/Birleşik Krallık, no. 5201/11, AİHM 2015
Shiksaitov/Slovakya, no. 56751/16 ve 33762/17, 10 Aralık 2020
Shimovolos/Rusya no. 30194/09, 21 Haziran 2011
Shmorgunov ve diğerleri/Ukrayna, no. 15367/14 ve 13 diğer başvuru, 21 Ocak 2021
Shtukaturov/Rusya no. 44009/05, AİHM 2008
Shulgin/Ukrayna no. 29912/05, 8 Aralık 2011
Siedlecka/Polonya, no. 13375/18, 31 Temmuz 2025
Simons/Belçika (k.k.), no. 71407/10, 28 Ağustos 2012
Skrobol/Polonya no. 44165/98, 13 Eylül 2005
Slivenko/Letonya [BD], no. 48321/99, AİHM 2003-X

Smirnova/Rusya no. 46133/99 ve 48183/99, AİHM 2003-IX
Soldatenko/Ukrayna no. 2440/07, 23 Ekim 2008
Solmaz/Türkiye no. 27561/02, 16Ocak 2007
Spišák/Çek Cumhuriyeti, no. 13968/22, 20 Haziran 2024
Stănculeanu/Romanya no. 26990/15, 9 Ocak 2018
Stanev/Bulgaristan [BD], no. 36760/06, 17 Ocak 2012
Stašaitis/Litvanya no. 47679/99, 21 Mart 2002
Staykov/Bulgaristan, no. 16282/20, 8 Haziran 2021
Steel ve diğerleri/Birleşik Krallık 23 Eylül 1998, *Raporlar* 1998-VII
Stephens/Malta (no. 1) no. 11956/07, 21 Nisan 2009
Stephens/Malta (no. 2) no. 33740/06, 21 Nisan 2009
Stepuleac/Moldova no. 8207/06, 6 Kasım 2007
Stollenwerk/Almanya no. 8844/12, 7 Eylül 2017
Stoichkov/Bulgaristan no. 9808/02, 24 Mart 2005
Stoyan Krastev/Bulgaristan, no. 1009/12, 6 Ekim 2020
Storck/Almanya no. 61603/00, AİHM 2005-V
S.T.S. /Hollanda no. 277/05, AİHM 2011
Štvrtecký /Slovakya no. 55844/12, 5 Haziran 2018
Sulaoja/Estonya no. 55939/00, 15 Şubat 2005
Suso Musa/Malta no. 42337/12, 23 Temmuz 2013
Svipsta/Letonya no. 66820/01, AİHM 2006-III (özetler)
Sy/İtalya (k.k.), no. 11791/20, 24 Ocak 2022

—T—

Talat Tepe/Türkiye no. 31247/96, 21 Aralık 2004
Tarak ve Depe/Türkiye no. 70472/12, 9 Nisan 2019
Tase/Romanya no. 29761/02, 10 Haziran 2008
Thimothawes/Belçika no. 39061/11, 4 Nisan 2017
Terheş/Romanya (k.k.), no. 49933/20, 13 Nisan 2021
Teymurazyan/Ermenistan no. 17521/09, 15 Mart 2018
Tim Henrik Bruun Hansen/Danimarka, no. 51072/15, 9 Temmuz 2019
Tiron/Romanya no. 17689/03, 7 Nisan 2009
Toniolo/San Marino ve İtalya no. 44853/10, 26 Haziran 2012
Toshev/Bulgaristan no. 56308/00, 10 Ağustos 2006
Toth/Avusturya 12 Aralık 1991, Seri A no. 224
Trutko/Rusya no. 40979/04, 6 Aralık 2016
Tsirlis ve Kouloumpas/Yunanistan 29 Mayıs 1997, *Raporlar* 1997-III
Tsvetkova ve diğerleri/Rusya no. 54381/08 ve diğer 5 başvuru, 10 Nisan 2018
Turan ve diğerleri/Türkiye, no. 75805/16 ve 426 diğer başvuru, 23 Kasım 2021
Turcan/Moldova, no. 39835/05, 23 Ekim 2007

—V—

Vachev/Bulgaristan no. 42987/98, AİHM 2004-VIII
Van der Leer/Hollanda 21 Şubat 1990, Seri A no. 170-A
Van Droogenbroeck/Belçika 24 Haziran 1982, Seri A no. 50
Varbanov/Bulgaristan no. 31365/96, AİHM 2000-X
Varga/Romanya no. 73957/01, 1 Nisan 2008
Vasileva/Danimarka no. 52792/99, 25 Eylül 2003
Vasilevskiy ve Bogdanov/Rusya no. 52241/14 ve 74222/14, 10 Temmuz 2018

Vasiliciuc/Moldova Cumhuriyeti no. 15944/11, 2 Mayıs 2017
Vassis ve diğerleri/Fransa no. 62736/09, 27 Haziran 2013
Vedat Doğru/Türkiye no. 2469/10, 5 Nisan 2016
Velinov/Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti no. 16880/08, 19 Eylül 2013
Venet/Belçika no. 27703/16, 22 Ekim 2019
Viorel Burzo/Romanya no. 75109/01 ve 12639/02, 30 Haziran 2009
V.K./Rusya no. 9139/08, 4 Nisan 2017
Vorontsov ve diğerleri/Ukrayna, no. 58925/14 ve 4 diğer başvuru, 21 Ocak 2021
Voskuil /Hollanda no. 64752/01, 22 Kasım 2007
Vrenčev/Sırbistan no. 2361/05, 23 Eylül 2008

—W—

W.A./İsviçre, 38958/16, 2 Kasım 2021
Waite/Birleşik Krallık no. 53236/99, 10 Aralık 2002
Wassink/Hollanda 27 Eylül 1990, Seri A no. 185-A
Weeks/Birleşik Krallık 2 Mart1987, Seri A no. 114
Wemhoff/Almanya 27 Haziran 1968, Seri A no. 7
Willcox ve Hurford/Birleşik Krallık (k.k.). no. 43759/10 ve 43771/12, 8 Ocak 2013
Winterwerp/Hollanda 24 Ekim 1979, Seri A no. 33
Witold Litwa/Polonya no. 26629/95, AİHM 2000-III
Włoch/Polonya no. 27785/95, AİHM 2000-XI
Włoch/Polonya (no. 2) no. 33475/08, 10 Mayıs 2011

—X—

X./Avusturya no. 8278/78, 13 Aralık 1979 tarihli Komisyon kararı, DR 18
X./Belçika no. 4741/71, 2 Nisan 1973 tarihli Komisyon kararı
X./Finlandiya no. 34806/04, AİHM 2012
X./Almanya no. 1322/62, 14 Aralık 1963 tarihli Komisyon kararı
X./Almanya no. 6659/74, 10 Aralık 1975 tarihli Komisyon kararı
X./Almanya no. 8098/77, 13 Aralık 1978 tarihli Komisyon kararı, DR 16
X./İsviçre no. 8500/79, 14 Aralık 1979 tarihli Komisyon kararı, DR 18
X./İsviçre no. 9012/80, 9 Aralık 1980 tarihli Komisyon kararı, DR 25
X./Birleşik Krallık no. 6998/75, 16 Temmuz 1980 tarihli Komisyon raporu
X/Birleşik Krallık 5 Kasım 1981, Seri A no. 46

—Y—

Yalahow/Birleşik Krallık (k.k.), no. 42341/21, 2 Eylül 2025
Yaygin/Türkiye (k.k.), no. 12254/20, 16 Şubat 2021
Yankov/Bulgaristan no. 39084/97, AİHM 2003-XII (özetler)
Yefimenko /Rusya no. 152/04, 12 Şubat 2013
Yılmaz Aydemir/Türkiye, no. 61808/19, 23 Mayıs 2023
Yoh-Ekale Mwanje/Belçika no. 10486/10, 20 Aralık 2011

—Z—

Z.A. ve diğerleri/Rusya [BD], no. 61411/15 ve diğer 3 başvuru, 21 Kasım 2019
Z.H./Macaristan no. 28973/11, 8 Kasım 2012
Zelčs/Letonya, no. 65367/16, 20 Şubat 2020